

Majthényi György

Majális

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA
1922

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2017
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-151-5 (online)
MEK-16903

»Sic eunt fata hominum.«

ELSŐ RÉSZ.

1.

Határtalan szépségükben öntelten és fenségesen állottak a hajnali nap csókjai elé az egymásra torlódott hegyek. Dús koszorújuk zsúfolt beszédességgel tárta ki magát a kelő fénynek és melegnek. Mert némelyikük feje most is, július derekán, hósapkát viselt még. Sötét fenyőruhájuk lejjebb kezdődött s hullámosan folyta körül a bő emlők táját, mint egy kivágott ruha. Itt-ott, mint a ruhák dísze, egy tölgyerdő enyhébb csíkja, vagy egy hegyilegelő smaragdszín foltja applikálódott a kövér testek ruháira. Az irtások kopárságai, az utak szalagjai még a homályba fúltak.

A hegyek hideg, kemény levegőt leheltek a falvakra és majorokra, amelyek a völgyekben elszórtan húzódtak a hegyek felé. Ebben a szürkességben, amelyet könnyű köd sűrített, még alig lehetett látni a házakat a kis faluban, amelyet egy kis patak vidám sietéssel szelt ketté. A patak fölött ritkás párák gomolyodtak a partszéli fűzek sűrű, omló hajába akaszkodva. S a fűzek ebben a szürkességben még kellették magukat a ködnek, a szélnek, de a nap fényhullásában kócosan és szégyenkezve dermedeztek. A patak ripók szemtelenséggel futott el mellettük, mintha ismerte volna már őket nappalról.

S a házakon se volt mit néznie. Ahogy az emberi nyomorúság kicsapta őket a partjaira, zilált zsuppfedelekkel, időrágta vályogfalaikkal, amelyek között az emberi kultúra még a faggyúgyertyáig se magasztosodott fel, hanem a fenyőháncsok őskori fényénél gyönyörködött szociális mindenhatóságában, - ők voltak a sors, a kikristályosodott végzet ennek a fáradt, kihasznált emberfajtának a számára.

A templom, amely körül egy kis teret taposott magának az ájtatosság, s amely alig volt magasabb egy emeletes háznál, csak nagy kinnal nyújtózkodott széltépte bádogtornyával az engedelmes viskók sorai fölé, mintha egy messzibb horizontról tudna, ahová sohase láthat el. A bádogkrisztus néhány fejfa között gyötrődötten nézett az emberi nyomorúság ez örökkévalóságára, a kis tót falura, amelyet tán még megváltani se lehet.

Pap nem volt a faluban. A szomszéd városból jött át misézni, ha kocsit küldtek érte. A harangláb kötelére háromszor akaszkodtak napjában a gyerekek: mindig amikor éhesek voltak. Hajnalban, délebedre és estebédre. Alvásból, munkából ilyenkor cibálták ki a valóságba az embereket.

A templomtól vagy pár száz lépésnyire terpeszkedett az egyetlen cserépfedelű, téglából épült ház. A földesúré. Széles frontja hat-hét másik viskónak a telkét harapta el s hatalmas kapuja, amelyik kétfelé osztotta, éjjel-nappal egyaránt nyitva volt. Innen ömlött élet és munka a falu nagyobb részének.

Az úri porta a Vidovichéké volt. A nagyapa szerezte, aki Lengyelországból származott ide jó tóttá. De már régen a fiának adta, aki okos fejjel egyre szerezte a földet, míg a nagyapa töpörtyűvé aszalódva, süketen és fogatlanul már csak a kis méhesével bajmолódott. A fia öt gyerekekkel maradt özvegyen, de így is bírta az életet. Ötven éves korában is csupa erő volt és egészség, mint a körülötte álló hegyek. Kék szemében nefelejcsok virítottak, vastag, deresedő bajusza alatt a jól végzett munka öröme bujdosott. Mindenütt ott volt. Lóháton, kocsin, gyalog mindenütt fölbukkant, ahol neki dolgoztak, s ha kellett, volt ispán, kocsis, béres, bognár vagy kupec. A szava jól esett az embereknek, még ha szidás volt is, és az öreg tótok, amikor köszönésképen kifeszítették a fejüket a kalapjukból, ilyeneket mondtak utána:

- Igaza van. Gazda szemén húzik az ökör.

Vagy azt, hogy:

- Vidis lálá. Taco muszi bity. Így kell lennie.

Vidovich Mihály pedig reménykedő szemmel nézett széjjel poroszkáló lováról a sokat ígérő földeken és boldogan nyitogatta magában a jövődönék, ennek a titokzatos kastélynak az ajtait.

2.

Pitymallatkor már talpon volt az egész ház ezen a napon. Az ajtók nyikorogtak, csapódtak és az üvegjük egyre csörrent. Félénk világok libbentek a konyhán és a szobákban, amint a sürgés-forgás szele tépte a lángjukat. Mudorovnának, a házvezető asszonynak a hangja zengő trombitaszóvá szélesült, amint a cselédlányokat hajszoalta.

- Ánká, Márá! A zsírt, meg a lekvárt a kis polcra készítettem. Ki ne felejtétek a kosárból. Gyuró! Jössz-e már a borral? Ide a saraglyába rakd az üvegeket. De a lelked rajta, ha egy is eltörik. Az edényeskosarakat a kocsi közepére tegyétek. És jó sok szalmát köréje...

Az udvar tele volt hangokkal. Az állatok is most ébredtek. Az istállóajtókból meleg pára csapódott az udvarra, amelyen alig szűrődött át a mécsesek ugráló lángja. Paták dobogása és lánccsörgés vegyült a lovak nyerítésébe, a tehenek bögésébe. Aztán nagy fekete árnyak zárták el az istállók ajtaját s az állati bögés harsányan és ijesztően fűrődött a levegőébe. Amint a nagy állatokat itatni vitték, egyszerre felrikkant az egész baromfihad is. A kakasok, mint krajcáros sípok, úgy ügyetlenkedtek elő a hangjukat. A tyúkok nevetséges szárnycsapdosással, ijedt rikácsolással kapkodták maguk alá a levegőt, amint az ülőrudakról leröpültek. Kárálásuk a kacsák követelődző hápogásával, a libák gigyegésével, a pulykák trombitálásával egész kakofonikus orkeszterré fajult, amelybe vadul durrantott bele a kondás hatalmas szíj ostroma.

A kút nyikorgott. Az itatóvályúnál harsány nógatások kondultak. A szekerek kerekei recsegettek a kavicsokon. Majd egy hintó gördülése hallatszott, amint a kocsiszínből kitolták. Aztán újabb kurjantások, amint a lovakat befogták.

És mind e sokszínű zajt túlkiáltotta a Mudorovná hangja. Parancsai, kérdései, magyarázgatásai mázsásan, mégis hihetetlen elevenséggel csapódtak szét az egész udvarházban.

Majálisra készülődtek.

3.

Most, hogy a tizenhat éves Magda, a legfiatalabb gyermek s az egyetlen leány végképen haza került a zárdából, ahol anyát nem ismerve nevelődött, az apja néhány úri familiát, atyafiságot, barátot, ahol táncos fiúk s Magdával egykorú lányok voltak, összeverbuvált.

A Sielinka tövében, egy bársonyos fűvű réten, ahol kék harangvirágok bóbiskoltak az öreg fenyők lábainál, már előző nap lombsátrakat vertek az emberek. Magda bátyjai pár színes lampiont aggattak föl, papírláncokból girlandot fontak s kicsi zászlókat tüzködtek a lombok közé. Egy jó darabon lekaszáltatták a fűvet is és ledöngölték a földet, hogy táncolni lehessen majd rajta.

Már egy hete labdázott az izgalom Magduska jó érzéseivel. A színehagyott, egyhangú zárdai évek után ezzel a majálissal, amelyet az apja az ő kedvéért rendezett, úgy érezte, hogy hivatalosan is *nagy lánynak* ismerik el. Egy hercegnővel sem cserélt volna, akit most mutatnak be az udvarnál. Mikor a körmeit farigcsálta és csiszolta, hosszan eltűnődött s a tükörből visszaverődő képmását - ó, milyen tilalmas volt ez még nemrég a zárdában! - alapos részletességgel vizsgálta. Sötét szemeivel, gazdag, hullámos hajával, vakító fogaival, egész arcával meg volt elégedve. De vállait, karjait, a félig fejlett teltségeket már észrevette, ajkait összecsucso-
rította s egy fitymáló fintor szaladt végig az arcán. Tegnap még versenyt futott a fiúkkal, a fákra mászott s egész lánysága az élet felé szegeződött, mint egy fiatal kiáltás. A szabadulás öröme csillant ki belőle a sok évi zárdai fegyelmelés és fojtottság után. Mit bánta még a ruháit! A dereka kikapcsolódott, a haja kibomlott, a harisnyája kilyukadt. Hát baj? Kuncogott magában, ha észrevette:

- És aztán? Eulália, kedves testvér, nem látja...

Aztán a Mudorovná nyakára ment. Feleselt vele, bosszantotta, kitörő rakoncátlansággal, jókedvvel fűtött véreből áradó pajzánsággal. Testvéreit csipkedte, hátbavágta, aztán nagyokat kacagott és elszaladt. Azt akarta, hogy kergessék és boldog volt, ha elfulladva valami zugba menekülhetett, vagy az apja ölébe ugorhatott, aki aztán megvédte a fiúk lihegő bosszújától. Meg is cirógatta hálából az apját és nagyokat rántott a kifent bajuszán, hogy annak a könnye is kicsordult boldogságában.

Ó, hogy elúszott ebben az áradó vígságban a zárda minden emléke! Korai fölkelések, a kedves nővérek dorgáló pillantása, ha késett; a nevetséges számtanórák, a kézimunka idejében folytatott halk és titokzatos trécselések s a társnők arca! Hogy sóvárogta mindenik a szabadságot az életbe, amelyet mind ahány másnak s másnak festegetett, ahogy napraforgóként tele tányérral fordult innen feléje. Minden idegszáluk a Napnak meredt, hogy minden rezzenést, hangot, történést, ami *odakint* elhangzott, lejátszódott, fölfoghassanak, magukba szívhassanak.

Most végre kint volt. Ő is, a többiek is. (Mikor fog velük találkozni? - villámlott könnyen a gondolatába.) Szabad volt. S mint lármás csöngőket, úgy rázta meg az ifjúságát.

De amióta a majális először szóba került, többet ült a tükör előtt. A szétszórt ábrándjait szedgette össze, a játékkockákat, amikből a tündérpalota megépül. S a fáramászások valahogy egyszerre elmaradtak, ahogy a dátum bizonyossá vált. Most a varrónő lett hirtelen a fontos, akit a városból hozattak el, a hajdís, a csipkék és szalagok, szóval a toilette, amelyet már nem a gyerek *szedett* magára, hanem *a nő* épített föl sok gondossággal és természetes raffinement-val. Bársonyos tapintással és melegen nyúlt beléje az élet, hogy nővé ébressze a gyermeket és eléje dobta ajándékkul az örök játékszert, a ruhát, a női toilettet, amely vigasza, hangszere, művészete, vagy kenyere oly sokaknak.

4.

A nap már vállon csókolta a hegyeket, amikor megindultak. A fiúk közül csak a két fiatalabbik tartott velük: Jani és Matyi. Az idősebbek közül Gábor Linzben végzett valami magasabb gazdasági iskolát és nem tartotta érdemesnek, hogy nyárára hazalátogasson. Nemrég lett nagykorúvá s anyai örökségének egy részét valahogy kicsikarta az apjától. Most ennek igyekezett a nyakára hágni. István, a legidősebb pedig, aki matúrával a zsebében a nagyapai mészárszéket vezetve, állandó elborultságban élt e fátum miatt.

Négyen a hintóban jól megfészkeltek magukat a plaidek és takarók közt, mert a hegyek hajnala kemény és harapós levegőt vert feléjük. Bóbiskolni próbáltak, mert a Sielinka lejtője majd egy órányira volt. Csak Magdus nézte, amíg a faluból kiértek, a füstös viskókat s a hideg vízben mezítláb sulykoló asszonyokat, akik a nyomorúságukat mosták a patakba és a nincstelenségüket terítették a fűzekre s a füves partra száradni.

Itt-ott, kalaphoz emelt kézzel egy paraszt állott, mint az alázatos köszönés szobra.

Szérúskertekben sok helyütt csépeltek. A földeken néhol most arattak, másutt még félig zölden állott a zab. Földhözragadt parasztok áhitattal néztek a gördülő hintó után s izzadtan, gondba gyötrötten vetették magukat megint a munkába, hogy kiverelkedjék a földből az élni való keserves alamizsnát.

Jóval a hintó után, lépésben kocogott Mudorovná felügyelete alatt a két elemőzsiásszekér, étellel és edényekkel jól megrakodva. A cselédlányoknak nagyon tetszett a kirándulás, vidáman kacarásztak és szürke életükből kiragyogtak, mint egy ünnep.

Az útszéli földekről egy varkocsos tót legény rájuk kiáltott:

- Hová mentek?

- A Sielinkára - felelték a lányok.

- Nono, - kiáltotta nevetve a legény - csak arra vigyázzatok, hogy amikor visszajöttök, nehezebbek ne legyetek!...

A kacagás hangosan buffant ki mindnyájukból.

Az egyik lány sietve visszafelelt ám:

- Lehet! Mert ennivalót épp eleget viszünk!

És a kacagásuk vidáman cserdült meg, mint az ostorpattogás.

A hintó egy dombra kaptatott. Onnan egy darab úton látni lehetett a mártoni gyárat. Az országúton egy bricska közeledett. Még messze volt. Úgy lehet, Zimáék jöttek azon. A kaptatón túl, amikor a völgynek kanyarodtak, Kancsalics, a kocsis, hátraszólt a bakról:

- Előttünk is megy egy hintó. Alkalmasint a Sielinkának tart az is.

Vidovich álmos hangon szólt ki:

- No, kié? Nem látod még?

- Még nem, pán velkomozsni.

Matyi, a nagyobbik fiú, rettentőt ásított. Csúnya volt így álmosan, ahogy az oldalt fésült puha szőke haja a homlokára csúszott. Húsz éves volt, nem sok kedvvel a munkára. A szeszgyárat vezette az apja felügyelete alatt és titokban nagyokat lumpolt. Nem sokat adott magára. A ruháin mindig volt valami folt, ami magára húzta a szemeket, vagy hiányzottak a gombjai. Ha figyelmeztették, úgy széleset mosolygott s rossz fogait mutatta. Alapjában roppant jószívű és derék fiú volt, csak az utóbbi időben puhult így el, amióta valamit a szívére vett.

Jani éppen az ellenkezője volt a bátyjának a külsőségekben is. Rózsahegyen járt a gimnáziumba s a lelkében még egyre feszült a húr. Mindig tiszta volt és csinos, másokkal szemben előzékeny és kissé udvariasan merev. Menyus bácsiéknál nevelődött s így az anyai kéz hiánya nem látszott annyira meg rajta, mint Matykón. Mindig kitűnő diák is volt s Menyus bácsi fiában, akit szerettek emlegetni a családban, jó példát látott.

A jókedvű Isten kékre terítette a kirándulók fölött az eget, amely olyan lágy volt itt a hegyek fölött most, mint délebbre májusban.

A kocsik egyre érkeztek.

Zima, egy közelvevidéki földbirtokos a két fiával elsőnek jött s magával hozta Blahó ügyvédet is, a szomszéd kis városkából. Blahó aggregény volt, már az ötven felé járt s egy jó mulatásáért a legzsírosabb perét is szívesen elhagyta. Zimáék amúgy is látogatóba készültek Vidovichhoz, hát szívesen oldották meg ilyenformán a dolgot. Nemrégén özvegyült meg az öreg. A két fia már nagy legény volt. A nagyobbik jogászcodott s bírónak készült, a kisebbik tanárnak. Szőkék voltak és mindig jókedvűek, ötletesek. Minden pesti tréfa tizet fiadzott a jókedvükben, amiért minden társaság rajongott értük. Takaróék mindjárt utánuk érkeztek. A férfi gimnáziumi igazgató volt, száraz, komolykodó ember. A felesége, kövér, csöndes asszony, mindenén mosolygott, mintha az élet így merevült volna meg benne. Szelídképű fiuk, Tibor, együtt filozopterkedett Pesten Zima Ervinnel s most nagy vidámsággal kiáltottak egymásra. Aztán Magdát fogták körül.

Kicsit korán volt még minden jókedvre. A hűvös reggel szordinót tett a szívekre és a szájakra. Vidovich azonban, jó házigazda módjára, gondoskodott róluk addig is, amíg a szekerek megérkeztek. Két nagy butykos pálinkát húzott elő a kocsi ülése alól és kedvesen kínálgatta:

- No, egy kis papramorgót, amíg fölmelegsünk.

Csakhamar újabb vendégek is érkeztek.

Haller aljárásbíró, a hugával, Furgyik mérnök, a Sznopkó-lányok, a mamájukkal. Biri és Irénke hangos, zshivajos köszöntéssel röpködtek Magda felé. Haller Mancsi is velük.

A szekerek is közeledtek.

- No, gyerekek, - kiáltott Vidovich - szerezzetek az erdőből gallyat, aprófát! Nézzük csak, ki mit tud... - Ő maga hamarosan nyársak faragásához fogott s közben szóval tartotta a társaságot.

- Korán volt még ilyenkor kijönni - jegyezte meg fázósan Sznopkóné. - Mit fogunk csinálni egészen estig?

Magas, sovány asszony volt. A lányai egészen őreá ütöttek, de kitünően táncoltak és szépen énekeltek. Egy más életbe való sóvárgás aranyozta meg a hangjukat ilyenkor. Apjuk állomásfőnök volt és valóban volt az asszonytól. De még együtt laktak.

- Ejnye, no, nagyságos asszonyom, majd mindjárt meghozom én a kedvét! Olyan reggelit csapunk itt mindjárt, hogy hogy! - tréfálkozott Vidovich.

- No, az kapitális dolog lesz - vágott közbe Blahó.

- Aztán meg - folytatta - fölme gyünk egy kicsit a Sielinkára, megnézzük a romokat és úgy megéhezünk, hogy legfőbb ideje lesz már az ebédhez ülni. Igaz-e, pajtás? - nevetett Vidovich Blahóra.

- Hát, - mondta lassan az ügyvéd, az egyik butykost ölelgetve - az már megint egy kapitális dolog lesz...

- Nono, - mondta most Haller Blahónak - vigyázz csak egy kicsit, Pista, mert eltörik a butykos és az lesz csak igazán a kapitális dolog!

Ebbe aztán belemosolyodott Sznopkóné asszony is.

- Meg aztán, - folytatta Vidovich - ebéd után kijönnek a cigányok...

- Haj, haj! - mosolyodott el Furgyik, a mérnök, és cvikkerét igazgatta. - Tudtam én, hogy ide el kell jönni!

- Bizony hogy kell, mert nagyon kíváncsi vagyok ám arra, hogyan tanult meg a Magduskám az apácáknál táncolni...

Az erdő felől nagy halihózás támadt, ahogy a fiúk a gallyakkal jöttek. Mindjárt neki is láttak a tűzrakásnak s akkora füstöt csaptak, hogy erdőégésnek is beillett volna.

Ezalatt a szekerek is megérkeztek. A cselédleányok lerakodtak s Mudorovná körültekintően kommandírozta őket.

Ahogy a nap a hegyek tetejére hágott, mindjárt meleg lett. Az asszony nép még topogott egy darabig, míg a férfiak belülről melegítették magukat. A lányok külön csoportba torlódtak. Magdus elmondta nekik, hogy még kiket várnak. Aztán megélénkült a beszélgetésük és ilyeneket lehetett hallani:

- Hát te hogy vagy? Sokat zongorázol? Van jó olvasnivalód? Te is annyit unatkozol? És nálatok? És te? Nincs egy fiatalember se. Aki van is, mind úton van most. Mentek Stubnyára? Szliácsra készültök? És a Bertára, emlékszel? Az a sovány, szeplős arcú. Képzeljétek, menyasszony...

Magduska nehezen elegyedett a beszélgetésbe. Mindenki először őt kereste, nézte, vizsgál-gatta.

- Istenem, milyen nagy lány lett, amióta utoljára láttam, - mondta Zima, a fiatalok hangos csoportjába lépve, és hamvas kis arcát megcirógatta, mire Magdusnak minden vére az arcába szökött.

- Teringette!... - közeledett Blahó is. - Már egészen konty alá való ez a kis lány.

Az asszonyok, leányok túlzott jókódással ömlengték körül. Különösen Sznopkóné édeskedett hangosan:

- No, de ilyet! Tavaly mikor átrándultunk Stubnyára, micsoda kis iskolás volt még - és ma! Drága Magducim, egész nagy lány lettél! És ez a gyönyörű haj! Egészen a szegény boldogult édes anyádé. Az is csodaszép asszony volt... És milyen herceg kis ruhád van! Ki csinálta? A Spisákné? Ügyes asszony, de amióta a Birike téli kosztümjét úgy elfuserálta tavaly, nem merek nála dolgoztatni. Inkább Klimkónénál...

Magdus kissé zavartan állott még. Olyan furcsának látott embert, vidéket. Alig tudott pár szót válaszolni a reája zúdított kérdésekre. Tisztán látta Sznopkóné púderezett sovány nyakát és ruhája mély kivágását.

- Olyan kedves, hogy Biri és Irén mindjárt reggel kijöttek, - mondta aztán halkan.

Takaróné mosolyogva állott. Finoman megölelte és homlokon csókolta:

- Mulassatok jól, gyerekek.

A fiúk is ott álltak egy csoportban a sátor előtt a lányokkal és Haller Mancit hallgatták, aki a szeplős Berta szerencsáját ecsetelte tovább.

Zima Jenő mondta:

- Ne sirassa szegény Bertát. Azért a télen mi még nagyobbakat fogunk táncolni Mártonban...

Magduska megint hozzájuk sodródott.

- Úgy-e, Magdus, maga is velünk tart a télen? - kérdezte Jenő.

- Vizavík leszünk minden négyesben, - röpködött föl Haller Mancsi öröme és nekiesett Magdusnak, megcsókolta és kacagva forgott vele egypárat a gyepen.

A jókedv őt is elfogta, belemelegedett a trécselésbe, nevetgélésbe, de közben még valami különös bizonytalanságot érzett és egyre a többieket nézte. A fiúk és lányok valami régi jó pajtáságot tartottak fenn s meghitten diskuráltak. Csak Takaró Tibor meg Jani, az öccse voltak elfogódottak. Jani a természeténél fogva, Tiborról meg nem tudta, hogy milyen szokott lenni.

Matyit kereste egy pillanatig, de nem látta sehol.

Közben szorgalmasan készült a reggeli s látta, hogy a sátorban meg is terítettek. Hamarosan betelepedtek s az apja már küldözgette is be a frissen sült szalonnadarabokat, de a tegnap kisütött libamáj és az omlós töpörtyű már készen várta a vendégeket. Akinek kedve volt, az háromféle szalonnát is kóstolhatott zöld paprikával, meg az otthon készült kolbásszal, vagy a szalámmal verhetné el éhét, amíg az apja kint a rablópecsenyét forgatta a nyárson. Túró is volt, sajt is, gyümölcs is többféle s látta, hogy a falatozókat valami hirtelen támadt benső melegség jószívűekké és vidámmá fűtötte át. Túláradó szeretettel beszéltek egymásról, előzékenyek és udvariasak voltak és kitörő jókedvvel nevelték meg Blahó viccét a »Koccin-csunkcsak« és a »Kikellinni« című nevesekről.

Magduska Takaró Tibor mellett ült. Nem nagyon tudott enni, a túlhangos eszem-iszom megzavarta. A Zima-fiúk sok sikert aratott pesti viccei olyan hidegen hullottak beléje, hogy maga is elkeseredett ezen. Hallotta a Sznopkó-lányok meg a Haller Mancsi nevetését és dorgálta magát, hogy buta liba, aki semmit se ért meg. Szemben vele Furgyik mérnök pislogott szaporán a cvikkere mögött s már a fél libamáját magába pakkolta.

- Micsoda máj! - sóhajtotta egyre. - Micsoda máj! Nem tudom, ki sütötte, de ha maga sütötte volna, Magduska, akkor se lehetne jobb.

Aztán Zima Jenő felé intett s megbökte a könyökével:

- Te, abból a szalámból hagyjatok egy kis kóstolót, mert már hallom, hogy a Blahó bácsi »kapitális dolog«-nak keresztelte, s akkor vége van...

Csinos, fekete fiú volt, de az a mohóság, amely most kint ült mindenki arcán, eltorzította őt is. Magdus csalódottan nézett maga körül. Amikor az ábrándjait építgette, valami egészen mást várt a mai naptól. Az álmok játékkockái, amelyek tündéri tornyozottságban építették beléje a szépet, jót, a fényt, a meleget, és gyerekmeséket bűvöltek a lelkébe, - most kopottak, színtvesztettek lehettek és nem voltak sehol. A valóság volt csupán: hogy ő maga van itt, a tizenhat éves kislány, elveszetten és kifosztottan és körülötte egy csomó csámcsogó ember.

Behúnyta a szemét és Immaculata nővért látta maga előtt, aki a zárdában gyakran mondta a kis lázadóknak:

- A mesében is úgy van, hogy sokáig kell szenvedni, boszorkányokkal, sárkányokkal, óriásokkal kell birkózni s csak azután, *ha győzött*, de csakis azután jut el a boldogsághoz az ember... Hol vagytok ti még attól is, hogy a szenvedést megkezdjétek!...

- Magduska! - hallotta egyszerre.

Felnézett. Egy szelíd, szőke fej sugárzott reá.

- Olyan sápadt... Látom, hogy szenved... Bocsásson meg, hogy belétolakszom az életébe... De nem kérdezem, hogy mi bántja. Csak segíteni szeretnék... Talán oda mehetnének az erdő szélére.

- Köszönöm - pirult bele Magda és egyszerre megtalálta magát erre a hangra. - Kicsit korán keltem, talán attól van - füllentette.

Az asztalfőn ebben a pillanatban Sznopkóné így szólt Takarónéhoz:

- Nem tudom, de az én lányaim olyan keveset esznek... Biri, Irén, az Istenért, vegyetek példát a férfiakról és egyetek. Nézd, fiam, itt ez a finom sajt, vagy egy körtét akarsz?

Takaróné mereven mosolygott.

Zima Ervin, látva, hogy asztalbontás készül, a kabátja zsebéből előhúzott egy tilinkót és rákezdt a Rákóczi-indulóra.

- No, ez kapitális dolog - harsant föl Blahó.

Mindnyájan nevettek.

Takaró Tibor és Magdus szinte észrevétlenül jutottak el az asztaltól.

- Én se tudom elviselni a társaságot - mondta Tibor. - Mindig fáj, ha a csöndet körülöttem megzavarják. Megölik a csendet - mondta jelentősen. - Az ember felépíti a gondolatait, a fantáziája megindul és egyszerre: zsupsz, valaki belekiabál egy hétköznapi számárságot, Megölik a gondolatot is...

- Képzeld el, hogy mi most itt szépen beszélgetünk - folytatta Tibor - és egyszerre Blahó bácsi belekiabálna: Micsoda kapitális dolog ez a száraz kalbász! - Hát nem kétségbeejtő?!

Magdus gyönyörködve hallgatta. Még senki se beszélt ilyen »nagyosan« vele. Eddig mindenki csak kislánynak nézte s most ez a szelíd, szőke fej milyen megértően beszél hozzá!...

- Én nem is járok sehova Pesten ezért. Ott még banálisabbak tódnak lenni az emberek. Egyszer voltam mindössze bálon is...

- Milyen a bál... ott? Mert, tudja, én csak most jöttem ki a zárdából s a mi kis Kränzchenjeink!... Tudja, hogy még sose táncoltam fiúval? - őszintéskedett Magdus.

A hátuk mögött a Zima-fiúk és a Sznopkó-lányok kacarásztak, míg Furgyik a Haller Mancinak dicsérte most a libamáját. Matyi pedig - mintha dolga lenne ott - a cselédlányok körül okvetetlenkedett, mert az egyik szőkére már régen szemet vetett.

- Unalmas kérem - magyarázta Tibor. - Az egész tulajdonképpen egy vadászat. Úgy-e, megérti kérem? Az a sok mama, az a sok lány... Minden arra megy ki, hogy a lányok sok táncost kaparítsanak, aztán a zsúrokon se üljenek s a végén, - kesernyésen mosolygott - hát ne vegye rossz néven, az egész arra megy ki, hogy férjet fogjanak...

- Fogjanak? - álmélkodott Magdus, anélkül, hogy valami bántót érzett volna.

De Tibor másra terelte a szót, bár tudta, hogy most már el kellene magyarázni teljesen a dolgot, ami azonban nem történhetett volna meg anélkül, hogy valami rossz, áporodott hangulat ne fészkelje be magát közéjük.

- Mi pestiek igen rosszmájúak vagyunk, azért hát ne igen hallgasson rám, Magduska, ha Pestről beszélek. Tudja, itthon mindig egészen más leszek. Ezek a drága, szép hegyek, örökzöld koszorújokkal, a zuhanó napfény, amely elönt mindent... Ilyenkor költő szeretnék lenni...

- Költő,... igen... - káprázott el Magda. Ez a fogalom, amely eddig csak az iskoláskönyvek lapjairól s néhány megengedett könyvtári könyvből laposodott el benne valami megfoghatatlan s talán nem is létező eszménnyé s amihez ők, a kislányok soha, legfeljebb tanárnőik s a kedves nővérek önsanyargatással pallérozott szelleme tud kellő óvatossággal fölbaktatni; ez a fogalom most, egy pillanatban, ahogy a napfényes tájon a kék harangvirágok s a mélyzöld fenyvesek között egy zengő, meleg hangra körülnézett, megvalósult benne. Talán csak szédülés volt, ahogy Tibor egyszerre melegre váló szava szíven ütötte, talán a napfényt, a hegyeket, a természetet látta meg egyszerre és először egy világot ölelő pillantásban, amelyre most nyílt ki először a szeme. Megborzongott e szédületben s valami határtalan szépség és jóság létezését ismerte föl, amelyek csak a legnagyobb pillanatokban ébrednek elevenné a lelkünkben.

Bágyasztó boldogsággal emelte szemét Tiborra.

- Igen, csak itt találom meg magamat, - folytatta ez - ezekben a szépséges hegyekben, amelyek mindegyike más alakkal él. Nézze meg őket, micsoda érdekes társaság ez! És ha majd fönt leszünk a Sielinkán, milyen gyönyörű kilátás esik onnan! Ó, nem innen letről kell az embereket, az életet nézni, - mindig fönről, mintha a Sielinka tetején, vagy még magasabban élnénk... És ezek az erdők! A tölgyesek a susogásukkal, a fenyvesek a gyantás, mámorító illatukkal! A lerohanó csermelyek, a füvek, virágok, indák... Ó, minden, ami itt él és lélegzik... Ha én ezt megírhatnám, ha én költő lehetnék!...

- Jaj, de szépen beszél - buggyant ki Magdusból. - Úgy-e fog még mesélni nekem?

- Gyerekek! Szedelőzködjünk, mert indulunk! - kiáltotta az apja.

Sznopkóné most mesélte épp Takarónénak az asztal egyik sarkában:

- Most már beláthatod, hogy nem élhetek tovább az urammal, akárhogy is szeretném a külszínt megóvni, hacsak a gyerekek kedvéért is. Ez direkt tragédia. Két eladó lány és az anyjuk most válik! Mit szól ehhez a világ?

- De édesem, - nyugtatta Takaróné - hiszen mi ismerünk...

- Ez az egyetlen reményem, drágám. Ó, de jó is, hogy ezt mondtad. Mert nézd, a legrosszabbat még nem is mondtam el neked. Egy ilyen férfi - hisz most már ismered te is és képzeld! - hetenként kétszer, háromszor most is él még a férji jogaival!!! Drágám, ez iszonyú! Megérted most már teljesen a helyzetemet?

A férfiak az asztal másik sarkában már készülődtek. Tréfálva, nevetgélve, a menet összeverődött és nekivágott a széles ösvénynek, amely elég kényelmesen kanyarodott és semmi túristáskodást nem kívánt. Mégis Tibor gyakran keresett alkalmat arra, hogy Magduskát féltse és támogathassa és Magdának is jól esett, ha Tibor karját elfogadhatta.

Itt-ott nagy foltokban piroslott feléjük a számocca. Úgy ujjongtak neki, mint a gyerekek. Versenyezve estek rá és a sietségben nagyokat csúsztak a hegyoldalra. Visongásuk ilyenkor összeverődött, mint egy csapat madár.

Csak déltájban értek a romokhoz. Valami régi rablófészek lehetett egykor. Alagútja is volt, amely a völgy alatt a szomszédos hegyek erdeibe vezetett. Ám végigjárni mostanában senki sem tudta már, mert sok helyütt beomlott volt. Észak felé, a hegyek kanyarulatából a Vág völgyére következtettek. Délre a másik várrom látszott, amelyben IV. Béla húzódott meg rövid időre menekülése közben. Itt-ott, a hegyoldalokban pár félénk viskó bujt össze faluvá.

Csönd volt, amely mindnyájuk szívében megcsendült. Leheveredtek és szinte némán szemlélték a borzas erdőket, csudás zöld színeikben a feszülő kék ég íve alatt.

5.

- Édes apa, - szólt Jani - nem mennénk még egy kicsit följebb? A vadászkunyhótól még szebb a kilátás!

Már akkorra mindenkit elbágyasztott az erős déli napsütés. Megelégedve a kilátás gyönyörűségeit, a legtöbben elnyúltak a szép pázsiton s alig-alig beszélgettek egymással. A fiatalok virágot akartak szedni, de most lankadtan halogatták ezt a visszafelé való útra. Ilyenformán nem nagy lelkesedéssel fogadták Jani indítványát.

- Én nem bánom, fiam, - mondta az apja - ha mindnyájan beleegyeznek... Bár azt gondolom, hogy jó volna szép lassan lesétálni. Hiszen friss vendégeink is meg fognak jönni már s az ebéd is készül.

Tibor és Magda kis együgyűségeket mondtak egymásnak. Csordult belőlük az egymás iránt való jószág. Közbe nagyokat hallgattak s lopva, egymást nézték, nem mintha kételkedtek volna egymásban, de mert érzéseik csak most ébredtek s félénken tapogatóztak a másik felé. Tibor boldog volt, hogy néha a tudását is fitogtathatta és Magdus ilyenkor tisztelettel nézett reá. Később, hogy a napsütés őket is elbágyasztotta és amikor már jól esett volna hallgatni, Tibor már kötelességének érezte, hogy Magdát szórakoztassa. A hegyek és erdők festői részleteit hívta Magda szemébe. Majd a fővárosi képkiállításokról beszélt és a kis lány áhító szemmel élvezte a meg sem értett víziókat.

Kis, olcsó kérdések ágaskodtak elő Magdusból. Az életre volt kíváncsi. Hogyan élnek a fővárosiak? És Tibornak beszélnie kellett a színházakról, múzeumokról, a lóversenyekről, a jégről, a divatról. És Tibor most már jókedvvel csinálta a cicerone szerepét s közben gyönyörködött a Magda szemében felnyíló nagy fényekben. Hatásosan és élvezetesen beszélt és szavai, mint égő csodák, hullottak Magda érintetlen képzeletébe.

Magda pedig azt érezte, hogy minden őérette van. A hósipkájuk alatt kopaszodó hegyek, amelyek drága jószagokat hintettek feléje gazdag és borzas erdeikből, a csacsogó csermelyek, amik szelíd, játékos kedvességgel siettek lefelé a hegyek oldalain, a pásztos tisztások, az előbujó virágok, amelyek reá nevettek a zöld fű közül, a pásztorok, akik nyájukat legeltettek a széles hegyi legelőkön, ahonnan a kolompok hangját halk muzsikaként sodorta elébe a szellő, itt a háta megett az apja, aki nagy jóakarattal magyarázza Takaró igazgató úrnak egy új gazdasági gép hasznos munkáját, a Zima-fiúk, akik Birinek és Irénkének most vicceket mondtak, Jani, akit Haller Mancsi huncut komolysággal vizsgáztatott növénytanból s szemben vele ez a kedves, szőke fej, ez a meleg hang, amely csudákat röpít parázsló képzeletébe és szép szivárványos hídját építi az ő most induló életének. Ó, minden, minden az övé volt ezen a napon! És boldog elragadtatása, amelyet kikiáltani szeretett volna, összezsúfolódott a kicsi szívében, hogy örök kincse, tápláló forrása legyen egész életének.

Mikor lefelé indultak, enyhe melankólia árnyalta be kettőjüket. Tibor ekkor már bevallotta, hogy mind ama szép ellenére, amit most elmesélt, az élet voltaképpen mégis szomorú valami. És ő az élet hiábavalóságáról már több verset írt. Persze ezek csak készülődések. Primitív dolgok.

- Ó, mutassa nekem - kérte a lány.

Tibor rejtélyesen mosolygott.

- Majd meglátjuk - mondta. - Ha jobban összebarátkozunk...

Ebben a pillanatban éles sikoltást hallottak. Biri megcsúszott a hegyoldal pázsitján, ahol virágokért járt, s hogy el ne vágódjék, előre fordult a lejtőn s szaladni kezdett. A lejtő itt egy jó darabon elhúzódott s egy öt-hat méter mély, hirtelen esésű fallal végződött. Megállani nem tudott már futtában, hát sikoltott a lány. Egy pillanatig mindenki kacagott, de aztán átpillantván a teret, megrémültek, hogy összetöri magát.

Jani erre elkiáltotta magát:

- Dobja magát a földre!

És elébe iramodott.

A lány engedelmesen nekihengeredett s Jani néhány lépéssel a meredély előtt szerencsésen elfogta.

Ó, micsoda hangzavar támadt erre. Anyai sopánkodás, nevetés, aggodalom és tréfa, mint vizenyős rakéták, úgy puffantak egymásra.

Így értek a sátrakhoz.

6.

A távollétük alatt öt család érkezett a sátrakhoz. Lányok és fiatalemberek, apák és anyák, akiket hol ez, hol az hátráltatott mostanáig. Vidovich szeme fölragyogott, amikor sorba üdvözölte mindnyájukat, jó embereit, akikkel ritkán lehetett így együtt. Magyarul, tótul és németül rázták ki egyszerre az örömeiket. Mindenki Magdán kezdte. S ő - mintha e délelőttön már naggyá nőtt volna - készen és barátságosan forgolódott az új vendégek közt. Már az ő vendége volt mindenki e percben. Szóval, mozdulattal érezte ezt és mindenkit lekötött magához.

- Teringette! - kiáltották a férfiak - micsoda pompás kisasszony lett a lányodból, Miska...

Birtokosok, gazdák, kereskedők, dolgos kis emberek voltak mindnyájan, akik ezt a napot kiragadták a sok megszámlálatlan munkanap közül, hogy ünneppé avassák a gazdag nyár tündöklő fényében. A munka ágyazta meg barátságuk útját s legtöbbször az is hozta őket össze. Csak vásárkor esett meg, hogy a városi kaszinóban néhányan összetalálkozhattak, akkor is csak rövid időre. Így duplán drága volt a mai nap mindnyájuknak, mert szabadok és gondtalanok lehettek s ezt nem is mulasztották el.

A sarokban hattagú cigánybanda hangolt, az ebéd is készen volt, a sok örömteljes viszontlátásnak már véget kellett vetni.

Magda körülnézett.

- Tálaltassak apus?

Vidovich a csodálkozó örömtől tágranyilt szemmel nézte a lányát:

- Hogyne aranyom! - S betelni nem tudó nézéssel kísért a sürgölődő Magdát és amikor mindenki elhelyezkedett a hevenyében összerótt fapadokon, ő maga különös meghatottsággal ült a helyére.

A lányok már ebéd előtt is keringöztek és bosztonoztak. Alig győzték az ebéd végét bevárni. A Zima-fiúk hamarosan azt is megállapították, hogy hány pár lesz a négyeshez. S amíg az öregek vidéki kedélyességgel tréfálkoztak az asztal fölött, a fiatalok cigánybírót is választottak s a táncok sorrendjét is megvitatták egymás között.

Haller albíró és a Zima-fiúk elmesélték, hogyan tanulták meg a bosztont egy operabálon, amikor együtt voltak Pesten s idehaza is aztán minden lépten-nyomon ezt gyakorolták. Este a sétatéren együtt forogtak s egyik a másikat javítgatta. Haller meg odahaza egyedül forgott a szobában, magának füttyölve a bosztonvalcert s egy este a mamája úgy lepte meg a szobájában, amint a botját tartotta maga elé táncosnőnek. Azt hitte szegény öregasszony, hogy a fia megbolondult...

Blahó, aki eddig csendesesen és szorgalmasan evett, meghallotta Haller elbeszélését és átszólt a fiatalokhoz, akik jóízűen nevettek Hallert:

- No Boldi, és most már mást hisz édesanyád?

Éktelen hangos kacagás támadt erre. Akik nem tudták, egyre kérdezték:

- Min nevetnek? Min nevetnek?

És feleletet se várva, maguk is behullámzottak az általános és jóízű kacagásba.

Tibor fölhasználva a zajt, odasúgta Magdának:

- Úgy-e Magdus, velem táncolja a négyest?

Magduska reggel óta csodásan kivirult. Mintha egy belső nap tüze életre érlelte volna s a hegyek is, amelyeket oly odaadással gyönyörködött magába Tibor oldalán, reá lehelték volna erejüket és friss jószagukat. Már ismerősen és biztonságosan nézett körül a társaságon.

- Mégis csak enyém ez a nap - és minden, - vert benne újra és újra a feszülő boldogság.

Aztán Tiborhoz fordult. Egy kis pajkosság ült a szája szögletében, amíg mondta:

- De csak egy feltétellel!

- Parancsoljon.

- Ha megtanít bosztonozni...

Amikor a fiatalok a tánchoz kezdtek készülődni, az anyák is otthagyták az asztalt. Alig pár férfi maradt csak az ebédutáni borozásnál.

Magda eleinte izgatottan, tulipirosra izzott arccal fogott a táncba. Félt, hogy elügyetlenkedi dolgát, mert fiúkkal még sose táncolt. De elfogódottsága egy-kettőre elröppent, ahogy a fiúk kézről-kézre adták s rövidesen már biztos szemmel figyelt maga körül s különösen Ervint tartotta szemmel, aki Birivel minden lehető muzsikára csak a bosztont járta. Mikor Tibor aztán, finoman és minden feltűnést kerülve, oktatni kezdte volna a bosztonra, Magda pillekönnyűséggel engedelmeskedett táncosa minden vezető mozdulatának, úgyhogy Tibor csodálkozva súgta a fülébe:

- De Magdus, hiszen maga becsapott! Szinte jobban tudja a bosztont, mint én.

Magdus boldogan hajtotta le a fejét a dicséretre és olyan szép, tiszta volt ebben a mosolygásában, hogy Tibor önkénytelenül s erősebben szorította magához.

- Nézzétek, milyen gracióz ez a Magdus, - mondta félhangosan Frecskayné, egy kétlányos mama, aki csak délben jött ki.

Az asszonyok suttogtak, mindenik a más leányairól és közbe a magukéit figyelték, mit csinál, hogyan viselkedik, nem készülődik-e valami érdemes, komolyabb dolog. Mert a mamák mindig lesben állanak.

Magdus hallotta Frecskayné megjegyzését, érezte, hogy sok szem figyel reá s csak annál biztosabb és bátrabb lett. Olykor egy hosszú pillantással átnézett a másik sátorba, ahol a férfiak borozgattak, nevettek. És minden, amit maga körül látott, hallott, álomszerűen szép és jó volt, mint valami beteljesülés.

Mikor a cigányok egy kis pihenő után ráhúztak egy csárdásra, Jani átrohant az apjához a másik sátorba:

- Apa, most gyön a csárdás!...

- No, urak, - ugrott fel Vidovich - ha a lányok táncolnak, akkor az asszonyokról se felejtkezzünk meg! Csárdást minden asszony táncol.

- Csárdást? A jóreggelét, - kiáltották a borisszák és Blahó egyszerre csak maga maradt.

Hiába szabadkoztak az asszonyok, ezt a táncot le kellett robotolniuk. A házigazda járt jó példával elől és olyan keményen, nyalkán, ringón rakta, hogy a fiatalok is megirigyelhették.

- Hej! A viganóját! Most frisset húzzatok! hadd lássam, mit tud a kis lányom, - kiáltotta Vidovich a bandának, amikor az asszonyokat már végigtáncoltatta.

Épp a Haller bíró kezéből kapta el Magduskát.

7.

Egyik kocsi a másik után indult már.

De Magdus még egyre táncolt. És nem látta, hogy este lett, hogy a lampionok gyertyái lassanként elhúynak. Nem hallotta a hangos búcsúzásokat sem. Csak a keringő üteme vert a vérében, csak a muzsikát hallotta. Elomlott, föloldódott benne és csodás könnyűnek érezte magát. Csupa suhanás volt, csupa ringás a muzsika szárnyán. Kis rózsalevél a forgószél ölében. Már semmit sem tudott magáról. Akarata se volt, csak szárnya. És repült. Tündérország már nem volt messze... Lehet, hogy már ott is járt a küszöbén.

Az is kimondhatatlan boldogság volt, hogy a szőke fej alig egy arasznyira úszott mindig tőle. Mindig valami kedves volt az ajkain. Szavak? Talán szavak, mondatok. Lehetett azt tudni?

- Csak egy kicsit még, apukám!

A hold gyöngyházfénye lecsorgott az erdőkre. Beszélni se lett volna szabad. Csak az a keringő szóljon és suhanjunk nesztelenül, mint a tündérek, - érezte Magdus. És talán mindig így lehetne már. A szőke fej és ő így repülnének a hold gyöngyházfényében az idők végtelenjén át...

- Lásza, Magdus, - súgta Tibor - mindig így volna jó. Egy ilyen csudaszép holdas estébe beburkolózni és egy bosztonvalcer búbajos muzsikája mellett föltáncolni a mennyországba...

- De most már aztán slusz! - kiáltott feléjük Vidovich. - Már küldöm haza a cigányokat is... Gyere, Magduskám, készüljünk haza. Már éjszaka lesz...

Ó, ez nehéz perc volt: valóságra kellett ébredni.

S amíg Takaróéktól, akik a fiúk kedvéért utolsóknak maradtak, elbúcsúztak, Magda odasímult az apjához:

- Jaj, de jó volt, apukám! Azt hiszem, nem is élek már...

Matyi, akit egész este nem láttak, gyűrötten került elő valahonnan az erdőből. Nagyokat ásított a hintóban. Magdus ott is az apja mellé bujt és sokszor megcsókolta.

- Köszönöm, nagyon köszönöm neked, apukám, ezt a napot... Olyan boldog voltam...

Kancsalics hátraszólt:

- Mehetünk már, pán velkomozsni?

Aztán pattintott az ostorával.

Amíg a szekerek mellett elmentek, ahol még javában rendezgettek, hallották Mudorovná hangját, aki az egyik cselédlánnyal pörölt:

- Ilyenkor tudsz csak előkerülni? Egész este nem láttalak. Hol az ördögbe voltál? Tán aludtál az erdőben?

Holdfényes úton hazafelé.

Minden olyan valószerűtlennek látszott. Az erdők elmosódtak, a hegyek meg éles körvona-laikkal ráfeszültek a júliusi éjszaka mélységes kék boltjára. A kocsí gördülésébe lágyan símúlt bele a valcer melódiája. Ó, hogy markolta ez a búgva meginduló, mindinkább emelkedő és epedve sikongó melódia az ő tizenhat éves kis szívét!

- Ja, Tibor! - villant át most az agyán. És érezte a finom, mégis jelentős kézszorítását. Hallotta a hangját az utána zúgó muzsikán keresztül. De mit is mondott? Milyen is a szeme? Ezekre nem emlékezett. Mint egy tündéri vízió, úgy lebegett előtte a szőke fej, csábosan és meg-ejtően...

Időnként magára ébredt.

- Elbúcsúztam én Tibortól? - riadt beléje. Nem, nem tudott a részletekre emlékezni.

Aztán megint zümmögtek a kocsikerekek, mint egy orkeszter, és a lovak ügetése szabályozta a taktust.

Hallotta, hogy az apja mindenfélét kérdez tőle is, meg a fiúktól is.

Mit kérdezett? S felelt-e rá?

Otthon még egyszer nyakába borult az apjának.

- Drága, jó apukám!... Sose felejem el...

Aztán alig várta, hogy az ágyba jusson.

Az ágya felett is ott búgott a kisbőgő férfisírási hangja és a valcer fölepedett a legönfelel-tebb sikításig. Minden tagjában érezte az álomkönnyű ringást és a karjait ki kellett nyújtania a táncraöleléshez. Vele ringott a szőke fej is és vele fog ringani egy hosszú és nehéz életen át.

MÁSODIK RÉSZ.

1.

A napok hetekké nőttek és a majális minden perce emlékekkel égetően élt benne. Mint valami elomló édesség ízét, az ínyével is érezte a zamatát. Ha esténként kiült a méhes mellé a padra, a Sielinka felsudarasodó fenyői halvány ködkendőkkel integettek feléje s valami nagy, nagy jószágot érzett. De lesz-e folytatása?

Az esték csodálatosan tiszták voltak. Az ég mezőin csillagvirágok nyíltak, a holdból egy láthatatlan kéz fehér selymeket dobált a földre, amelyekkel elvarázsolta az egész tájat. A hegyek dermedt hullámai, amelyek a napfényen fenséges zordsággal nézték maguk alá a völgyet, most szelídek és hivatatóak voltak csodálatos színükben és titokzatosak, mintha árnyékaikkal elbűvölt várkastélyokat takargattak volna.

Valami egészen rejtélyes játékok voltak ezeknek az estéknek. Minden árnyék rajzából - hacsak pillanatokra is néha - Tibor arcéle kandikált ki. Lombok nyílásán át az ő szeme villant Magdára s ha az esti szellő nagylomhán nekilódult, hogy hírt hozzon a méhes mögött álló jegenyéknek valahonnan a szomszéd völgyből, az ágak suttogásából, a levelek zizzenéséből Tibor sugdolózó hangja s a valcer bűvösen dudáló muzsikája zengtek föl benne.

Tibor szőke feje tündökletesen világította be érzéseinek minden fodrozódását és hűségesen kísérte nappali tevé-vevésében épp úgy, mint álmai délibábos csöndjében. Számtalanszor élte át annak a napnak minden percét az öltözködés lázától kezdve a hazatérés ájulások boldogságáig és közben minduntalan úgy érezte, mintha Tibor mellette ülne s rajtakapta magát a keze, az ajkai hangtalan mozdulásán. Beszélgetett vele, érezte, hogy táncra kéri. Aztán össze-rezzent, magára ébredt. Boldog pirulással szégyenkezett s nevette magát.

Ha este a szobájában történt meg ilyes vele, akkor fölugrott, megrázta magát, majd a tükörhöz futott, nyelvet nyújtott a képmásának, számfületeket, hosszú orrot csinált, akár a zárdában és sokszor hadarta:

- Csacsi, csacsi, csacsi... Jaj, de nagy csacsi vagy!

Kossuth és Garibaldi az aranyozott gipszramákból mosolyogva nézték a kis csitri bolondságait, csak az anyja jószágos arca, amely Magdus ágya fölött függött, mint valami szentkép, nézett egyforma szomorúsággal a kislányára, akit soha meg nem ölelhetett, meg nem csókolhatott, hiszen a maga halála árán adott neki életet.

Magda sokszor nézte ezt a képet, különösen azóta, hogy a zárdából végleg hazakerült, föl-térdepelve az ágyában, hogy magába örökítse a drága arcot, sötét, bánatos szemével, kissé felhős homlokával, amelyen talán öntudatlanul a lánya sorsán való aggodás borongott már. Néha azt hitte, magára ismer benne s akkor a tükröt hívta segítségül.

A zongorán egy csomó régi kóta hevert. Még az anyja játszhatott belőlük a házassága első idején, amikor a gyerekek még nem követelték el az idejét. Ő is lapozgatott bennük, némelyiket játszott is. Az egyiknek »Heimweh« volt a címe. Igen jól el lehetett búsulni rajta. Különösen mostanában.

Magda igen megváltozott. Töprengőbb lett, mélázóbb és minden szónak értelmét kereste. Hosszasan elüldögélt magában s a gyereksintalanságát lassan levetkőzte. Jókedvét azért nem hagyta el s Mudorovnával a régi módon tereferélt, ha kint kuktálkodott a konyhán, Kancsalicsot is elkínozta lovagló kedvével, mert nagyon szeretett volna megtanulni és

szívesen kódorgott a halastavakhoz, akár Janival, akár egyedül s ott hosszasan gyönyörködött a csodálatos színű pisztrángok virgonc fickándozásaiban.

Mégis, ha a szívében fölzendült a valcer mély sírású muzsikája, elborult a drága emlékeztől és könnyekig elérzékenyedett.

Apja, aki nélkülözte az ebéd utáni tréfálkozásokat, észrevette ezt a változást és megkérdezte:

- Valami bánt talán, hogy mostanában úgy hallgatsz?

És nagyapó odaszólt a fiának:

- Ennek is már mihamarabb be kell kötni a fejét...

De más nem történt és Magda voltaképen töprengéseiben és mélézéseiben is boldog és várakozó volt.

Mert ez a majális az élet kezdete volt. Emlékeivel szinte a paradicsomban járt és ártatlan, tudatlan lelkével csak szépet és jót tudott az élettől várni. Ha az álmait a jövője felé tolt, megremegett a nagyszerű lehetőségekre, amelyeket lassan a töprengéseibe is belevitt és magában sok szépre fölkészült így. Olyan tisztának, átlátszónak, gondtalannak ábrándozta a jövőjét, mint amilyen az élete eddig volt. Szívárványos tüneményeket várt, jóságot, gyöngédséget, szeretetet sóvárgott. Ám új élet alakult körülötte, új emberek jöttek.

A föld nehéz munkája hömpölygött itt meg nem álló zajjal s mindenki izzadt ebben a hajszában. Szakadatlanul csoszogtak a bocskorok a tornácon, udvaron; a halinákból és a bő, csupán a köldökig érő ingekből erős izzadtságszag áradt. Az istállókban és az udvaron egész napon át nógatások, kurjongatások harsogtak, hol élesen, csattanóan, hol meg elnyújtott, fájdalmas hangon, mint az elvert kuvasz vonítása. És dübörögtek, meg nyikorogtak a szekerek. A Jano-k, Miso-k, Gyuro-k serege villázta a szénát, vagy a krumplit lapátolta épp a szeszgyár előtt, ahonnan elevenen és elviselhetetlenül élesen áradt a pálinka nyers gőze kifelé. Gyerekek, vagy asszonyok sovány tehénkéket vonszoltak be az udvarra és nehezen kotorászták elő a pengő forintot, a beléptidíjat a svájci bikákhoz. Hátról a szérűskertben nyomtattak épp, vagy kazlakat építettek a csupaszkepű, ráncos tótlegények. Egy-egy nótá is útra kerekedett olykor, vagy egy nyers kacagás cserdült meg valami pajkosság nyomában.

Magda hamar kiélte e mozgalmasság szenzációit és megúnta ezt az örökös lármát. Amikor csak tehetett, elmenekült a maga kis álomkastélyába, ahol elmosódó zárdabeli emlékei közül még kipipiskedett Eulália kedves nővér arca, vagy egy-egy barátnője szeme csillant föl, akivel sokat sugdolózott lefekvés előtt, mikor az árnyékok olyan hosszúvá nyúltak a hálóteremben s a holdfény hihetővé varázsolta a csitri lányfejek sok bolondos álmát. De már nem maradhatott zavartalanul az álmaival. Az élet mind hangosabban kiabált be hozzá. Zaklató dübörgéseit, józan lármáját beküldte az álomkastélyba, megverte szavával az álmodó szívet és Magda egyszerre félelemmel kezdte nézni a parasztokat, a munkásokat, házuk látogatóit, még apját is, mindenkit, akiből a munka, az élet nehéz, verejtékes szaga áradt. Ó, hol voltak ezek az ő álmaitól? Mintha süketen és vakon csak a munkának éltek volna és soha nem álmodtak volna...

- Mi lesz így velem? - gondolta sokszor, sokszor és ez a kérdés szétriesztotta becézett álmait. És csak akkor nyugodott meg egy kis időre, ha a majális képei az esték várvavárt csöndjével, mint estére bújó galambok, a szívébe bujtak és föltündöklő fehérségükkel minden árnyékot elkergettek onnan.

2.

Hiába várta.

Egyszer, a városból jövet, csak úgy futtában említette az apja, hogy találkozott odabent az öreg Takaróval is. Az mondta, hogy majd egyszer kilátogatnak ide, de a Tibor fiuk most nincs otthon. Valami nagynénjéhez küldték a Dunántúlra.

Csak úgy futtában esett szó erről, de Magdusnak minden vére fölkaparodott. Ezer kérdés gyúlt ki benne erre a hírre, ám kimondani egyet se mert. Szép csöndesen gyúrta magába a fojtogató csuklást és maga se vette észre, hogy a nevetést néhány napra teljesen elhagyta.

Pedig a ház mostanában igen mozgalmas volt. Minduntalan akadt vendégük; ki egy üsző végett, ki meg egy csikóért jött, mégis a legtöbben a gabona iránt érdeklődtek. Ilyenkor Magdusnak is nagyobb volt az elfoglaltsága.

Egy magyar származású, lengyelországi kereskedő jelent meg náluk a leggyakrabban, aki üzleti ügyekben végigjárta az összes környékbeli birtokosokat is s akit Magda apja nagyon szívélyesen fogadott, ottmarasztalt gyakran egész napra, bejárta vele a birtokot és meghívott máskorra is. A kereskedő magas, vékony ember volt, körszakállt viselt; arcán keresett mosoly, ajkán hízelt szavak leselkedtek. A szláv fajnak ahhoz a nem ritka típusához tartozott, amely csak kivételes esetekben tud őszinte lenni, - de ezt csak másokról hiszi el.

Brandten Péternek hívták.

Magda az első pillanattól kezdve kerülte ezt az embert. Félelmet érzett a jelenlétében s bizalmas, tolakodó tekintetét, hízelt szavait nem bírta elviselni. Ellenszenvét semmivel sem tudta ugyan indokolni, de boldog volt, amikor Brandten kocsija kifordult a kapun.

Pedig Brandten mind gyakoribb vendége lett a házuknak. Apjával komoly megbeszéléseket folytatott, őt meg egyre üldözte hízelt szavaival, apró kedveskedéseivel. Magda ekkor bujkálni kezdett előle és néha ebédre se tudták megtalálni, ha Brandten náluk volt. Föltűnt neki, hogy apja szokatlanul és furcsán édesgeti őt s minduntalan Brandtenre tereli a szót, ha az nincs ott. Hirtelenül és idegenül családi vonatkozásokat tárgyaltak nagyapával minden étkezésnél s a férjhezmenés kérdése ott settenkedett minden szavuk mögött.

Ha olyankor toppant a szobába, amikor apja Brandtennel tárgyalt, hirtelen elhallgattak s zavarukat édeskes szavakkal igyekeztek elsimítani.

A félelem hideg szájjal fujt a szíve fészkébe s már nemcsak Brandtent, de apját is kerülni kezdte.

De Vidovich már megkötötte volt ekkor Brandtennel az üzletet úgy a birtoka terményeire, mint Magdára s a hozományára vonatkozólag. Brandten mindent megkapott és lengyelországi üzlete nagyszerű fejlődésnek lendülhetett. Minderről Magda semmit se tudott azonban. Előtte egyre csak a szőke fej tündöklött. És csak lassan-lassan értette meg, hogy mi történt körülötte a tudta nélkül.

Magda az anyja természetét örökölte. Nem tudott indulatoskodni, mint hirtelenharagú apja. Benne szelídebben, de fájdalmasabban és nehezebben ment végbe minden lelki háborúság. És amikor sok könnyölgése és megalázkodása dacára az apja továbbra is kérlelhetetlenül és érthetetlenül ragaszkodott szándékához, Magda föladta a harcot. Úgy érezte, mintha folyton valami ájulástól kellene tartania. A lelke érzékenysége, rugalmassága elfogyott. Nem tudott ellenszegülni már semminek.

De két nappal az eljegyzés előtt hirtelen eltűnt.

Azzal a szándékkal ment el otthonról, hogy fölkeresi azt, akinek képe változatlan gyönyörűséggel világította be a majális óta az ő életét. Csak egy nagy kendőt kapott magára hirtelen és a szérűskert ajtaján lopózkodott ki a mezőkre.

A nap erősen sütött. Az utat, amelyen a városba juthatott volna, nem ismerte. Félénken nézegetett széjjel. A halastavak körül embereket látott. Egy boglya mögé menekült, hogy senki meg ne láthassa. Borzongott. Valami olyast érzett, mint a bűnösök. De azért ment előre.

Menekült.

Annak az érzésnek, amely akkor lobogott benne, nem tudott nevet adni. Nem tudta, hogy mikor született meg benne; csupán azt érezte, hogy nem tud ellenállani neki. És a rét elébe teregette pázsitos útját, az erdők eltakarták remegő, bujkáló alakját.

Eltévedt.

A hegyek, amelyekben gyerekkora óta annyit gyönyörködött, megfogták és nem engedték ki a körükből. Ösvényeik zavarosan tekeröztek előtte s egy forrásnál ráesteledett. Nem félt, nem sírt; csak azt gondolta:

- Mit akarnak velem?

És később:

- Ha tudná... Ha megérdemelné...

S a szőke fej nagy messzeségekből intett feléje.

Ekkor érezte először, hogy elérhetetlen.

A nap már elbúcsúzott az erdőtől, sugarai észrevétlenül lopózkodtak ki a lombok szövevényeiből s a sötétség mind mélyebb lett. Csönd volt. Csak a madarak csicseregtek halkan álmukban. Itt-ott a messzeségben pásztortüzek fénye villant föl.

- Mi lesz már most? - áradt feléje mindenünnen a kérdés.

Egyedül volt. Az az egyedüllét, amely némelyeknél az egész életre kiterjed, amelyet semmi sem tud fölváltani, betöltötte egész lelkét.

Másnap parasztokkal találkozott, akik útbaigazították.

Hazament.

Az apja indulatoskodva fogadta:

- Szökni akartál? - kérdezte komoran.

- Nem, apám, - felelte Magda - csak egyedül akartam lenni egy kicsit...

Maga se tudta, hogyan jutott eszébe ez a válasz. Úgy érezte, mintha igazat mondott volna.

- Tudod, hogy én akarom ezt a házasságot, - folytatta az apja.

- Tudom.

Az apja reszkető öklére pillantott. Az erek ujjnyi vastagságúra dagadtak rajta. Lehúnyta a szemét, hogy ne lássa őket.

Az első kemény parancs, amit apjától hallott, véresre ütötte a szívét. S az, akitől jött, már nem volt apa. Több volt. A végzet.

Ezen az éjjelen csak nehezen tudott elaludni. Az apja egyszerre ijesztővé vált alakja folyton ott lebegett előtte és semmi reménye sem volt, amely az egyre közelebből fenyegető szörnyű és érthetetlen valóságot valamiképpen enyhítette volna.

A szíve ijedt zakatolását hallgatta, a sántikáló, riadt dobbanásokat és kísérteties képek ködlöttek fel előtte. Próbálta a paplant a fejére húzni, mint ahogy a zárdában tette, mikor az ébrenlét és a közelgő álmok közti perceket a gyermeki képzelet színes, virágos, tündércsudájú meséivel töltötte ki. De a mesék nem engedelmeskedtek; zavarosan és piszkosan hullámoztak és összekeveredtek Mudorovná babonás történeteivel, amelyekkel őt kicsiny korában elaltatta. A feje forró volt. Egy lány kéz simogatása kellett volna. Teste mereven, fájón nyúlt el a takaró alatt. Nem mert megmozdulni. Pedig úgy szeretett volna kinyújtózkodni, még egyszer, szabadon, boldogan, gondtalanul, mint néhány hét, vagy hónap előtt. Mint régen.

Apróságok jutottak az eszébe. A zárda, az iskolaterem, barátnőinek arca, az apák kimért, kenetes szavai, amelyek mögött nem volt lélek s nem érződött a szív dobogása. Bensőség nélküli beszélgetések foszlányai, apró csínytevések érzés-hangulatai vetődtek fel. Aztán meg egy kékfodros csipkeruha valamelyik ünnepélyen, amelyen egy verset mondott el...

És ekkor hirtelen, mint nagy veszélyben az imádság, úgy csúszott ki ajkai között egy szó, amit sohasem mondhatott még senkinek s amely kimondatlanul is ott lappangott benne örökké: anyám.

Ez a bánatot oldó, megnyugtató szó, amelyet öregek is meghatottsággal ejtenek ki, hiányzott egész életéből. És hiányzott az is, akinek mondhatta volna az öröm, vagy a kétségbeesés perceiben. Aki ideült volna az ágya szélére és ölébe vette volna a fejét és elkergette volna a komor sorsot, a szörnyűséges jövőt, vagy ezt a cudar álmot, amelyben él és így szólt volna tán:

- No, ne sírj kis lányom, ne sírj te gyerek...

Most érezte, hogy a gyerekkornak vége. Vége? Tán nem is volt. Tán elvitte magával ő, a csendes kis falusi temetőbe, ő, akihez nem lehet beszélni, aki nincsen, aki csak málló, sárguló fotográfiákról néz szét a régi szobákban, ahol a leányát veri most bilincsbe a sors.

- Csak én is meghalhatnék gyorsan - gondolta Magda és csukló zokogását a párnába harapta.

3.

Erre az egész időszakra, amely olyan váratlanul tört rá minden keservével az ő boldogságért lihegő fiatal lelkére, amely szétzilálta friss és gyönyörű álmokéit és megingatta az életbe vetett hitét; ezekre a kétségbeeséssel telt rettentő hetekre, az eljegyzése előtt az erdőben átkóborolt napokra, az apjával való szörnyű viaskodásaira, csak életének legreménytelenebb óráiban tudott ismét visszagondolni.

Ekkor kezdődött el a szenvedése. A csalódás, amely az apjába s az élet örömteljességébe vetett hitét érte, szinte érthetetlen volt eleinte előtte. Vigasztalanul és kimerülten állott a sorsa előtt és meg sem kísérelte már a menekvést. Tudatlan, tapasztalatlan kisleánylelke el volt gyötörve a végletekig és az anyja után vágyódott, akit csak régi fényképekről s az álmaiból ismert. Ő volt az egyetlen, akiről hitte, tudta, hogy megmentette volna őt a brutális igazságtalanságtól.

Mindent elvesztett egyszerre. De kétségbeesésének már hangja sem volt és fásultan, tompult érzékekkel, merevült kedéllyel érte őt az esküvő napja. Az élet képe elváltozott benne, sőt néha elsötétedett előtte s ilyenkor képtelen volt a legegyszerűbb jelenségeket is fölfogni, megérteni.

Így került a lengyel nagyvárosba és maga sem tudta, mint lett asszonnyá. A tudat biztossága kiveszett belőle egy-egy kis időre és néha a zárdában hitte még magát, néha meg az apai háznál. Gyerekké gyámoltalanodva motyogta:

- Kegyetlen vagy, apa! Rossz vagy! Mért nem kellek neked?... Hiszen jó kis lányod voltam mindig... Alojzia kedves nővérhez akarok menni. Ő majd segít rajtam...

És nehezen, mint nagy betegségek után, ébredt új helyzetének tudatára.

De akkor már teherben volt.

Minden kényelem mellett is, amellyel a férje körülvette, rabnak érezte magát. Tizenhat éves volt s először életében egy ily nagy, idegen városban, ahol a beszéd, a szokások, az egész élet újnak, idegennek, elviselhetetlennek tetszett előtte.

- Haza, haza! - tombolt benne a vágy és szabadulni akarása úgy föltornyosult benne, hogy ezer ravaszsággal kívánczozott Brandten hideg mosolygása elé. Durcáskodott és kötődött vele, ezer kín között becézte utálattól akadozó nyelvvel »kis uracskám«-nak, csak hogy minden beszélgetés végén odavághassa panaszát és kérelmével gyötörhesse.

- Jó, jó, majd »haza«-megyünk, - engedett Brandten kelletlenül a gyötrő kérdéseknek, mintha valami nyafka gyereke kéne ráhagyni valamit.

- De mikor lesz az a »majd«? - erőlködött tovább Magda.

- Egy kis időre - akármikor, - nevetett fel a férfi. - Ha már sehogyse bírod itt ki egyfolytában...

- Mindig csak kínoz! Tudod, hogy mindig-re akarok innen elmenni. Örökre! Végleg!

Brandten végre is beleúnt ebbe a véget érni nem akaró csatározásba és megígérte neki, hogy tíz év múlva, amikor vagyoni viszonyai annyira rendeződtek, hogy Magda vagyonát az üzlet könnyen nélkülözheti, Magyarországra költöznek majd.

Ez az ígélet egy időre megnyugtatta Magdát, sőt felfrissítette kedélyét annyira, hogy Brandten a családi boldogságról táplált reményeit kezdte beteljesülni látni.

Magda ez időben szívesen kocsizott ki, ismerősöket fogadott és látogatóba járt. Szorgalmasan tanult franciául és nagy gonddal ápolta magát. Úgy tetszett, mintha sorsának változásába végleg belenyugodott volna s új elfoglaltságai örömet okoztak volna neki. Még színházba is elkívánczozott egynéhányszor és ha férje üzleti ügyekről kezdett előtte beszélni, nyugtalanul bár, de meghallgatta.

Kétségtelen, hogy Brandten feleségének minden kedvtelését és óhaját azért teljesítette olyan rendkívüli előzékenységgel, hogy asszimilálódását az új környezetben minél inkább megkönnyítse. Ígérete is ezt a célt szolgálta, mert önmagában meg volt győződve arról, hogy Magda hamarosan meg fogja szokni őt is, valamint az új környezetet is s idővel hozzá is idomul majd s mint reprezentáló háziasszony, segítségére lehet háza fényének, jó hírének emelésében. Titokban még abban is reménykedett Brandten, hogy egy ügyes és okos asszony még üzleti ügyekben, nagy célok elérésében is segítségére lehet. Ennélfogva már most kezdett Magdának üzleti céljairól egyetmást elbeszélni.

De ez az előnyös változás, ez a felfrissült kedélyállapot nem tartott sokáig Magdánál.

Minden átmenet nélkül megint oly komor kétségbeesés fogta el, mint házassága első napjaiban, amikor a legegyszerűbb jelenségek értelmével és jelentőségével sem tudott bizonyos időközökben tisztába jönni. Emlékezőtehetsége is leromlott és egy napon férje észrevette, hogy Magda az összes fényképek szemeit túlvél kiszurkálta.

Ezután Bécs mellett egy szanatóriumban kellett két hónapot töltenie.

4.

Állapota ellenére Magda friss és rugalmas volt, amikor a szanatóriumból visszatért. Mintha megbékült volna mindennel, vagy gyötrő leláncoltságát elfelejtette volna, a búskomorság minden nyomát elvesztette és megint belészokott a társaséletbe. Tartózkodó természete mellett sem tudta eléggé eltitkolni az örömkeresés szenvedélyes lázát, amely ebben az időben mind gyakrabban elfogta és fénybe, mulatságokba, szórakozásokba kergette szinte a látszattal, mintha így az élete ürességét akarná kitölteni.

De aztán elkövetkezett az ideje és egy egészséges leánygyermeket hozott a világra.

A gyermek erős és fejlett volt, de Magda nem szerette. Játzott vele, babusgatta és úgy dicsekedett vele, mint egy új játékszerrel. A társaságbeli asszonyok kifejezéseit és szokásait elsajátítva, letompultak valahogyan érzelmei, amelyek megnyilvánulását mérséklettel és óvatosan irányította. Már asszony volt és anya is, bár utóbbi vonatkozásában érzelmei még zavarosak, tisztázatlanok voltak.

Mert anyaságában is valami megnevezhetetlen tisztátalanságot érzett, amelyért férjét terhelte a felelősség. Mégis az, hogy nem tudta magát távol tartani férje csókjaitól, hogy ez az érzés megvolt, *meglehetett* benne, - nyugtalanította. És elhatározta, hogy nem lesz a férjéé többé.

Erre az elhatározásra a vergődő, fiatal lélek a tünődések és nyugtalanságok labirintusában végre pihenőhöz jutott. A révedező tekintet, a mély, dióbarna szemek már nem bizonytalanodtak oly gyakran, a finom, egymásrapréselt ajkak engedtek - gyakran kínos - merevségük-ből és a fiatal gyerek-asszony a maga teljességében felfrissült és erejében bízva, szinte megnőtt, megillatosodott.

5.

Ezen a télen már gyakran fogadtak vendégeket is.

Brandten, amikor a nősülését bizonyosra vehette, egy igen csinos kis házat bérelt ki, amelyet később meg is vásárolt. Alacsony, földszintes ház volt ez, csupán egy lakás volt benne, tágas, de kissé borús szobákkal, amelyeket cifra, barokkos bútorokkal tömött meg a saját ízlése szerint Brandten. Nem sok pihenője esett rajtuk a szemnek. Bevált olajnyomatok gazdag aranyos keretekben díszítették a falakat, az előszobában s az ebédlőben álmos pálmák unatkoztak. És minden konvencionálisan szép volt. Magda szobája volt az egyetlen kivétel. Finom jávorfából készült nappali volt ez, s tervét Magda valamelyik illusztrált folyóiratból vette. A lakályos, meleg zug hímzésekkel, szép szőnyegekkel és fehér angorakecske-bőrökkel volt díszítve. Ablakai a kertre, egy kicsiny városi kertre nyíltak, amely tavasszal és nyáron még csak fölüdítette a szemet, de télen ígén sivár látvány volt. Minden szobában nagy csillárok lógtak a mennyezetről s az előszobából a kapubejáratig nagy bordó futószőnyeg vezetett.

Mikor a szánok csilingelve állottak meg a kapu előtt, Brandten izgatott volt, Magda egykedvű. Szépen, gondosan öltözött, sokat adott a külsőségekre, szerette a cerimóniákat és úgy beszélt vendégeivel, mint ahogy francia regényekben olvasta. Brandten nyárspolgári, túlzott nyájassága feszélyező volt.

Egy este Mariowska kereskedelmi tanácsost várták vendégül, kinek segítségét bizonyos állami szállításoknál nélkülözhetetlennek tartotta Brandten.

- Kedveském, - tanította a feleségét - légy előzékeny, szeretetreméltó a tanácsos úrral. Egy kis dolgocskám lesz vele és... Tudod, aranyoskám, ő jó ember, derék ember, dehát mégis minél alkalmasabban kell őt a magunk számára megnyerni.

- Mit kívánsz tőlem, Péter? - kérdezte Magda s ez a kérdés egészen hangsúlytalan volt.

- Kívánni, kedveském, kívánni... Ej, nem kívánom, csak úgy mondom. Egy kis nyájasság sose árt. Nem bizony. Mert néha szeretünk úgy kényeskedni, kis aranyoskám... nem csak te, mind az asszonyok. Hiszen értesz? És a tanácsos úr nyájas ember, ő is szereti a nyájas embereket...

Magda, akit régebben lázítottak az ilyen émelygő iskoláztatások, most már alig hallotta őket és csak udvariasságból szólt közbe, vagy kérdezett valamit.

Mariewska tanácsos pókhasú kis emberke volt, az állát borotválta, hasonlított a hörcsöghöz, szerette a színészetet és a drámai hősnőknek csokrokat küldött. Habitüé volt és intimitásokat fecsegett. Ezért okos és művelt embernek tartották.

Ezen az estén is színházi pletykákkal mulattatta a társaságot. Magda únta az egészet. A pletykákat, a férfiak pajkos mosolygását, a hörcsögpopájú tanácsost, a fehérfogú asszonyokat ékszereikkel, selyemruháikkal, buja mosolygásukkal, kopírozott allűrjeikkel, melyekkel csak a kisvárosi embert tudták volna abba az illúzióba ringatni, hogy hercegnők között van. Megint azt az egyedüllétet érezte, amely súlyával szinte megbénította s amely mostanában mind gyakrabban fogta el akkor is, amikor a leglázasabban kereste a szórakozást.

A kereskedelmi tanácsos hirtelen Magdához fordult.

- Apropos, madame! A kis Sachája, kit a multkor annyira dícsért az operában, az a fiatal énekesnő, - emlékszik? - nos, képzelje, halálosan beleszeretett Marmorekbe, a cseh baritonistába és nem tudnak megesküdni!

- Miért? - kérdezték többen is. Egy magas, szőke kereskedőné, akinek pirosra festett ajkai és buja angylarca volt, pajzánul jegyezte meg:

- Hát azt *tudni* is kell?

Mindnyájan nevettek. Magda most már határozottan kellemetlenül érezte magát ebben a társaságban. Mariewska sietett a fölvilágosítással:

- Mert Marmorektól nem akar elválni a felesége.

A buja arcú szőke kereskedőné ismét közbeszólt:

- Hiszen Marmorek már egy éve együtt lakik Sachájával... Azt mondják, gyereük is van...

- Lehetetlen! Énekesnők, színésznők értik a módját. Azoknak nem lesz olyan könnyen gyereük... nevetett föl kihívóan az egyik asszony.

Magda fölkel és szó nélkül, mintha senki sem volna körülötte, átment a szomszéd szobába. Ott zongorához ült.

Roppantul megalázottnak érezte magát. Az undor és a keserűség szorongatta torkát. Elvégre is, mi köze van ezekhez az emberekhez, - gondolta aztán és másfelé igyekezett terelni a gondolatait.

Eztán megütött egy hangot a zongorán. Szép, meleg hang volt, biztató és símogató. Egészen meglepődött. Még egyszer megütötte s mellette egy másikat is. Ezek most szépen ölelkezve szálltak s Magda fölemelte a fejét, mintha utánuk nézne a távolba. Már messze volt mindattól, ami a szomszéd szobában nyüzsgött és zúgott. Mind a két keze a billentyűkre feküdt most. Az ujjai még bizonytalanul, fáradtan keresgéltek, a melódia kisiklott; valami más jött, az is elhalt. Aztán egyszerre halkan, vigasztalanul, ólmosan áradt szét Chopin Es-dur szonátája, ez a

csodálatos melódia, amelyben néha mintha az eső vidámsága is peregne. Ám szomorú melan-
kóliája valami rettentő elhagyatottságot terített Magdára.

Minden dal képekké nőtt ki a fantáziájában és minden dalnak voltak alapszínei. Ennek sárga volt az alapszíne. Vigasztalan és végtelen. Mint a pusztaság, amely tikkadtnak, sárgán nyúlt el, amikor a végtelen őszi eső megindult. De ez a szín aztán rozsdabarnává tompult, majd feketés-szürkévé alakult egy utca mélyén, amelyben egy fölgyűrt gallérú, ázott férfialak bandukolt elfelé...

Odaát zavartalanul folyt tovább a társalgás. Csupa mosolygás volt minden arc, mert beléjük nevelődött, hogy csak akkor lehet kellemes egy társaság, ha mindnyájan vidámak és kedvesek. És ehhez a szabályhoz igyekeztek alkalmazkodni. Magdát már el is felejtették és a játékára senki sem volt kíváncsi. Ő pedig már régen elhagyta azt és képei után vándorolt egyedül, mindig egyedül, míg az az ázott, fölgyűrt gallérú férfialak el nem tűnt előle.

Amikor fölpillantott, egy fiatalember állott előtte. Magda már néhányszor találkozott vele. Követségi ember volt, aki ebben az iskolában franciás modort sajátított el. Sűrű, puha haját baloldalt ketté választotta, bajuszát nyírta. Sápadt arca a fekete ruha fölött igazán kedves, behízsgó volt. Az asszonyok sokat pletykáltak róla, de azt, hogy e pletykákból mi igaz, sohase lehetett biztosan tudni.

Halk szavára Magda meghökkent.

- Madame, bocsásson meg, - mondta Lechnowsky - csak a játékát lestem ki, a gondolatait nem.

- Igazán nem szép magától, Lechnowsky úr, hogy így megijesztett - válaszolta Magda még meglepetten.

- Akaratomon kívül történt, madame. A muzsika vonzott ide. Imádom Chopint, és ön, madame, igen finoman játszott. De bevallom őszintén, gondolatait, érzéseit, egész álmodozását inkább szerettem volna kilesni...

Eddig francia nyelven folyt a diskurzus közöttük, épp úgy, mint odakint.

A fiatalember válasza hirtelen Magda arcába kergette a vért s valami szenvedélyesség villant meg a tekintetében, amikor fölkel a zongora mellől s Lechnowsky mellett elmenőben odavágta a szót tótul, mert így gorombább:

- Tolakodó!

Lechnowsky elsápadt s a lengyelt a tóttal keverve mentegette magát. Magda nem is hallgatott rá. Az ablakhoz ment s nézte a fehér tetőket, a havas utcát és egészen gyerekessé vált izgal-
mában. Kétszer bántották meg ezen az estén férfiak, nők, emberek, akikhez semmi köze sem volt, akiktől undorodott, akiket megvetett. Pedig szerette volna, ha *valakinek* megfoghatta, megcsókolhatta volna a kezét, egy *valakinek*, aki messzi van, olyan messzi, hogy talán nincs is már a földön...

Sokáig állt az ablaknál. Mikor visszafordult, Lechnowsky még mindig a szoba közepén állt. Magda szinte sajnálkozva szólt hozzá:

- Ejnye na, maga még itt van? Goromba voltam, úgy-e? De nézze, kié vagyok én? Ki vigyáz rám, ha megbántanak? Magamnak kell vigyáznom. És mit akar maga az én álmaimmal? Nem adom őket oda senkinek. Magának legkevésbé. Pedig jó volna róluk beszélni. Róluk, az életemről. Az apámról, az anyámról, szegényről, akit nem ismertem, a gyerekkoromról, amely még el sem múlt, asszonyvoltomról, amely még el sem érkezett jóformán. De kinek beszélhetnék? Istenem, kinek?

Lechnowsky megbékültnek látszott egyszerre és már éppen felelni készült.

- Hagyja abba - állította el szavát Magda. - Akármit mondana, nem segíthetne vele. Ostobaság volna... Köszönöm, lovag úr... Magát akarja felajánlani, tudom... Istenem! Emberek kellenének nekem, csak egy igaz ember! De nincs. Vannak ismerőseim, barátnőim, van férjem, van apám, de ember, akihez beszélhetnék, nincsen...

- Asszonyom, szeretném tudni, e bizalmas és bántó szavak után minek tarthat engem?

Már mosolyogni is tudott, amikor így felelt:

- Vendégnek, uram...

6.

A kereskedelmi ház hírneve emelkedőben volt és Brandtenék meghívása már megtisztelő volt, sőt kitüntető. Magdáról ugyan mindenki más-más véleményen volt, de ha az asszonyok gögösnek, együgyűnek, vagy minden kertelés nélkül »ostoba kis libának« is mondták el maguk között, az üzleties, komoly, számokkal és eshetőségekkel dolgozó férfiak valami különös tüneménynek tarthatták, mert minden alkalmat fölhasználtak a találkozásra s ha néhány közvetlenebb szót kaptak tőle alkalom adtán, ha belső életének egy-egy ritka, langyos hulláma eljutott hozzájuk egy pillantásában, egy mozdulatában, ha egy véleményükkel egyetértett, vagy meglegedését, sőt tán tetszését nyerte meg a beszédük, a jelenlétük, - el nem titkolhatóan büszkéek és elégedettek voltak. Ó, hányak lehetett titkos vágya ez a tiszta kis gyerekasszony, kit elvégre is asszonynak kellett tartaniok, mint annyi mást, s akiről mindenki tudta, hogy nem szenvedheti férjét. Ez a tudat még a komoly embereknel is alacsony vágyakat fűt és a komoly emberek a kereskedők világában is csak az üzletük körül komolyak.

Magda pedig akaratlanul és öntudatlanul is egy kis kör eseményeinek középpontjává lett. Irigység, gyűlölség, hízélgés, hazugság hullámozottak körülötte, míg ő magában állt, egy kis szigetén ennek a kis világnak és álmait, mint kis gyereksárkányokat bocsátotta világgá a magányosság óráin, hogy egy szerető szívre leljenek. Egyedül volt, mindig egyedül, mert senkivel sem tudott szívében társulni. A magányosság pedig fölemelte, megnövesztette a szívét s ő magasan állt a kis kör fölött, amelyben különben is idegennek érezte magát.

De közben félelmek fogták el.

Menekülnie kellett a férje elől, akinek az ölelését, csókját, vagy csak a szavát is útálta. A nyájasságba öltözött arc üldözte s a hallgató ajkáról is mintha a vágy énekelt volna. Azt hitte, elég elhatároznia, hogy nem lesz az övé és máris fordulat áll be életében. De szavak, pillantások, a napi élet apró, kénytelen érintkezései rettenetes mártíromsággá tették életét és torz bujkálásokra, tettetésekre kapatták rá.

Eleinte ment még a dolog valahogy. Gyengélkedő volt, kíméletre szorult. Aztán zongoraórák, angol és francia leckék, szabónő, barátnők, meghívások, színház, hangverseny és a gyerek-szoba mind pompásan kitöltötték a napját, estéjét. És a leselkedő tekintetnek félre nem érthetően mondta:

- Fáradt vagyok, kimerült. Pihenni akarok.

De a kis Magda már negyedik hónapját is betöltötte s a leselkedő tekintet mindig kiállhatatlanabb lett.

Reggel sose látták egymást és délben csak pár szót váltottak ismerősökről, a kis Magdáról s hogy este hol találkoznak.

- Ma Freudenék páholyába megyek este - mondta az asszony. - A múltkori hangversenyt akarják revansálni.

- Szóval megint egyedül maradhatok - jegyezte meg Brandten.

- Ó, eljöhetsz kérlek. »Mignont« adják. Vagy nem érdekel?

- Freudenéket nem szeretem. Mit akarsz azokkal a zsidókkal?

- Kellemesebbek, mint a *te* kereskedőid, mondhatom. Különben erős a gyanúm, hogy csak azért nem szereted őket, mert Liza magyar asszony... Hiszen mindent gyűlölsz, ami magyar s jól tudod, hogy én mindent gyűlölök, ami a magyarságon kívül itt van...

A férfi mosolyogva akarta nyersségét jóvátenni és a kínos, mind gyakoribb vitákat fölényesen befejezni.

- Az egész világ nem ér nekem semmit nélküled - mondta.

És mosolygott.

Borzasztó volt a mosolya. Ettől félt Magda a legjobban. Gyűlölete szinte pirosra izzott Brandten mosolyától. Mert mindig azt látta benne: az enyém vagy, az enyém; tőlem nem szabadulhatsz; én erősen foglak s a hálót nem lehet kiszakítani, akárhogy rúg-kapálódzol is. És végtére is én foglak megenni...

Megborzongott tőle és a gyerekszobába menekült - anyát játszani.

7.

- Angyel! Angyelka, hol vagy?

A kis baba egyedül, magára hagyatva a gyerekszobában, talán álmából ébredve, most keservesen sírt. Kis arca eltorzult, fölpuffadt és Magda szánakozva csitíttatta.

- Az a csúnya Angyelka - beszélt a kis csöppséghez - itthagyja a babát. Ó, de csak visszajöjjön, megverem... Meg én. Dá, dá-t kap tőlem. Kis ártatlankám, - no, majd anyu tisztába tesz...

És hozzálátott a szokatlan munkához. Bontogatta, óvatos ügyességgel emelgette, tisztogatta a csöppnyi kis tejszagú jószágot. Megpaskolta anyás gyöngédséggel a kis rózsaszín combokat, magasra emelte, meglóbálta, gügyögött hozzá, úgy ajnározta, szerette, mint soha még és gögicselő hangján, ez anyai játékon, mely a maga melegségében teljesen új volt előtte, egészen föloldódott.

- Ó, az enyém vagy-e, - szólt hozzá s a kis, törekeny, játékujjacskákat simogatta, csókolgatta - enyém vagy, nem apádé? Mi lesz belőled, te kis ártatlan? Szemed nem az enyém, tán olyan csúful fogsz velük nézni egykor, mint apád? Hát e kis kusza göndörség olyan dús, sötét sátorrá fog-e kinőni, mint az én hajam? Nem látom még, nem ismerlek, pedig enyém vagy. Drága, kis angyalom... milyen szó lesz az első gügyögésed? Magyar, vagy tót? Jaj, félek, féltelek, nem is tudom, szeretlek-e, szeretni foglak-e?...

Dadogva, félve állított be Angyel, a dajka. Már harmadik volt a kis Magda mellett e pár hónap alatt és Brandtenné sok kellemetlenséget élt át velük. Sokszor gondolt vissza Mudorovnára, a régi házibútorra, ki velük, gyerekekkel kínlódott, a hű, megbízható, becsületes, önfeláldozó,

parasztfajta erélyességével és kitartásával. Az kellett volna ide Angyel helyett, aki szép, erős, egészséges ugyan, de ezenkívül nem sok erényére lehet számítani. De Mudorovná öreg volt már és kellett otthon abban a nagy gazdaságban, meg hogy az apjára, a fivéreire gondot viseljen más asszonykéz hiányában.

- Otthon!... - jutott eszébe a szó. Vajjon neki hol van most az *otthona*? Még mindig úgy érezte, hogy a kis tót falu, Turóc az, ahol a vonat meg sem áll az elhagyott őrháznál, ahol a régi családi ház a nagy udvarokkal, szérűskertekkel, a tárva-nyitva álló kapuval még egyre áll, ahol a süket és megrokkant nagyapó, - ki negyvennyolcban a tót uszítók bujtogatására a magyarok ellen szegült, tán harcolt is, bár erről senki sem tud semmi bizonyosat, csak faluvének emlegetik téli vasárnap délelőttökön a templom előtt topogva, ha olykor szóba kerül ilyen elporladt, eltemetett emlékféle; - igen, ahol nagyapó még méhészkedik, miután a mészárszéket, a családi vagyon alapját, a legidősebb unokájára, Istvánra hagyta... És István most ostoba *úri* gögijében megszegyenülten búvik a *társaság*, a mártoni urak elől, kikkel tegeződött, parolázott a kaszinóban, hisz úr volt, tanult ember, érettségit tett, jómódú és vagyonra váró az öregek halála után és most kénytelen-kelletlen mesterségre, *iparra* fogták, míg öccse, Gábor, az anyai vagyont herdálta kint, osztrák városok iskoláin s bizonyos időközökben hol egyik, hol másik nagybácsi szedi föl züllötten az utcán, vagy templom előtt koldulva, rossz herbergekből akrobatáskodva, - sőt cirkuszokhoz szegődve is úgy váltották már ki...

Matyiról is alig van hír. De haszontalan fiú volt az is, míg az iskolákat járta! Aztán egyszerre hogy megkomolyodott. Honnan vett annyi energiát, hogy átmerészkedjék Amerikába? Az egész família egyszerre csodálni kezdte, nem ugyan fenntartás nélkül és János pap, - az apja unokaöccse - ki plébános volt egy eldugott kis faluban és Hock János allűrjeit kopírozta, rossz véget jósolt Matyinak, aki el se búcsúzott tőle és váltig figyelmeztette apát, hogy ne küldjön pénzt Matyinak. Pedig az nem is kért, amióta odaát van.

Így a testvérek se nézték jó szemmel egymást, mindig családi tanácskozások voltak, nagybácsik és egyéb rokonok közt és Tini néni Körmöcről minden évben olyan kacskaringós leveleket írt apának a fiúk ügyében, hogy a tanácsokon alig lehetett eligazodni, mert minden mondatban háromszor is kérte a jó Istent valamire, ami a következő kérelembe már belefűlt.

Mégis Janit, a legfiatalabbat, mindenki szerette. Derék, nyilteszű fiú volt, fiatal még.

- Mi lesz vajjon ebből? - gondolta Magda. - Ide kéne venni magamhoz, ha nem derogálna neki kereskedőnek lenni. Eh, de hisz a magam életével se tudom, hogy mi lesz... mert így nem maradhatok sokáig...

Angyelka varrt az ablaknál. Gyerekholmikat javított. Magda a bölcső mellett ült, édesen alvó kicsinyénél.

- Mégis csak az az otthon - döntötte el végre magában. - A szorgalommal, munkával megszerzett föld, valami, amin állani lehet. Magyar föld, ha más nyelven beszélnek is a rajta élők, ha nagyapa múltja, leszármazása ismeretlen is. Apa már magyarnak *érzi* magát s a fiúk is mind, vele együtt. Mégis mért kellett neki ide kerülnie? Vagy a lány nem fontos a családban?...

- Engem áldoztak fel? Miért? És ki akarhatta? Apa?... Nagyapó?... Hát szabad ez?... - uszkáltak tétova gondolatai s valami nagyobb célt sejtett a sorsa mögött, földi kezeket, amelyek elvették tőle az ő otthonát.

És megint nagyapát látta maga előtt, félszeg, megroggyant alakját, apró, szűrő szemeit. A mende-monda az ő negyvennyolcbeli multjáról, Isten tudja hogyan került hozzá, de már régen nyugtalanította. Most, hogy megint fölelevenedett benne, Magda úgy érezte, mintha valami lámpás gyúlt volna ki hirtelen előtte és reszketve kérdezte önmagától:

- Hátha ő akarta?...

8.

- Lám, lám, - a farakás! - jutott az eszébe, amint a kocsijának a színház felé menet egy szűk utca torlódásában hosszú ölekbe halmozott, behavazott tűzifarakások mellett kellett nagy óvatosan elhajtani. És föléledt benne a régi, suttogva tovább adott beszéd, vénasszonyok, öreg kocsisok egy-egy szemöldökrángása, titokzatos, szinte félénk gesztusa, amellyel otthon egy nagy fásszínben álló hatalmas ölfarakást illeltek, ha olykor, ritkán az érintetlenségét valaki tudatlanul szóvá tette. A gyerekeknek nem igen tűnt fel. Játszani nem lehetett rajta, annyira el volt torlaszolva rozsdás boronákkal, ekevasakkal, miegymással. De hogy sok évig ott állott érintetlenül, valami gazda, új ember, egyszer szóba hozta, hogy föl kéne vágni, mert így megrohad. Azóta zárt tettek a fásszínre. Az emberek meg suttogni kezdték, hogy üres ott minden egyes hasábnak a belseje és fegyvert rejtegetnek azokban még negyvennyolcból!

- Hátha igaz a sok szóbeszéd? - gondolta és eltökélte magát, hogy meg fogja vizsgálni a farakást, ha egyszer hazamegy. De mikor lesz az, hogy ő hazamehet? Istenem, mikor? Mióta is van itt, ebben az idegenben? Számolgatta az ujjain. Tizenöt hónapja elmúlt, hogy férjhez ment. És tíz évet mondott a férje egyszer. Majdnem sírva fakadt. Talán csak jön valami alkalom, hogy közben, rövid időre, hazamehet?

A kocsi a színház bejárójához fordult.

Elgondolkozva tartott a csarnokon át a feljárónak.

9.

- Pá édesem!

- Pá!

- Isten hozott, kedves! - hallatszottak a köszöntések, ahogy Magda a páholyba lépett.

- Milyen kedves a ruhád. S ez a lágy tóbszín milyen jól illik hozzád. Ki csinálta?

- Én is nagyon szeretem ezt a színt. Wurmánál láttam egyet a kirakatban tegnap, de az nem volt ilyen fess. Csipke se volt rajta.

- Mondd, az urad hol marad?

- Lehet, hogy később eljön.

- Hogy vagytok drágáim? Téged Liza, már egy hete nem is láttalak.

- Jé, nézzétek Nordernét abban a sárga blúzban! Ez az asszony nem akar megöregedni, pedig már kétszeresen nagymama.

Bizalmasan, fésztelenül csevegett a három asszony. A zenekar még csak hangolt.

Freudenné egy zsidó orvosnak volt a felesége. Úgy jöttek ide, néhány ismerősük hívására. Liza már túl volt a harmincon, egy kis jóllét látszott rajta, de a korai szarkalábakat a szeme körül csak nehéz munkával tudta elsimítani. A harmadik asszony Nortonné, szintén magyar származású volt, elárvult, Wienbe került s ott ismerkedett meg férjével, aki mint építész, később itt kapott összeköttetései folytán jó munkákat. A három asszonyt magyarságuk tartotta össze. Egymás között csak magyarul beszélgettek s gyermekeiket is magyaroknak nevelték, erős elhatározással s amennyire ez az adott viszonyok között lehetséges volt.

Itt a páholyban szorosan összetartozóknak érezték magukat, míg körülöttük sok nyelven folytak a diskurzusok. Egy darabig még ismerőseikről beszélgettek, aztán csend lett, a nyitány kezdődött.

A második fölvonás után, amikor még javában tapsoltak a kis Sachájának, aki Mignont énekelte, Brandten lépett a páholyba. Kissé zavartnak látszott, amikor Freudenné azzal gyanúsította meg, hogy ő adatta fel most Sachájának azt a szép csokrot.

Magda hirtelen fellángolt.

- Ha igaz volna!... Ha így megszabadulhatnék tőle - villant fel előtte és mohón, tartózkodás nélkül kérlelni kezdte a férjét, hogy csak vallja be: ő küldte a csokrot.

- Nézze, tőlem ne féljen, - tette hozzá nevetve - én nem vagyok féltékeny...

Brandten is mosolyogni próbált.

- Nem én voltam a tettes, - felelte a sok unszolásra - de ha ilyet tennék, csak azért tenném, hogy magát féltékennyé tegyem ezáltal...

- Ugyan próbálja meg!

- Hiszen ha csak ezen múlik és olyan nagyon akarja... De most - sajnos - egy kicsit komolyabb dolgocskában jöttem. Különbem nem zavartam volna meg a mulatságukat... Én még az éjjel elutazom... apácskához...

- Mi történt otthon? Baj van? - kérdezte Magda aggodalmasan.

- Igen... Azt hiszem... nagyapácska rosszul van. Azt sürgönyzik legalább.

- Meghalt?

- Meg. - Most már nem volt miért tagadni.

Magda fölkelt és öltözött.

- Menjünk... Istenem, mennyit gondoltam rája ma, épp ma... Mikor indul a vonat?

- Maga is jön? - kérdezte Brandten.

- Nem. Nem tudnék most hazamenni... Nincs is értelme. Úgy sem tudnám már meg...

Brandten értelmetlenül nézett Magdára.

- Mit? - kérdezte.

De Magda ekkor már búcsúzott.

A kocsiban némán ültek egymás mellett. Brandtent roppantul izgatta Magda utolsó kijelentése, de nem igen mert kérdezősködni. Próbált ugyan célozgatni, de Magda hirtelen, nyersen, minden átmenet és kímélet nélkül kifakadt:

- Hagyjon békében. Most egyszerre olyan fontos magának, hogy én mit akartam megtudni? Azt sohasem találta fontosnak megtudni, hogy maga kell-e nekem? A pénzem kellett csak, csak a pénzem. Én mellékesen jó voltam házdísznek. Rádás az üzletre. Kivel kötötte maga az

üzletet? Egyedül apámmal, vagy nagypapa biztatására adtak el engem ide rabszolgának? Hát ezt akartam megtudni, ha olyan nagyon kíváncsi. Ezt! Most már nem vagyok olyan ostoba liba, mint amikor eladtak engem. Már látok mindent... És értse meg, én nem akarok magával élni. Nem akarok! Engedjenek engem haza, mert én nem bírom ki azt a tíz évet, amiről maga beszélt. Nekem otthon kell, igazi otthon, magyar levegő, magyar emberek. Ezt mondja meg odahaza apámnak, aki nem törődik már velem. És azt is mondja meg, ha nem így lesz, megszököm, botrányt fogok csinálni, szeretőket tartani...

- Szeretőket... - ismételte és már csuklott a sírástól. Egész testét megrázta a fájdalmas zokogás. Felháborodottan és keservesen sírt és reszketett és az egész könnyáradatot ez az utolsó szó zúdította ki belőle, ez a szó, amely oly távol volt gyermekes és ártatlan lényétől s amely hirtelen és öntudatlanul, a készületlen tiráda heves zengésében buggyant ki belőle.

Brandtent készületlenül találta ez a heves jelenet itt a kocsi belsejében és mélyen bántotta, lassacskán felbőszítette ez az ismeretlen, szenvedélyes hang, amelyet eddig még sohasem hallott Magdától. Tehetetlenül szorította össze a fogait, mint mindenkor, ha valami ki akart siklani a kezéből, úgy, hogy szinte csikorgott az álla a kínban, mert gyötrődött ő is azon a gondolaton, hogy ez az asszony, gyermekének anyja, akit tán legyűrhet, lealázhat még százszor is, nem az övé, nem is volt és nem is lehet soha az.

Aztán fellángolt ő is, nemtelenül, vadul és birkózott a gondolattal, hogy kilökje az asszonyt a kocsiból. Brutális, mindenre elszánt akarat zakatolt e síma homlok mögött, makacsság, dac, szláv fatalizmus lázadoztak benne s csak nehéz munkával tudta magát megfékezni.

- Botrányt akar? - mondta aztán rekedt, remegő hangon. - Éretlen fruska. Meggondolta, hogy mit beszél? Nekem nem árthat a botrány, *a maga* botránya. Én férfi vagyok. Én tiszta maradok azután is, ha kilöktem házamból azt, aki oktanul, gyerekésszel nem tudta megbecsülni magát benne...

- Házamból? - lovalta magát most már az asszony ebbe a förtelmes és szokatlan veszekeedésbe, amelynek mását csak a béresházak körül hallhatta kislány korában s amelytől idegensége és aljassága folytán a legmélyéig undorodott, de egyben vadult is. - Azt a házat mondja a sajátjának, amelyet az én pénzemből vett, az én anyai örökségemből? Ez a maga büszkeségének az alapja? Ezért kalózkodik velem és fenyegetőzik? Eh, a maga lelkiismeretlenségével szemben nem érvelni, csak kofálkodni lehet. Hagyjuk abba...

Kocsijuk már bekanyarodott az utcájukba. Brandten ezt észrevette s nem replikázott többé. Rekedt, indulatos hangon csak annyit mondott:

- Madame, téved. Pénzét szerződés alapján használom. Ez nem kalózkodás és nem bitorlás. Házasságkötésünkötől számított tíz év múlva, ha úgy akarja, teljes egészében, kamatostul vissza fogom azt magának adni...

Magda felnevetett ez okoskodásra.

- Engem is szerződés alapján használ, Brandten úr? Engem is?...

Brandten búcsúzás nélkül utazott el a nagypapa temetésére.

10.

Keserves daccal kelt útra. Nem, nem így képzelte el annak idején a házaseletét. Polgári fantáziáját rózsaszín fátyolok ékesítették, egy rusztikus, tömzsi, keményhúsú nőtény fetrengett bennük, akit a családi illetlenségek kéjre hevítettek... Úgy gondolta akkor: jó polgári otthon, zsíros konyha, kemény ölelések... Most rettenve nézett abba az örvénybe, amelyet maga mögött hagyott otthon s amelyet sosem gyanítva, nem is próbált megfejtetni.

Brandten mérhetetlen messzeségben élt Magda álmvilágától. Egy nagy vállalat vérkeringésének középpontjában, csak a reális eshetőségekkel számolva, a mindennap újra feltörő gondok harcában, egy folytonos és termékenyítő áramlatban, amely minden gondolatát lekötötte, minden percét elvette, csak időszakos különtségnek minősítette Magda viselkedését. A tőle telhető legnagyobb kedvességgel és előzékenységgel igyekezett Magdához közeledni, de mint üzletember, meg tudott alkudni a viszonyokkal és türelmesen várt.

- Hideg természetű nő - állapította meg végre is magában és azt hitte, hogy eltalálta az igazságot. És arra gondolt, hogy talán később fölmelegszik... Még fiatal... Majd csak összeszokunk valahogy... Ám nem ez kellett volna nekem, de ez ment valahogy akkor a legkönnyebben és az üzlet miatt is ez volt a legjobb...

Szimpla ember volt, kissé nyárspolgári és minden ízében kereskedő. A szülei is kereskedők voltak. Egy felsőmagyarországi pánszláv fészekben, közel Magda otthonához, volt egy kis fűszeresboltjuk. Ennek a homályán született Péter.

Önző és makacs természete folytán örökös harcban állott pajtásaival és úgy az adott, mint a kapott ütlegetet természetesen talált; legföljebb csak azért gondolkozott el néha rajtuk, mivel tüzelő, vagy már kielégített bosszúvágya sarkalta erre.

A homályban álló pult körül nem sokat törődtek a gyerekekkel. A parasztokat kellett kiszolgálni, akik sőt, kocsikenőcsöt, ostort, vagy pántlikát vásároltak. Itt csak tót szót hallott, ez volt a természetes, az iskolában is így tanították és teljesen érthetetlennek találta, hogy a Himnusz magyarul kellett énekelniük. Tíz éves korában alig tudott többet magyarul ennél: számár mágyárszki! Csúfolta is derekasan azt a pár magyar gyereket, aki elébe került.

Nagy küzdelmek között végigbukdácsolt a szomszéd város polgári iskolájában még két osztályt, azután magához vette az üzletbe az apja.

Az üzletet nagyon megszerette és hamarosan kitanulta. Nagy segítsége lett apjának, aki a tizenöt éves kamaszt már némi büszkeséggel nézegette. És Péter itt az üzletben ismerte meg Magda nagyapját is, akiről tudta, hogy gazdag ember s itt az ő falujuk környékén is voltak földjei, majorjai, s aki ha erre járt, benézett a Brandtenék boltjába is és elbeszélgetett a régi jó időkről. Félfüllel hallott ilyenkor egyet-mást az öreg úr dolgairól s természetesen talált, hogy minden derék ember csak tót lehet. És miként az apjától látta, ő is mély tisztelettel vette körül az öreg urat.

Később egy rokonuk hosszú rábeszélések után arra bírta az apját, hogy Pétert az ő leitmeritzi rőfösboltjába adja, mivel itt nagyobb jövő vár rá. Péter ki is került Leitmeritzbe, megtanulta a cseh nyelvet és a rőfös szakmát és polgári kiskocsmák mellékszobáiban hangos és szenvedélyes politikai gyűléseket hallgatott végig. Ezek miatt rokonával összekülönbözött és kilépett az üzletből. Most már nem volt kedve visszamenni a kis tót fészekbe és különböző stációk után e lengyelországi városba érkezett.

És a vándorlás iskolájában megtanulta az alázatosságot és a mosolygást. Megismerte az emberek gyengéit is s tudta, hogy jó szóval, hízelgéssel, mások célszerű dicsérésével többre viheti, mint makacssággal és erőszakkal. Az érzéseit sose vitte piacra s bár önző és indulatos volt, igyekezett magán uralkodni. A legfőbb vágya volt, hogy önállósíthassa magát. Sok szakmát megismert és kitanult s egy gabonaügynökség a legszebb álmának egyike volt. Csak en gros - így tervezte és az olcsó magyar búza révén a gabonaügynökségnél remélte a legtöbb hasznot.

Mikor huszonöt éves volt, röviddel egymás után meghaltak a szülei. Mindent, ami utánuk maradt eladott, s egy öreg és ravasz zsidóval társult. Borzasztó mohón esett neki az üzletnek és kapzsisága majdnem bajba sodorta. Éhes volt a pénzre, borzasztó éhes és minden munkára

képes lett volna, csakhogy mielőbb meggazdagodhasson. Nem is kímélt semmi fáradságot, személyesen utazott mindenfelé, folytonosan robotban élt s mikor az első hasznot elkönyvelhette, nem cserélt volna senkivel a világon.

Ebben az időben szokta meg a zsakettviselést is, ami nyurga alakját még vékonyabbá tette. De ez a ruhadarab nem fődte el rossz tulajdonságait s a kereskedősegéd minduntalan kiütközött belőle. Ebből a korából maradt meg az a szokása is, hogy minden cselédbe belecsípett, vagy belemarkolt s mint négygyerekes apa sem hagyta el végképen ezt a szokást.

De tagadhatatlanul szorgalmas és szívós volt. Magda nagy vagyona, illetőleg hozománya hatalmasan előrelendítette terveit. Gabonaüzletével kapcsolatosan egy nagy árúházat is nyithatott, amely pompás osztályaival párisi mintára készült és az orosz kereskedővárosoknak lassankint egyedüli beszerzőforrása lett olcsó árai folytán.

Munkáját siker koronázta. Házassága alatt ugyan még semmit sem takarított meg, mert egyre újabb befektetések váltak szükségessé, de tekintélyét mindenütt elismerték és nemrégiben a Kereskedők Egyletének az alelnökévé is megválasztották.

Klubokba és egyletekbe is eljárt most már Brandten és estéit ritkán töltötte otthon. Korán vacsorázott, eljátszogatott kis gyermekével, aztán néhány órára elment. Tizenegy óra tájt járt rendesen haza. Vörös volt, izzadt és borszag áradt belőle. Magda, ha ilyenkor találkozott vele, rá sem tudott nézni.

11.

Magda ablaka egy kis kertre nyílt, amolyan városi kertre, amely most a tél elhagyottságában züllött és kopár volt. Mostani hangulatában még jobban kétségbeejtette Magdát ez a kietlen látvány, amelyből egyetlen üdítő szín sem emelkedett ki. A csapzott kerítés, a rózsafák szennyes fehér karói a fal mellett, a nedves, fekete föld szürke jégtócsái, mindenütt az olvadás piszkos nyomaival, amelyek a bokrok vesszőit, a venyigéket, a fák ágait még kietlenebbé tették, - ez mind a saját életét juttatta eszébe.

Naphosszat állt az ablak előtt, az élete előtt és töprengett. Néha nagyapjára gondolt.

- Az már lent van. Anya mellett. Jó, vastag, puha hó van fölöttük...

Visszaemlékezett arra az időre, amikor még naponta látta. Egész napon kint ült a méhesben és barkácsolt. Ebéd után elszundított a székben. Milyen nehéz mozdulattal kelt fel belőle s milyen furcsán beszélt. Süket volt szegény, már hosszú évek óta. Némelyik szótag sivítva, füttyülve tolt ki a száján, aztán két-három szót alig lehetett érteni. Mindig tótul beszélt. Látta ráncos, borotvátlan arcát, sárga, pecsétes ruháját, gyűrött, piszkos szalmakalapját.

- Nem is ismertem tulajdonképpen - gondolta aztán. - Az emberek meghalnak s időnk sincs megismerni őket. Pedig a nagyapám, tőle származom s milyen idegen mégis... Istenem - jutott később az eszébe - miért is nem utazom én is Péterrel a temetésre... - Igen, ez még éjszaka is sokszor bántotta. De azért úgy a lelke legbensejében nem érezte, hogy valami nagyot vétett, aminthogy nagyapa halála is valami távoli és kissé idegen dolognak tűnt fel előtte... És valahogy megkönnyebbülten sóhajtott, ha e gondolatokkal kapcsolatosan felvillant előtte, hogy nem kell az apjával találkoznia. Egy ilyen találkozást minél messzebbre óhajtott kitolni...

Aztán az urára gondolt, aki levelet küldött, síma, udvarias szavakat, mintha semmi se történt volna köztük. »Nagyapát szépen eltemettük édesanyád mellé... Még néhány napig itt kell maradnom bizonyos dolgok miatt... Légy nyugodt... Apa sokszor csókoltat...«

- Hallatlan! Úgy ír, mintha valami rettentően félténém, imádnám! - fakadt ki Magda és széttépte, eltaposta a levelet. - Most is csak azért utazott le, hogy valahogy le ne maradjon az üzletről. Mert ott a nagypapa sírjánál is üzleten jár az eszük - vádolta az urát s az apját is.

Kíméletlen volt. Kíméletlensége mostanában apjára is kiterjedt. Nem vágyódott utána, nem akart hazamenni. Úgy érezte, hogy nincs otthona és egyedül áll a világon.

Egy tiszta érzése volt, amely idefűzte, itt tartotta: az anyaság. De olykor nem tudta megbocsátani a gyermekének, hogy akarata ellenére és attól van, akit gyűlölt.

Látott anyákat, akiknek más közük nincs a gyermekükhöz, mint hogy megszülik. A dajkálást, a nevelést a cselédség, nevelőnők végzik. Ők maguk külön étkeznek, külön hálnak, külön élnek tőlük. Ismert gyermekeket, akik dresszírozott kis majmokként köszöntek, verseket mondtak el, rajzoltak vagy zenéltek. Fáradt, beteg, korán érett jószágok voltak. Az övé is majd ilyen lesz? Mennél jobban vizsgálódott maga körül, annál nagyobb zavarba jött. Egészen kétségbeesítő családi viszonyok háborították fel, botrányok, amelyeket senki sem akart észrevenni s amelyeken az egész társaság jóleső kéjjel rácsált mégis. Mindenki tudott valakiről valamit s ha nem tudott, úgy tett, mintha tudna.

Nem bírt megnyugodni ebben a zűrzavarban. Nem tudott beletörődni ebbe az életbe, amelynek képei zűrzavaros és ijesztő látományokká nőttek a lelkében. És elkíváncozott. De hova? Hova?

Az ó székesegyház komor ívei alatt, a sötétszínű évszázados szentképek és szobrok társaságában, ahol gyertyák égtek és mécsesek lángja imbolygott misztikus fényt vetve a gazdag aranydíszekre, csipkékre és hímzésekre, ahol a virágos oltárok fájdalmas illattal terhelték a tömjénfüstös levegőt, - itt még megtalálta néha a nyugalma. A nagymiséket kerülte. Az orgonaszó, amelyet végtelenül szeretett, elkábította és eltérítette imáitól. A szagos, feltűnni vágyó asszonyok hangos beszélgetése, suttogása, a lépések és ruhák zaja, a sok mozgás, esernyők és lábak koppanása a padokban roppantul zavarták ájtatosságában és kizökkentették bensőséges imáiból. Éppen azért korán reggel ment mindig. Különböző oltároknál magacsinalta imákat mondott el, felajánlotta magát a Boldogságos Szűznek és kisebb pénzadományokat helyezett el az oltárok perselyeiben.

Imái tele voltak önvádakkal. Megfogadta, hogy házias lesz, dolgozni fog, kézimunkázni, gyermekét gondozni fogja. És mire hazaért, nem volt semmi tennivalója. A háztartás vezetését kivették a kezéből. A szakácsné bevásárolt egy fiúval, aki lakájszolgáltatokat végzett, a szobalány összetakarított mindent, a dajka a gyerekekkel foglalkozott.

Összerakta a kezeit és kétségbeesetten nézett az ablakán át a kopár és piszkos kis kertbe.

Néha szeretett volna kézimunkázni. Hónapok óta bajlódott egy oltárterítővel. A munka fárasztó volt és a minta, amelyet készen vett, nem tetszett neki. A fehérneműket akarta a szekrényekben rendezni. Hiszen alig ismerte még a kelengyéjét. Minden új volt és nem ő választotta! Azt sem tudta, hogy mi hol áll a szekrényben. Ezeknek a dolgoknak tulajdonképpen a szobalány volt a gazdájuk, aki elrendezte és javította őket, ha kellett. Mindig csodálkozott Freudennén, aki gyakran foltozgatott otthon s mindig tudta, hány darab meggy mosásba, minek mi az ára, hol kell vásárolni olcsón és miképpen kell kijavítani valamit.

- Ó, milyen ostoba vagyok. Milyen együgyű! - vádolta önmagát. - De hát kitől tanultam volna? Mindent meg kell tanulni és meg kell szokni. A strimpflistoppolást is, a fényűzést is és talán a házasságot is. Talán mindennek mégis én vagyok az oka...

És szépen, pontosan, örömtelenül rakta vissza a kisedett holmikat a szekrénybe, úgy, ahogy Marie, a pedáns német szobalány szokta.

12.

Ezekben a napokban, Brandten távolléte alatt különösen nehezebbre esett minden. Türelmetlenkedni is kezdett, ami pedig nem volt szokása. Ama csúnya jelenet emléke nyomta, félt, hogy folytatása lesz. Külső és belső élete között harmóniát szeretett volna teremteni. De hogyan? Megadja magát teljesen Brandtennek? Lemondjon minden parányi boldogság egykor való lehetőségéről? Hisz akkor egész élete csupa szenvedés lesz. Vagy más asszonyok is így szenvednek, csak nem mutatják? Azok is, akik szerelemből mentek férjhez, azok is, akik szeretőket tartanak?

Elpirult és megborzongott, mert eszébe jutott fenyegetőzése. Lehetetlennek tartotta, hogy ő egyszer *odáig sülyedhessen*. Hogy is jutott akkor ez az eszébe?

Voltaképen most nagyon várta haza a férjét. Várta? Maga is csodálkozott ezen. Pedig a türelmetlensége is ebből eredt. Valami fordulatot várt. Háttha lesz valami eredménye a föllépésének? Háttha megszabadulhatna? Talán most, nagyapa halálával ő is örököl és ez egy új élet alapjához elég volna. Brandten pedig, - Isten neki - fizesse vissza tíz év múlva a hozományát.

Egészen felfrissült a tervezgetésben és csöngetett a szobalánynak.

- Marie, adja ki a zöld kosztümömet, elmegyek sétálni.

- Bizony, nagyságos asszony, már szólni is akartam. Egész nap csak a szobában tetszik ülni.

Marie magas, vékony, pedánsan tiszta, harmincon felüli lány volt. Megrendelésre jött ide, jó pénzért és közben nagyon megszerette Magdát. Átlátott egész bánatán, ezen a sivár házasságon, amelyet még a gyermek jelenléte sem tudott boldogabbra fűteni. Anyás szívvel sajnálta asszonyát, de nem volt egy tolakodó szava sem, bár sokszor szeretne volna az ölébe húzni és összecsókolni Magda szenvedő arcát. Most, hogy mosolyogni látta ezt a gyakran néma és bánatos arcot, maga is felmelegedett.

- Úgy, úgy. Hiszen egészen belesápadt már a folytonos szobalevegőbe. Csak reggel megy egy kicsit a templomba, aztán egész napon át itt ül. Már nyolc napja nem is zongorázott...

- Hát maga erre is figyel, Marie?

- Hát feltűnik az ilyesmi az embernek. Azelőtt mégis csak volt társaság, vagy a nagyságos asszony ment el valahova, néha meg órákhosszat elzongorázgatott. Most meg, amióta a nagyságos úr elutazott, hát semmi... fehérneműt, harisnyát is tessék váltani.

- Jó lesz így is, Marie.

- De, csak tessék. Nézze ezt a szép betétes inget...

Magda felnevetett.

- Hát ha muszáj... - És a szeme lámpásai hirtelen felcsillantak, az arca kipirult, az izmai megfeszültek s egyszerre hajlékonynak érezte magát, amint a jókedv villamos árama váratlanul keresztülfutott rajta.

- Ó, milyen jó is fiatalnak, frissnek lenni - érezte egyszerre és boldogan siettette Mariet, aki finom selyemharisnyákat készített ki.

- Milyen finom, karcsú lábai is vannak a nagyságos asszonynak - mondta gyöngéden. - Én is beleszeretnék ám! - és nevetett. Aztán egy óvatlan pillanatban megcsókolta Magda combját a harisnya fölött.

- De Marie! Bolond maga? - nevetett és bosszankodott egyszerre Magda nagy meglepetésében. - Ilyet nem szabad többé tennie! - fenyegette meg a pirosra vált lenge német lányt s maga

is kipirultan állt föl s némi jóleső, érzéki hiúság reszketett fel benne egyszerre, amelyet eddig még nem ismert, nem tapasztalt magán sohase. S ahogy így állt, gazdag és gyönyörű ifjúságának teljében, félig öltözötten s a habfehér, simuló fehérneműn is áttetszett a teste rózsálló bőre, szép karcsúságában, idomai teltségében, volt benne valami Rubens húsos, vágysóvárgó asszonyaiból.

Kint az utcán aztán úgy nekiindult, hogy sétája valóságos futás volt. Az erő felspóroltsága kikíváncozott belőle és fujtatva, erős lélegzettel szívta magába a nedves levegőt, amely egy messzi tavasz ízéből is hozott már magával kóstolót.

Eleinte arra gondolt, hogy meglátogatja Lizát s már-már befordult a Szenatorszka felé. Mégis meggondolta magát és a Visztula felé ment. Egyszer csak egy ismerős hang szólalt meg mellette nagy alázattal. Lechnowsky volt. Magda barátságosan fogadta és együtt sétáltak tovább.

- De ne szaladjon úgy, asszonyom, - nevetett Lechnowsky - nézze, én nem bírom ezt a tempót, nem vagyok már olyan fiatal...

Magda is nevetett a maga céltalan, nagy sietésén és tréfásan vágott vissza Lechnowsky beszédére. Egyszerre csak azon vette észre magát, hogy olyan bizalmasan beszél vele, mintha csakugyan régi jó barátok volnának. Mintha elpárolgott volna belőle az a feszesség és formai merevség, amely férje estélyein annyira kötötte mindig. Lechnowsky sem győzött csodálkozni a nagy változáson. Még sohasem látta ilyen elevennek, kedvesnek Brandtennét. Ha nem lett volna a legutóbbi estélyükön olyan kellemetlen jelenete Magdával, még elbizakodhatott volna. Szerette volna okát tudni ennek az előnyös és kedves változásnak és boldogan baktatott Magda mellett. Magda pedig szokása ellenére, bőbeszédűen csacsogott összevissza, mindenről, ami eszébe jutott, amit látott. Magának is feltűnt már ez és szóvá is tette:

- Látja, mennyit csacsogok máma, mintha ki volnék cserélve. De nyolc nap óta nem voltam sehol, csak ültem otthon s a szobalányomon kívül senkivel sem beszéltem...

- És a férje?

- Elutazott. Temetésre ment. Tudja, szegény nagypapa halt meg... Jesszusom! És én még gyászba sem öltöztem! - kapott észhez, ahogy prémes, zöld kosztümjén végignézett. - Node ilyet! Ma igazán nem ismerek magamra és a szobalányom sem figyelmeztetett...

Komolyan haragudott önmagára s már vissza is akart fordulni, hogy hazamenjen, amikor egy helyen, ahol az aszfaltozott járdarész végződött s kockaköves járda következett utána, hirtelen megcsúszott és felsikoltott:

- A lábam! Az Istenért, a lábam!...

Lechnowsky nem tudta hirtelen, hogy mi történt. Csak azt látta, hogy az imént még kipirult arc hirtelen elhalványodik s valami fájdalomtól eltorzul. Még világos délután volt, egy szűk utcában álltak, kevés ember járt, hirtelen átölelte félkézzel Magdát. Rögtön érezte is, hogy erősen kell fognia az asszonyt.

- Segítsen, mert elájulok... kificamodott a lábam - suttogta Magda.

Lechnowsky körülnézett, egy percig habozott még, aztán két karjába kapta Magdát s egy csinos külsejű átelleni háznak tartott. Ott már észrevehettek valamit az ablakból, mert mire a kapubolt alá ért, egy idősebb nő németül kiszólt egy ajtón:

- Baj történt?

- Hova fektethetem le ezt a hölgyet? A lába kificamodott - és már be is ment terhével az ajtón.

Két fiatalabb nő rögtön segítségére jött, Magdát lefektették egy dívánra, valaki vizet, meg ecetet hozott. Lechnowsky orvos után tudakozódott. Az egyik fiatalabb nő óvatosan kibontotta Magda cipőit. A bal láb feje már dagadni kezdett. Az idős német nő rögtön borogatni kezdte:

- Nem olyan súlyos - mondta Lechnowskynak. - Janka, hozz egy pohár pálinkát a hölgynek - fordult egyik lányához.

Lechnowsky a legnagyobb zavarban volt. Láta Magda gyönyörű kis lábait, az egyik meztelenül szenvedett, a másik finom harisnyában tündöklött. Titkos fehérségek reszkettek körülötte. Mindenáron orvosért akart szaladni, de az idős nő megnyugtatta.

- Nem kell orvos. Egy félóra múlva már kocsin hazaviheti a feleségét.

Lechnowsky bíborpiros lett.

- Nem a feleségem - mondta zavartan. - Én Lechnowsky Eduárd vagyok, konzulátusi tisztviselő, ez a hölgy pedig Brandten Péterné önagysága.

- Á, Brandtenné nagyságos asszony, á - mondta meglepetve az idős nő. - Nagyon örülök, hogy szolgálatukra lehetek, annál is inkább, mert a legnagyobb fiam, Albert, a kedves férje vállalatánál könyvelő...

Magda is fölpillantott erre. A hideg borogatások láthatólag enyhítették fájdalmát s a pálinka is megerősítette.

- Nagyon kedves, - mondta - majd meghálálom, csak most gyorsan kocsit szeretnék, hogy hazakerülhessek. - Aztán kissé betakargatta magát és arra gondolt: milyen jó, hogy Marie felöltöztetett!

Lechnowsky elrohant.

Magda kissé jobban érezte már magát és körülnézett a lakásban. Szép tiszta szobák, minden rendben, szimmetrikusan egymás mellett, vagy átellenben egymással. A német nő pedig beszélget vele, anélkül hogy Magda kérdezné. S elmondja, hogy özvegyasszony, férje régen meghalt, s hét gyermeke volt, kik közül hat él. Egyik a Brandten könyvelője, a másik katona, a harmadik fia meghalt. Négy lánya közül kettő férjhez ment, kettő még itthon van, de mindketten keresnek.

Magda egyszerre félbeszakította:

- És mondja, szerette az urát?

- Hát nem minden házasság kezdődik szerelemmel, - felelte némi csodálkozással Dietrichné - de nem is végződik azzal. Tetszik tudni, mi tizenketten voltunk testvérek otthon és hát a szüleim szegény emberek voltak s örültek, ha valamelyik férjhez ment, vagy önálló lett. Az uram szép ember volt, lengyel volt és hát szeretett inni egy kicsit. Valami nagyon nem szerettem, de hát éreztem, hogy jobb lesz férjhez menni - már az otthoniaknak jobb. De hát eléltünk valahogy...

- De ha nem szerette, - mondta izgatottan Magda, mint akit egy roppant belső élmény kínoz hogy lett a hét gyerek?

- Bizony ez nagy kérdés, nagyságos asszony - mondta gondolkozva a német nő. - De hát nem vagyunk-e asszonyok, akiknek ez a sorsuk?

Kint kocsirobogás hallatszott. Lechnowsky jött meg.

Magda megszorította Dietrichné kezét:

- Nagyon köszönöm, amit értem tett. És arra kérem, jöjjön el hozzám, mert van egypár dolog, amit még meg szeretnék tudni magától. Egy anya, akinek hét gyermeke van, egy ilyen fiatal asszonynak sok okos tanácsot adhat...

Lechnowsky s az egyik leány vitték a kocsihoz Magdát, akinek ismét nagy fájdalmai voltak.

13.

Este megérkezett Brandten.

Marie fáradhatatlanul rakta a borogatásokat az orvos utasításai nyomán, akit még Lechnowsky küldött s aki megállapította, hogy a lábfej bizony megrepedt s ha nem is rakja gipszbe, azért nyolc-tíz napig legalább is őriznie kell az ágyat. És a lenge Marie váltig sóhajtozta: Oh, welches Unglück! Közben azonban nem csekély meglepődést érzett afölött, hogy asszonya kifogástalanul volt felöltözve. Kétségbeesése mindenestre határtalan lett volna, ha az öreg Dietrichné tegnapi harisnyát s talán egy kissé gyűrött fehérneműt látott volna asszonyán.

Magda erős fájdalmakat érzett a törés helyén és meg sem tudott mozdulni. Minden parányi helyváltozás újabb és újabb gyötrelmeket okozott neki.

Brandten nagyon megilletődöttnek látszott, részben mivel feleségének szenvednie kellett, fizikailag szenvednie, amit a legnagyobb lelki szenvedésnél is jobban tudott méltányolni, részben mivel Magda ellenvetések nélkül tűrte hitvesi csókjait. Részvétellel hallgatta az esetet és csodálkozva nézte Magdát, akin fájdalmai dacára is több élénkséget tapasztalt, több frissiséget és vidámságot, mint bármikor máskor. Csupán ott látszott rajta nyoma némi kedvetlenségnek, amikor Magda elmondta, hogy Lechnowsky a karjain vitte be Dietrichékhez.

- Persze, persze. Ez volt a leggyorsabb segítség - mondta kedvetlenül és sokat gondolt közben Lechnowskyra.

Aztán ő mondta el nagyapa halálát és a temetés részleteit. Gutaütés volt, amint ez már szinte »tradíció« a családban. Magda apja mesélte, hogy a család férfitagjai visszamenőleg és az oldalágakon is mind ezen a módon fejezték be életüket. Nagyapa is röviden végzett s úgyszólván szenvedés nélkül halt meg. Aztán elmondta, kik voltak ott a rokonságból, mit beszéltek, hogy Gábort megint alig lehetett megtalálni s neki is miatta kellett ennyi időt elfecsérelni, mert elkísérte Wienbe, lakást vett neki s egy csomó dolgát rendezte.

Magda feszülten hallgatta Brandtent. A délutáni tervelgetések újjáébredtek benne s alig várta, hogy félbeszakíthassa.

De Brandten fáradhatatlan elbeszélőnek bizonyult ezúttal. És Tini néni fiairól lelkesedett, akik kitűnő tanulók és kiváló muzsikusként. Apjuk talentumát örökölték, aki szegény, valami alagútépítésnél Svájcban halt meg. Szegénynek tudják anyjukat és fenntartásukról maguk gondoskodnak. Órákat adnak, ösztöndíjakat élveznek s mindenütt szívesen látott vendégek. Pedig Tini néninek elég szép summa pénze lehetett a takarékból...

- Milyen más család ez - sóhajtott föl. - Bár volna a mi fiainkban egy cseppnyi abból a szorgalmas német vérből! Lám, nagyapa mészáros volt, itt kezdte és szorgalommal, munkával mennyi szép földet szerzett! De a föld, úgy látszik úrhatnámságot vált ki az emberekből, mert a fiai, köztük az édesapád is, már iskolákat jártak, érettségiztek és a magas állásúakhoz húznak. A harmadik generáció pedig... Ó, ezek a fiúk! Mindig bánt, ha rájuk kell gondolnom; Mit tudna István csinálni egy kis kedvvel, hozzáértéssel, egy kis német talentummal abból az üzlethől! De hát »ők« csak *urak* tudnak lenni. Búskomor, keserű urak, - ahogy ezt nálatok mondják - magyar urak - akiknek a keze alatt minden tönkremegy. Alig lehetett

Istvánt kapacitálni, hogy a temetésen, a nagyapja temetésén! részt vegyen. Szégyelte magát a megyei urak közt. Neki is jobban ízlene a pénzt szórni, mint kedves Gáborkánknek, aki tanulmányok címén eddig vagy húszezer forintjába került apádnak s akit minden évben legalább kétszer kell kiváltani és fölruházni, mert mindenét eladja s fülíg van adósságokkal...

Brandten hangja kezdett indulatos lenni. Magda igazat adott neki, maga is látta, tudta mindezt, a családi levelek, perpatvarok ekörül forogtak. De csillapítani akarta.

- Nem volt anyjuk nekik se, kint nevelődtek... - mondta csendesen.

- Nem volt anyjuk, - vágott közbe Brandten - de attól még az eszük megjöhetett volna. Gábor már huszonnégy éves, havi kétszáz forintból úriasan megélhetne. Egy alispánnak van tán ennyije nálatok. De persze neki lovakat kell tartani, aztán két lovat a könnyű amerikai gigben egymás elé fog és úgy hajt végig a városon. Tele van a város az ő hírével. Minden pincértől hallhatod egy stiklijét, amíg az adósságait fizetgeted. Az ifiúr! A télen kis nyári kabátban sétált és minden hajnalban megfürdött a fagyott Duna-ágban. Volt egy százméteres pályája, azt mindennap végigúszta. Egy hajnalig tartó mulatságon aztán bajtársai szóvá tették ezt s valaki nem akarta elhinni. Fogadtak. És a kocsmából egyenest a Dunához mentek. A »pályán« alig volt egy vékonyka jégkéreg s az ellenfél már-már megbánta fogadását, amely úgy szólt: ha Gábor végigússza, úgy ő is. Persze Gábor rögtön készen volt és már szelte is a vizet erős karjaival, a másik meg ki se mert bújni a télibundából. Aztán addig heccelték, amíg le nem vetkőzött és be nem ugrott a vízbe. Persze hamarosan ki kellett húzni, mert ott veszett volna...

- Borzasztó - sóhajtott Magda.

- Aztán mesélik, hogy egyszer meg fogadásból végigment a Duna fölött a vasúti híd korlátján, anélkül hogy beleszedült volna. Máskor meg egy vízimalom forgó kerekébe kapaszkodott bele és átdobatta magát az örvénybe. De kutya baja se történik soha. Legföljebb új adósságokat csinál...

- Egy alkalommal meg ki akarta sütni, hogy mért nem kerül ki élve a tutaj alól egy élő állat se. Ott a Dunán állt már régen egy tutaj s még a kutya is ott veszett alatta. Kisebb jószágok meg, mint a szárnyasok, pláne! Persze megint fogadott. Hát amint alája úszik a tutajnak, erős sodrást érez s a víz borzasztó erővel odaveri őt a tutaj aljához. Előre feszítette erős karjait s így a feje ép maradt. Aztán szép lassan, gerendáról gerendára tovább kúszott. Már alig bírta lélegzettel, amikor a végére ért. De azért a huncutság most se hagyta békén s úgy bujt tovább, hogy ott bukott fel, ahol nem láhatták a pajtásai. Ott jól kipihente magát és mulatott azon, hogy azok kétségbeesve keresik csákllyakkal és rudakkal... De a vizsgáit nem tette le.

- És Jani? - kérdezte Magda félénken, most már benne élve ebben a nyomasztó légkörben, amelyből olyan keveset látott, amíg otthon volt.

- Jani jó kézben van Rózsahegyen, Menyus bácsiéknál. Jó példát is lát a Menyus fiában és jól is tanul. Abból lesz még valami egyszer. Talán ide is jöhetne hozzám, hiszen az idén végez...

- Milyen messzire terjednek ennek az embernek a tervei - ötlött eszébe Magdának. - Minden jót, szépet, értékest ide akar kötni magához... - S bár neki is ez járt az eszében, most mégis ellenezni akarta.

- Mert Tini néni szóba hozta most apánál a legidősebb fiát - folytatta Brandten - Vilmost, aki az idén végez. Hát én szívesen magamhoz veszem, bár a másik két fiú jobban tetszik nekem. No de majd meglátjuk... Csak attól félek, hogy István és Gábor még sok gondot fognak okozni apácskádnak. Hiszen ha fölbecsüljük jól az anyai részt, hát nem juthat több egyre huszonöt-huszonhatezer forintnál. Hát Gábornak nem sokja marad. És aztán?...

- Hát nagyapától mi maradt! - kockáztatta meg végre Magda.

- Bizony nem sok - bökte ki Brandten. - Hiszen még életében mindent átadott apácskádnak. Pár gyűrű, száz s egynéhány forint készpénz, pár levél, ócska limlomok...

Mintha eloltották volna a lámpákat. Magda úgy érezte, hogy egy sötét fal emelkedik előtte s mindig feléje nyúlt. És ez csak lassan, hosszú percek múlva múlt el. De Brandten nem vett észre semmit. Csak beszélt, egyre, most már mindenféléről, amit útközben látott. Szükségből beszélt, muszájból, mert érezte, hogy elutazásakor mindenképpen rosszul állott ennél az asszonynál s valami naiv hittel, akarattal arra törekedett, hogy föltámassza magát ennek az asszonynak a belsejében, hogy a multat (amely alatt csak a kocsiban lejátszódó jelenetet értette voltaképpen) valahogy elmossa, kitörölje s magát lassanként újra fölépítse.

Magda pedig ebből már semmit sem hallott. Azt sem vette észre, hogy Brandten előzékenyen és ügyetlenkedve friss borogatást tesz a lábfejre.

Aztán csend volt. Hallgattak. Brandten halkán ásított. Végre felállt s így szólt:

- El is felejtettem! Apácska eljön hozzánk látogatóba. Örül neki?

Mintha erre újból kigyúltak volna a lámpák.

- Mikor jön?

- Lehet, hogy még e hét végén. Bizony mondtam is neki, hogy itt az ideje. Hiszen közel kétéves házasság vagyunk s még meg sem látogatott minket.

- Kérem, küldje be Mariet. Már nagyon forró a borogatás, fáj a lábam...

- De hiszen most raktam *én* rá frisset, pár perc előtt!

Magda hosszan nézett Brandtenre és valahogy hirtelen Dietrichné jutott az eszébe. Aztán egészen halkán mondta: Köszönöm.

14.

Magda nem nagyon túrta az ágybanfekvést s néhány nap múlva egy fekvőszékbe telepedett. Itt töltötte a nappalt; hogy éjszaka a gyüretlen, friss ágyban jobban alhasson. Fájdalmai már enyhültek egy kissé, de a rossz éjszakák nyomai nagyon meglátszottak rajta. Igen csöndes, *jó* beteg volt. Marieval is alig beszélt néhány szót egész napon át. Úgy érezte, mintha nagyon magasból zuhant volna le és minden tagja össze volt törve. Egyelőre nem is fogadott senkit. Nagyon nagy szüksége volt a magányra, a csendre. Brandten újból nekifeküdt a munkának s csak délben és este látta őt, akkor is keveset beszéltek, ami Brandtennek láthatóan rosszul esett.

De mit törődött Magda most a nap eseményeivel, az emberek szokásaival, Brandten vágyaival, amelyek eddig mégis csak a közelébe tolakodtak valahogy. Milyen messze, milyen más világban élt. Mintha nem történt volna semmi, vagy mintha éppen az ellenkezője történt volna a valóságnak, úgy szövögette az álmait. Most egy házat rendezett be a *maguk* részére, amelyben minden az *övék* volt. Együtt vették a bútorokat, szőnyegeket, apróságokat, aztán kertjük is volt sok-sok virággal, hátul szép kis gyümölcsössel. Aztán meg utazgatni mentek külső országokba. Párisba különösen vágyott. Milyen kedves élet lehetett a Montmartre-on. Mennyit olvasott erről a regényekben. Meghitt egymáshoz símulások és hosszú barangolások esténként. Vacsorák kicsi bohémkocsmákban. Egyszer azt is gondolta, hogy az ebédlőjüket gerendás mennyezettel szeretné, nagy kandallóval. A Leipziger Illustrierte-ben vagy a Studióban látott egyszer effélét. Londonra is sokat gondolt és igen szerette volna az epsomi nagy lóversenyeket látni.

Ezekben a napokban igen szép álmai voltak s igen boldog volt velük.

Lassanként már bicegni is tudott a szobákban, bottal, vagy a bútorokba fogózva. De jobban esett a fekvőszékben hevernie. Kint szépen sütött a nap és lassan eltakarította a házak hósapkáit és az ablakot is nyitva lehetett hagyni a déli órákban egy kis időre s ilyenkor a roletta zsinórján csüngő fakörte nagyokat hintázott a koratavaszi szélben, amely nedves volt az olvadás páráitól.

Március eleje volt már s azt lehetett hinni, hogy közeledik a tavasz. Magda már nagyon szeretett volna kimenni, de rossz lába még a szobához kötötte. Így hát tovább folytatta álmodozásait és sötét mélysugarú szemeit az álmok párái minduntalan más-más árnyalatokkal festették alá. Dióbarna, vastag, puha haját dús koszorúban hordta itthon s ez a sötét keret úgy vette körül a szobai levegőtől fehérre bágyadt fiatal arcot, - amelyből néha már annyi fájdalom áradt ki, mint egy matróna arcából - mint egy régi festményt. Impozáns és mégis finom homlokát, amely mögé oly váratlanul korán boltozott be az élet keserű és fájdalmas gondolatokat, a puha és könnyed göndörödésű, frou-frouk eresze egy kissé beárnyékolta. Szép volt és fiatal, talán túlságosan fiatal azokhoz a megpróbáltatásokhoz, amelyek eddig is meggyötörték s amelyek folytonosan körülötte settenkedtek. Az élet szép pillangóit, hófehéreket, tarkákat, csodálatos színűeket szinte alig látta. Csak nagynéha röppent föl egy, az is bizonytalan távolságban, talán az álmaiból s mindig túlságosan messze ahhoz, hogy utána kaphasson. Néha még látta, amint mohón beleveszi magát a virágok közé, vagy amint bódultan a méztől, fölfelé kanyarodik a napsütésbe. És sokszor gondolta ilyenkor: még így is jó. Nézni. Nézni, álmodni és messzeszállni, hogy ne kelljen gyötrődni, hogy ne fájjon a valóság, a pontosan ismétlődő hétköznapi és a pontosan ismétlődő remegések - önmagáért...

Egyszer aztán elüzent Marieval Dietrichnéhez.

- Ez csillapítani fog, - gondolta magában. - Mégis rejtély az egész. Együtt élni, kínlódni, fáradni, gyerekeket a világra hozni és mindezt szeretet nélkül. Csak azért, mert asszonyok vagyunk?...

Dietrichné magas, csontos asszony volt, hosszúkás és kissé szögletes arccal, amely nem sok örömet láthatott. Sötét posztóruhájában szerény volt és egyszerű. Dolgos kezei, amelyek örökösen munkában voltak, furcsállották a pihenést és hol egy ráncot simogattak a ruháján, hol a terítő bojtjait, csipkeit. Érezte, hogy helyzete a gazdag Brandtenék házában milyen különös, de cseppet sem alázatoskodott. Magda mellett mégis fölmelegedett és feszélyezetlenül beszélgettek. Sok minden szóba került és úgy beszélgettek, ahogy csak asszonyok tudnak: most egy kis hétköznapi dologról s utána valami mély asszonyi problémáról, amelyet az élet a lábak elé teregetett s amelynek nem lehet kitérni.

Dietrichné tekintete meleg és megértő tekintet volt s a szikár arcot, kiálló csontokat nem is látta az ember, ha ezekbe a szemekbe nézett.

- Milyen különös, - gondolta Magda - hogy csak most látom a szemeit. Mégis erős fájdalommal lehetett, hogy *akkor* nem vettem észre. Mert ezeket észre kell venni... Ilyen szép, okos, fényes szemeket... Vajon kitől örökölte? Apjától?

Aztán kávéhozott Magda és már jobbkedvű volt. De egyre az asszony szemeit nézte:

- Ha mindent el lehetne mondani neki!

A nap már búcsúzott az ablakoktól. Egy-két hosszú fénypászma még végigsiklott a szobán és a könnyű, kék ég alatt a felhőcskéket, amelyek mint puha vattacsomók úszkáltak fent, pirosra csókolta a nap.

A szoba sötétedett és Magda, azzal kezdte, hogy milyen elhagyatott egy leánygyermek, ha nincs anyja, aki nevelje. Kihez forduljon ő most már, hiszen a barátnői kinevetik és mindent az ember sem el nem mondhat, se meg nem kérdezhet a barátnőitől.

Halkan beszélgettek. Magda nagyon tartotta magát, de azok a szemek olyan biztatóan néztek rá. Az árnyékok mindjobban nőttek s lassankint csak azok a szemek világítottak és Dietrichné biztató, helyeslő hangja csak ritkán szólt közbe. És Magda észre sem vette, máris mindent elmondott Dietrichnének, akit ma látott másodszor életében s aki - úgy érezte - közelebb áll hozzá, mint bárki más, férje, apja, vagy testvérei. De talán mindent mégsem mondott el, mert hisz egyre óvatoskodott még, hogy legalább abból a keserű tengerből, amely a lelkében hánytorgott, egy csöppet se öntsön ki.

És aztán Dietrichné így szólt:

- Mein Kind, mein liebes...

Magda pedig:

- Nem, nem, higgye el, borzasztó lehet... ó, borzasztó így élni, mint ahogy nekem kell... elítélve...

Aztán már nem tudta tovább tartani. Sírt.

- Ki kérdezett, - zokogta - és ki törődik most velem...

Dietrichné megértette ezt a fájdalmat. Egyszerű polgárasszony volt, de neki is így vonaglott a szíve sokáig, ő is sírt... És aztán - most hat élő, nagy gyermeke van, már mind keresnek. Talán nekik jobban sikerül majd.

- Nézze, - mondta aztán - lehet, hogy ez nem vigasztaló, de nem áll egyedül a fájdalmával a világon. Minálunk mindig a szülők intézik el a gyerekek házasságát. Már gyerekkorukban kinézik őket egymásnak, persze a rokonság, vagy a vagyoni viszonyok szerint. Azt nem igen kérdezik, hogy a szívük mit szól hozzá. Sok ilyen házasságot ismertem, de az emberek - mondhatom - összeszoknak. Legalább nálunk. Persze van kivétel is. De nálunk - minden kötelesség.

Magda csak csuklott. Dietrichné szavai halkan simogatták. Nem igen hallotta a sírástól, hogy mit is mond Dietrichné, de olyan jól esett neki, mintha az anyja mondta volna.

- Bele kell törődni, nézze. Akinek olyan jó módja van... Istenem, így tán a fájdalom is elviselhetőbb.

- Jó mód!... - csuklott fel Magda. - Inkább szegényen, de azzal, akit szeretünk...

- Á, ez csak olyan beszéd. A szegénység nagy nyomorúság és nagyon elsavanyítja az embereket. Én megpróbáltam - tudom. A mindennapi robot eltávolítja egymástól az embereket s a nélkülözések elvadítják a szép emberi érzéseket...

Dietrichné maga is tudta, hogy ezek az általánosságok még egy kis borogatással sem érnek fel, amit erre a szenvedő szívre kellene rakni. És Magda mégis úgy nézett fel rá, mint akitől a megváltást várja. Mint egy nagyon beteg, magával tehetetlen kis gyerek, csak ült és várt. Már kisírta magát, kicsit könnyebb is volt a lelke, de még kellett volna valami. A megoldás? Hiszen tán ilyen nincs is. Csak egy szó, egy mozdulat talán.

És Dietrichné megfogta a kezét, kicsit magához húzta és megsimogatta:

- Ja, ja mein Kind, nekünk asszonyoknak erőseknek kell lennünk - mondta halkan.

- De hogyan? Az istenért, hogyan? Ölelni és csókolni azt, akit nem szeretünk, akitől elszöknénk, amikor már a szomszéd szobában halljuk?... Én nem bírom, nem bírom. Tudja, mi ez? Már két éve majdnem, próbálom és nem megy...

- Ja, ennyire vannak? Hát ez baj. Nem lehetne beszélni az apjával?

- Az apámmal? - Magdában valami kis reménység nyiladozott. - Ő akarta, tudja, ő is akarta... De már két éve majdnem, hogy nem is láttam. Most fog jönni hozzánk pár nap múlva... Maga beszélne vele, Dietrichné?

- Én? Hát hogyan? Én?... Ezt már magára kell vállalnia.

- Persze, persze... Milyen csacsiságokat is beszélek már...

Csönd volt és sötétség. A nap utolsó sugarai is már nagyon régen elköszöntek a földtől. Dietrichné fészkelődni is kezdett.

- Ja, ja, - mondta. - Engem már várnak otthon.

- Ne haragudjon - kérlelte Magda. - De szükségem volt magára. Nincs senkim...

- Ó, máskor is eljövök, csak üzenjen.

Magda is föltápáskodott rossz lábával, meggyújtott egy kis lámpát, aztán még egyet. Aztán mikor elbúcsúztak, meggyújtotta a nagy csillárt is. Dietrichné kérdőleg nézett rá.

- Tudja, - magyarázta Magda - én kikísérem most magát, aztán átmegyek a gyerekszobába, a kis lányomhoz. Aztán ha majd visszajövök, a világosságról azt hiszem majd, hogy van bent valakim, aki vár rám...

15.

Lechnowsky, akit gyötört az a gondolat, hogy ezt a gyönyörű asszonyt a karjaiban tartotta, ha csak egy baleset következtében is, akinek akkor is, azóta is egyre égette izmait a fiatal és rugalmas test, amelyet a télikabáton keresztül inkább csak sejtett, mint érzett, már több ízben jelentkezett Magdánál azóta, de Magda nem fogadta. Csokrokat küldött tehát és névjegyére írta: »A betegnek, - kézcsókkal«, vagy »Vigasztalásul«. Magda mosolygott, de nem találta ellenszenvesnek a dolgot. Egy kicsit diákos, - állapította meg s mert nagyon szerette a virágokat, hát nem sokat töprengett fölötte.

Freuden doktor volt az egyetlen, aki naponta meglátogatta Magdát. Nem mintha olyan fontos oka lett volna erre mint orvosnak, de hogy Lizának referálhasson, aki a gyerekek kanyarója miatt volt szobafogságra ítélve még egy pár napig. Ám ötperces viziteit a stereotíp kérdésekkel már unta Magda, aki most egyszerre megint belefáradt a magányba, a töprengésekbe és a bánatba s egy kis szórakozás után, emberek után vágyódott. A nagy egyedüllét csak kiszolgáltatottsága érzését tette fájóbbá s most, hogy egyre jobban tudott már járni s frissége is visszatérőben volt, már kissé szégyenkezve gondolt gyöngeségére, amelynek folytán Dietrichné előtt a minap meztelenre vetkőztette a lelkét. Mosolyogni is tudott már egy kicsit ezen, pedig alig egypár napja történt és azzal biztatta magát, hogy holnap már elmehet reggel a templomba, mintha ezzel mindenért kárpótolhatná magát. Közben egy nagy virágcsokrot becézett, gazdag és dús illatút, amely itt-ott tegnap óta már fonnyadóban volt. A cég alkalmazottai küldték. Pedig mindössze egyszer járt ott az urával, még a házasságuk legelején, akkor se minden osztályban és szégyenkezve bujt a pultok körül, mintha tilosban járna. És ez a csokor megint az urát juttatta az eszébe, az elmúlt napok történéseit s egy estét, - tán akkor volt, hogy Dietrichnét elhivatta, vagy másnap? - amikor lelkileg kicsit összetörve, de a hosszú

pihenés után már egy kis testi áhítozásban is, gyötrődve, de mégsem teljesen örömtelenül megint az uráé lett. Azóta ez is mindennapos lett, már nem probléma és Brandten, mintha ki volna cserélve, rá sem ismer. Tele van megint ezer reménnyel, boldog, mint egy diák, ajándékokkal halmozza és kéretlenül teletömi az erszényét naponta pénzzel, úgy hogy nem is tudja, mit csináljon vele. Szegény ember, - gondolta aztán - hát persze, a kis Magda már ülni tanul, nemsokára már betölti az ötödik hónapot és előtte is, - eh, igazán nem is tudta, mikor volt utoljára az uráé.

És amíg így gondolatokká szövődtek benne az elmúlt napok, halk kíséretképpen a magamegtagadás, a lemondás és a reménytelenség bús hangjai is fölzengettek mögöttük. De csak legyintett: minek ez már? Segíthetek ezzel? Szólhatok így az apámhoz? Hátha most megint gyerekelem lesz? Nem, nem. Most nem is akart ezekre a dolgokra gondolni többé. Most nem. Maga sem tudta, hogy miért épp most nem. Csak azt érezte, hogy testében új, friss áramok indulnak megint, hogy a vére pezsdül, a szobai levegő fojtja s csak ki, a levegőre, mindegy, hogy mit ad az élet, mindegy, hogy mi jön.

És hogy távol tartsa magától a régi gondokat, tervezgetni kezdett, hogy majd elhozatja a napokban a szabónőt és választani fognak a selymekből, amelyek most érkeztek Lyonból a céghez. Aztán az új francia fűzőkből is vesz magának egyet. Ja, a babának is kellene valami könnyű kabátka tavaszra, ha sétálni viszik...

Délben ismét jelentkezett Lechnowsky. Most, hogy annyi próbálgatás után Magda fogadta a látogatását, meglepődött és szinte zavarban volt. Rejtély volt előtte mindig ez a fiatal asszony. Sohasem tudta eldönteni a viselkedéséről, szeszély-e az, vagy titkolt, palástolt gyötrődések, küzdelmek sokszor lebírhatatlan, rövid kilobbanása-e. Magdával kapcsolatban sohasem gondolt kalandra. De fiatalságának, üdeségének varázsa megfogta és látva az össze nem illő párt, a vagy tizenöt esztendővel idősebb férjet, sajnálni kezdte. Brandtent a hivatalából ismerte, ahol az, külföldi utazásai ügyében gyakran megfordult. És vendéglőkben, társaságokban is gyakran találkozott vele. Nagyon közönséges embernek találta. És mennél többször látta Magdát, annál inkább növekedett az ellenszenve Brandten iránt.

- Micsoda asszony jutott ennek! - gondolta és szinte dühös lett.

- Ne haragudjon, hogy nem fogadtam, de olyan rossz hangulatban voltam - köszöntötte Magda Lechnowskyt.

A férfi kedves volt, szinte alázatos. De nehezen kaptak szóba. Eleinte mindketten kicsit erőltették a fesztelenséget, végre is belejöttek s Lechnowsky ismét olyan ragyogónak látta Magdát, mint első és utolsó sétájukon.

Magda megköszönte a rózsákat.

- Ennyi figyelem, - tudja, hogy erre nem is szolgáltam rá? - tréfálkozott.

Aztán ismerősökről beszéltek, színházról, amelyet Magda nagyon nélkülözött, és muzsikáról. Lechnowskynak eszébe jutott Magda zongorajátéka és megkérte, játsszon egyszer Chopint.

- Jaj, azt nem lehet ám akármikor. Ahhoz hangulat kell. Most nagyon víg vagyok...

- Hiszen Chopinban is van vígság, napsütés, tavasz - ellenkezett Lechnowsky.

- Nézze, én nem igen értek a muzsikához, keveset is ismerek belőlük, de Chopin szerzeményeit jóformán mind ösmerem s annyira-amennyire el is játszom. Tudom, van benne vígság. Madárdalos, napsütéses rétek, egy allée, amelynek árnyékait napfoltok tarkázzák, tücskök ciripelése, csigásra fészült piros felhők a kék ég szögletén - ez mind, mind Chopin. És kora tavaszi ugarok, végtelen esők, reménytelen kibámulások az ablakon, ünnepélyesen feszes

jegenyék hajlongása a borús alkonyatban, éjszakai titkolt sírások és még sok minden - ez is Chopin... Tudja, szomorúnak kell lennem, hogy az ő vígságát élvezhessem.

Lechnowsky a maga ifjúságára gondolt. Egy kép tolakodott mindig elébe abból az időből, amikor a pajtásaival játszogatót a nagy, zugokkal teli udvaron. Őt arccal a falhoz állították, hogy csak akkor forduljon meg, amikor szólnak neki. És így, a falhoz állítva várt, várt sokáig. A pajtások elszéledtek, sokszor más játékba kezdtek s neki senki se szólt. Tréfa volt, amelyen nagyot nevettek, de ez a nevetés most is szíven vágta sokszor. Így a falhoz állítva múlt el azóta is sok minden fölötte, amiből nem vehette ki a részét... Aztán a nehéz küzdelmekre, családi protekciókra gondolt, amelyekkel állását elérhette. És míg ez átviharzott benne, szeretne volna elmondani, hogyan érzi ő Chopin muzsikáját és hogyan másokét. De eszébe jutott, hogy ezt majd máskor mondja el. Mikor máskor?... Csak bólintott hát.

- Igen. Szomorúnak kell lenni, hogy megérthessük a mások vígságát és az éjszakába kell elbújnunk, hogy fényesebbnek lássuk a világot...

Magda nem ügyelt rá. Marie táviratot hozott, azt bontotta. Az apja sürgönyözött, hogy estére megérkezik.

Lechnowsky elbúcsúzott.

- Majd egy borús, esős délutánon jöjjön, akkor majd megint beszélünk Chopinről s tán játszom is...

Az utcáról beragyogott a kora tavaszi nap. Magda kihajolt az ablakon. Alig múlt tizenennyolc éves. Álmodozott, mint egy gyerek. A házak felhőkön állottak s előtte egy végtelen oceán tündöklött. Minden lélegzetvételnél jobban látta, hogy az oceánon át lehet lábalni.

- No majd átmegyek - gondolta - s akkor ott minden másképpen lesz...

A levegő még éles volt. Nagy pocsolyák fénylettek az utakon, valaki az utca másik oldalán hangosan fújta az orrát és krákogott.

Magda semmit sem látott, csak a kék eget, amelyen puha bárányszerű fellegeket borzolt a könnyű tavaszi szél.

Még telve volt reményekkel.

HARMADIK RÉSZ.

1.

Magda második gyermeke fiú volt. Janeknek hívták. A harmadik és negyedik ismét lány volt. Magda franciául beszélt velük, mert a magyart nem tudták s nem is igen akarták megtanulni, - az apjuk meg csak lengyelül és tótul. Mind a négy gyerek szembetűnően jobban szerette az apját és Magda sok keserőséggel gondolt néha gyermeknevelési terveire, amelyeket Freudennével és Northonnéval annak idején annyiszor meghánytorgatott. Szerette volna magyaroknak nevelni őket és sok reménységgel gondolt egy időben arra, hogy gyermekeinek honvágya a magyar föld után mégis csak kibomlik egyszer s arra bírhatja majd az apjukat, hogy itt hagyják ezt az »idegen« várost. De most már régen elhagyta terveit és újakat nem szőtt. Férjéről régesrég megállapította, hogy »pánszláv«, politikai gyűléseken vesz részt s a gyermekeit is szlávoknak nevei. Tehetetlen volt vele szemben. Ezenkívül még csak az üzlet érdekelte Brandtent s most, hogy Magda legifjabb bátyja, Jani és Tini néni fia, Vilmos is itt voltak, állandóan csak erről beszéltek az asztalnál.

Jani és Vilmos már néhány éve kijöttek ide és Brandten, miután kipróbálta, tekintélyes álláshoz is juttatta a vállalatnál őket. Vilmos a selyemárú-osztály vezetője volt s igen szépen beletanult a szakmába. Janit üzletvezetőnek szemelte ki Brandten és később talán társnak is, hogy a fiának, Janeknek önzetlen vezetője lehessen, amennyiben ő idő előtt kiöregedne, vagy valami baj érné.

Brandten mindenre gondolt. Szép, nagy terveket kovácsolt, egyre bővítette nagy vállalatát és Janit magával vitte üzleti útjaira. Odahaza aztán tele szájjal beszélt, ajándékokat hozott a gyermekeinek és magában meg volt győződve arról, hogy mire a fia az üzletbe beléphet, ez lesz a legtekintélyesebb cég a városban. Csak Magdát felejtette el egy kissé. De Magda hallgatott.

- Nem is mondtam még neked Jani, - szólt a vacsoránál Brandten - hogy a parfümosztály főnöke fölmondott.

- A Grechor? - kérdezte Vilmos, aki szeretett figyelmes lenni és vörös fejét Brandten minden szavára szorgalmasan emelte fel.

- Igen. A huncut kitanulta a titkomat és most önállósítani szeretné magát.

- Itt? - kérdezte Jani, aki csöndes és szerény volt, különben atlétatermetű, hatalmas és csinos fiúvá nőtt.

- Azt még nem tudja ő se - mondta Brandten. - Faggattam ugyan az ipsét, de azt hiszem, pénze sincsen elég és társat keres. Különben sem lesz veszedelmes konkurens - fejezte be Brandten önelégült szemvillanással és nagyot húzott a poharából.

Aztán Jani adta elő egy tervét a selyemosztály átalakítására vonatkozólag. Már beszerezte az információit, menni fog a dolog - mondta.

- Modelleket hozatunk Parisból és Londonból is. Mindegyiknek külön kirakata lesz. És kiszabva küldik mindegyiket a rajzzal együtt, itt csak összeállítjuk és díszítjük.

- Szóval, úgy gondolod, mint a parfümosztálynál - vágott közbe Vilmos.

- Persze. Ezzel ugyan jókora személyszaporítás jár, az igaz. Külön műhely, ügyes mester kell, de a vámot megspóroljuk s így jelentékenyen olcsóbban adhatnók az árut, mint azt, amely készen jön a külföldről. És a mienk mégis csak külföldi modell lesz...

- Nagyszerű - helyeselte Brandten. - A parfümosztálynál tízezer rubel vámot takarítunk meg ezzel az eljárással egy évben.

- Hallatlan, hogy mekkora vámot szednek az adjusztált árúért, - vágott közbe ismét Vilmos.

- No, de van-e már mester! - kérdezte Brandten a sógorát.

Magda szemben ült velük az asztal másik végén, hogy a gyerekekre ügyelhessen, kik közül a kis Magda már nyolcadik évében járt, Mária, a legkisebb meg közel kétéves volt. Roppant szertartásosan evett s a gyerekeket is egyre intette.

Különben mindazt, amit az asztalnál hallott, csak félfüllel hallgatta. Nem ügyelt az értelmére. Ha kérdeztek tőle valamit, válaszolt, de úgy, mintha nagyon távol volna ezektől a dolgoktól. Mondhatatlan gyűlölet forrt benne, de nem tudta kifejezni. Gyűlölte a férjét, a gyerekeit és Vilmost, mert nem vették észre, hogy mennyire szenved. Janival volt még a legbizalmasabb, de előtte sem mert teljesen őszintén elmondani mindent. Ez a szenvedés, amelyet siváran eltöltött napjainak évek óta történő egymásra sorakozása, elhervadó tervei fölött való búslakodása és nagy lelki tisztaságában kiviruló ama vágya, hogy teljes odaadással és önfeláldozással élhessen egy boldogító célnak, csak egyre keserűbbé tették, - ezek az érzések a maguk gyilkos tömörültségükben szinte megdermesztették Magdát. Ajkai körül egy stereotíp mosolygás állandósult meg, amely keserű, de gögös és lenéző is volt egyúttal. Az élet köznapi viszonyai jelentőségükben valahogy átferdültek előtte s nem tudott a dolgokkal úgy foglalkozni, mint ahogy mások. Többnyire nem is látta olyanoknak őket s így lassankint maga sem tudott róla, - elhagyta a mindennapi élet apró gondokkal kirakott útját. Pedig valamikor ő is gondolt arra, hogy mint fog paradicsomot elrakni télire, meg uborkákat a Mudorovná módja és tanítása szerint. Ám most már hosszú évek óta nem jutott hasonló gondolat sem az eszébe.

Sokat zongorázott és sokat olvasott. A zongorajátéka egyre művészbé fejlődött. Jó tanára volt. Az olvasásnál senki sem volt mellette. Így aztán válogatás nélkül olvasott és például Bovaryné története semmi gyönyörűséget nem okozott neki. Kissé hidegnek és száraznak találta. Mégis, Magda élete a lélek magas útjaira lendült át. Fantáziája és szentimentális hajlandóságai segítették ebben. A kék messzeségbe vesző távlatokban volt az ő világa és csak akkor volt tulajdonképpen boldog, ha meséket mondhatott magának. Mesélni, mesélni! Ó, milyen csodás délutánjai voltak, egyedül a kis szobában, amely kedvesen, hivatkozóan csalta őt magába és amikor kedvenc karosszékeben egy könyvvel elhelyezkedett, egy szónál, egy mondatnál hirtelen kinyíltott előtte Álomország kapuja. Ezek az álmodozások kárpótolták mindenért s ezek tették elviselhetővé jelenlegi életét, amelyet különben is csak átmeneti kényszerűségnek tartott, amelyből épen és sértetlenül akart mielőbb kikerülni. Hogy kikerül belőle, azt biztosra vette. Éppen azért, ha álmai néha annyira ellágyították, ha vágyódása fájdalmassá vált és álmatlan éjszakákat, ideggyöngeséget, sírást, fizikai szenvedést okozott, úgy hogy azonnal mennie kellett volna, repülnie a szőke fej után, az egyetlen bizonyos után, ami álmaiban volt, akkor azzal biztatta magát: majd ha eljön az ideje, ha bizonyos lesz a dolog töprengések nélkül.

De erről az időpontról nem voltak még határozott fogalmai.

Vagy azt mondta magának: miért lássam most őt? Hogy ismét válni kelljen? Ó, csak válni ne. Ki tudja, nem volna-e azután üresebb, ridegebb a világ. Elbírnám-e azután *ezt* az életet továbbra is?

Egy kis notesze volt, amelybe rövid verseket, finom, az ő lelki életébe vágó mondatokat jegyzett fel. Onnan olvasta: »Nem kell látnom a napot, hogy szerethessem.«

Sokszor unatkozott is. És így jutott eszébe többször is már, hogy jótékonykodni fog s mély emberi szenvedéseket, nyomorokat enyhíteni. A szegény emberek sorsát és életét orosz regé-

nyekből ismerte meg. De aztán arra gondolt, hogy a nyilvános játékonkodással mindenféle szereplés is egybe van kötve. Ő pedig nem tudott szerepelni s társaságot is csak rövid ideig tudott elviselni. »Minden nap csak egy evőkanállal« - szokta mondani, ha unszolták, hogy emberek közé menjen.

S egy kép is elébe tolaodott, egy távoli nagynéni képe, aki a maga idejében minden jótékonyági akcióban részt vett s akiről - mint a családban mosolyogva beszéltek - a helyi lapok évtizedeken át hozták a stereotíp hírt, amely tán »álló szedés« is volt: »Kis Amália galambszürke selyemruhájában megható beszédet mondott...« A beszéd mindig »megható« volt, a selyemruha pedig kivétel nélkül mindig »galambszürke«. Neki is mosolyognia kellett s ezzel letett erről a tervéről is.

Naiv idealizmusa, amelybe egykor az egész világot beleölelte, lassanként már csak a maga személyére szorítkozott. Másokat, idegeneket, vagy ismerősöket - ha éppen látni akarta őket - átferdülve s a maga álmvilágához torzulva látott leginkább. A legreálisabban a körülötte levőket, a családot látta persze és hibáikat, vagy rossz szokásaikat kínosan és sokszorozottan érezte minden alkalommal s hogy ez így volt, az a kicsinyes emberek ama szokásából is fakadt, hogy ezek a rossz tulajdonságaikkal, rossz szokásaikkal jobban tündökölték otthon, mint a jókkal, amelyek valahogy rejtve maradtak.

S így a konvencionális, naponta ismétlődő köszönések, a közönyös, érdektelen kézfogások sokszor nedves, talán tisztátalan, vagy szőrrel benőtt kezekkel, az unalmas, kényszeredett beszélgetések, a gyerekek nyafogása, elkerülhetetlen és százszor ismétlődő utasítások, férje szakála, virsíniaszagú lehellete és csókjai - naponta dermesztették és forralták indulatra vérét. Egy mozdulat, az arc egy rángása, amelyet minden nap látni kell, egyszintű és egyhangú dolgok örökös ismétlődése - égy olyan világ ez, amely a maga egyformaságában kibírhatatlan.

- Meddig és miért? - támadt fel benne a hiábavaló kérdések özöne és annál jobban gyötörte, mivel romantikus álmvilágában forró, mindent odaadó kézzorításokról ábrándozott, az egykori majális virágait csodás illatú kertté látta kipompázni, ahol felhőtelen ég alatt túlradó érzésekkel, kétségek és árnyékok nélkül járt lovagjával és beszélgetéseik egy szerelmes ének végtelen varázsával ölelték körül őket.

És mégis, ebből az álmvilágból is szeretettel gondolt az emberekre, az egész emberiségre, mint álmvilágának díszítőire. S ha más körülmények között, befejezett neveléssel, bizonyos nélkülözhetetlen tapasztalatokkal került volna ki az életbe, ha szeretet kísérté és megértéssel találkozott volna, boldog tudott volna lenni, annyira boldog, mint más emberek, akiket a hétköznapi gondjai és tapasztalatai koptatnak és köszörülnek egyformákká, akár a kavicsokat medrében a víz.

2.

A tizedik év, amelyben Brandtennek elszámolást kellett adnia Magda vagyonáról, rohamosan közeledett és Brandtennek újabb tervei voltak, amelyek szükségessé tették, hogy Magda részét - amelyet teljesen amúgy sem vonhatott el az üzlettől, anélkül hogy az meg ne bénult volna hosszú időre - még tovább is használhassa. Néhány nagyobb orosz városban fiókokat akart létesíteni. Egyelőre csak kettőt, még pedig Vlnában és Pétervárott. Tervét azonban - bár már a kivitelén is dolgozott és bizonyos tárgyalásokat is lefolytatott - nem merte Magdának elmondani, mert tudta, hogy beleegyezését úgy sem nyerhetné meg. A munka láza egyre sarkalta; - lebírhatatlan vággyal dolgozott s már milliókat érzett a kezében, ha pihenő perceiben végigfutotta a lehetőségeket. Csak az a gondolat keserítette el, hogy a felesége - holott az ő

pénze tette lehetővé ezt a rohamos és gyönyörű fellendülést - egyáltalán nem tud részt venni az ő koncepcióiban, meg sem érti, meg sem hallgatja azokat; hogy ilyenformán a vagyona egy része állandóan le van kötve, arról elszámolni tartozik annál is inkább, mivel Magda állandóan azzal a gyerekes nézetrel harcol ellene, hogy a saját részét jogtalanul és az ő beleegyezése nélkül használta és használja az üzletben s folytonosan annak a mielőbbi szabaddá tételét sürgeti. Számtalan esetben próbálta nyugodtan tisztázni Magda előtt a helyzetet, számtalanszor magyarázta, hogy az egész vállalat minden ágával együtt most már közös szerzeményt jelent s abból a gyerekeket is rész illeti, Magda meg sem hallgatta s ő nem tehetett egyebet, mint hogy arra az álláspontra helyezkedett, hogy teljesen negligálja ezt a gyerekes felfogást és önhatalmúlag, a saját belátása szerint dolgozik tovább. Úgy tett tehát, mintha Magda csípős megjegyzéseit nem hallotta volna, mintha egyáltalán nem törődne Magda felfogásával. De azért folyton égette és marta az a keserítő tudat, hogy Magda gyűlöli ezt a vállalkozást és egyszer mégis csak elszánhatja magát valamilyen végzetes lépésre, amely összes terveit megdöntené.

Üzleti sikereiben és gyermekei rajongó szeretetében elég vigasztalást talált azonban, s ez elviselhetővé tette azt a sok keserűséget, amit Magda különbsége jelentett. A házasságát, a családi életét egészen másmilyennek képzelte annak idején és eleinte abban bízott, hogy Magda majdcsak megváltozik. De ettől a reményétől évről-évre mindjobban el kellett távolodnia s ha arra a gyűlöletig fokozódó közönyösségre gondolt, amellyel Magda az ő személyét illette, úgy maga is sokszor csodálkozott azon, hogy hogyan is lehet négy gyermeke Magdától.

Sokszor gondolkozott azon s maga sem tudta eldönteni, vajjon igazán szereti-e Magdát? A testi szépsége és kíváncsisága, a megközelíthetlensége, az, hogy minden alkalommal szinte erőszakkal kellett meghódítania, egy percre sem tudták közönyössé tenni előtte.

Minden üzleti árnyalatú dolgot Jani közvetített egy idő óta közöttük, aki igen fájdalmasan tapasztalta Magda boldogtalan házasságának áldatlan körülményeit. Megpróbálta a férj és feleség közti ellentéteket valahogy kiegyenlíteni, de minden kísérlete kudarcot vallott Magdánál, aki kitartóan és keserűen szenvedett a körülmények változatlanságában, melyeket passzivitása és energiátlansága folytán néha igazán kétségbeejtőknek és fullasztóknak talált.

Jani egy ügyvéd ravaszságával próbálta Magdát megkörnyékezní, hogy a tízéves terminust sőgora tervei érdekében kitolhassák. De Magda olyan elnézően és egyben félreérthetetlenül tudott mosolyogni, amikor így szólt:

- Édes Janikám, eddig is te voltál itt az egyetlen körülöttem, akinek a szeretete önzetlen volt s akivel a magam bajairól is beszélhettem, nem akarsz-e továbbra is az maradni nekem? - hogy Jani megszánta a mosolya mögött rejtőző tusakodást és megretirált. De máskor ismét csak előhozakodott a fiókok alapításának tervével és Magda kissé türelmetlenül kérdezte meg tőle:

- De micsoda értelme van ennek? Nem tud az uram ebből is jól megélni? Miért kell még több gondot magára vennie és még több pénzt lekötni? Talán csak azért, hogy az én vagyonom föl ne szabadulhasson?...

- De nem, - hogy is gondolhatsz ilyenre? - felelte Jani, akit szinte megrémített ez a hamis asszonyi logika, mert borzasztó gyűlöletet sejtetett maga mögött.

- Nem, nem. Hát engem is ellenségednek tartasz? - folytatta. - Hiszen nem pártolnám Péter tervét és nem hoztam volna előtted szóba annyiszor már, ha nem tartanám egészségesnek. Itt már nem arról van szó: jól megélni, hanem a munkáról, a vállalat életéről, amelynek vagy előre, vagy vissza kell fejlődnie. Most jó kezekben van, most ápolják, tehát nő. A munka életét nem lehet megszabni, körülnyírni, mint egy buxusbokrot. A munka épp olyan követelő, mint a föld. A munka...

- A munka, - szakította meg az egyre melegebb magyarázatot Magda - a munka így idegen előttem... Nem értem... Ne haragudj, Janikám, - nem értem...

És nem is hallgatott már arra, amit a bátyja magyarázni próbált. Szelíd tekintetét a messze-ségre függesztette, talán oda, ahol most Álomország kapuja kinyílt, amely mögött csak béke és nyugalom van, amely mögött a szeretet virága nyílik a szívekben s amely mögött a munkát nem ismerik...

3.

Váratlanul és döbbenetesen vágódott be hozzájuk a fekete hír egy tavaszi délelőttön: »István hirtelen meghalt, hétfőn temetjük...«

Mint a forgószél, úgy kavarta föl ez a hír a lelke egész keserűségét s már repült volna le, haza, egyedül, a többiekre nem is gondolva, hogy megtudja, hogyan történt a tragédia. Péternek és Janinak kellett a csomagolásról, a gyermekek ellátásáról s minden egyébről gondoskodni, mert Magda már nem volt itt, messzeszédült fantáziájából a jelen képei hirtelen kifordultak. Türelmetlen volt és túlzottan ingerlékeny, már a vonatban szeretett volna ülni és repülni, repülni...

Örvényesen és vadul hánytorgott benne mult és jövő. Az események titokzatos bonyolódásai csodálatosaknak tetszettek előtte és vallásosságát épp úgy, mint a babonára való hajlandóságát megindították. A szürke, gyászírú mondat nem világította meg a tragédia okát. Magda hol hirtelen betegség, vagy a búskomorság pusztító kórját, hol meg szerelmi csalódást sejtett mögötte.

István, ki hét-nyolc évvel volt idősebb nála, legtöbbet szenvedett apjuk szigora alatt. Hogy miért, ezt akkor sem tudta megérteni s István élete azóta is mindig csak messzebbre kanyarodott az övétől. Valami komor tragikum mindig ott sötétlett abban a fiúban; nehézkes mozgólatai, zord szűkszavúsága ritkán oldódtak föl, de ilyenkor meleg és megnyerő volt.

Az a pár hónapi együttlét a gyerekkor mindjobban tünedező multjában, a ritka vakációkon, nem volt elegendő arra, hogy Istvánt megismerhesse. Ifjúsága, gyerekessége is gátolta ebben. S így csak némely tréfákra és összeveszésekre emlékezett. Házasságának hosszú tíz esztendeje alatt pedig mindössze egyszer látta Istvánt, amikor apjával együtt meglátogatták őt, aki szinte mozdulatlanul élt akkor már itt az idegenben. Akkor is valami szállítások voltak fontosak és István csak kelletlenül jött apjával. Ó milyen távoli volt most mindez, a múlt, a gyerekkor, az otthon, az egykori álmok és lehetőségek csodaszép titkos tornyai, bűvös és elvarázsolt elefántcsontpagodái, amelyek örökké zárva maradnak előttünk... Mégis elsuhan most előtte örvényesen és fájdalmasan minden, mert mult volt, egy darab élet, amit maga mögé dobott, úgy érezte: kihasználatlanul és értéktelenül, mert hiszen semmihez sem tudott ezalatt közelebb jutni, semmit jobban megismerni, sőt önmaga épp úgy, mint a körülötte levők és a hozzátartozók ma talán idegenebbek voltak előtte, mint valaha.

És amíg a vonat hazafelé száguldott velük az éjszakában s Péter meg Jani százszor is végig-feszegették az összes valószínűségeket, hogy István tragédiájának nyitját megleljék, Magda égő szemekkel ült a kupé sarkában és levelek emlékfoszlányaiból, rokoni beszélgetéseknek a fülében csendülő töredékeiből, főleg pedig Péter és Jani gyakori híradásaiból próbálta az »otthon« mostani képét magának összeállítani, amely már tíz év távlatában a gyerekkor girlandjaival díszítetten és kissé elmosódottan - mint egy halk és finomléptű látomány Gulácsy piktúráin - állott előtte. Komorrá, vigasztalanná csak István elnyúlt, tragikus alakja tette, amely folyton fel-feltünedezett...

Hazafelé, hazafelé - zakatolták a vonat kerekei és ez a szó kegyetlen hevesességgel visszahangzott benne. És a tragédia megnyúlt árnyain túl úgy érezte, hogy ennek így kellett jönni, hogy őt kilendítse tíz esztendő csendes és gyilkos tespedtségéből és kiragadja az álmodozások kínos és sorvasztó meddőségéből. És most, ebben a percben, hogy bóbiskoló férjére tekintett, nem bánta már, hogy minden így történt vele. Valami ismeretlen erőt érzett egyszerre magában, amely hirtelen fölemelte és elhatározásokra kapatta.

- Ó, most, most majd elválik - lehelte maga elé és a távoli holttestre gondolt, a bátyja gyászos és bizonyos zord, de egyben drága emlékére, amely lenyűgözi majd a gyászolókat. E tragédia árnyékában állva, apja is megtört s így engedékenyebb lesz s a rokonság, a nagybácsik és nagynénik márványarcú, vagy kenetes hangú serege, amely az ő házasságában - amint a családi levelekből erősen kiérezhető - a vagyoni emelkedésnek egy olyan tüneményes példáját látta, hogy szeretett volna Brandten előtt leborulni és az ő (már mint Magda) feláldozását a legcsekélyebb díjnak tartotta azért, hogy eldicsekedhettek a *milliomos* Brandten rokonságával, - talán még ez a pénz bálványozásában felnőtt rokonság is enyhébben fogja a gyász hatása alatt az ő szándékát megítélni.

Ó, milyen kevésre tartotta őket most, akiket csak mint gyermek s a házassága óta pedig csupán levelekből ismert, amelyeket csak nagyon hosszú tusakodások után szokott megválaszolni. Már itt állottak előtte mézes-mázos szavaikkal, sopánkodásaikkal a régimódi mantillokban és vénséges, mozgó kalapokban: az előkelő rentiert játszó Menyus bácsi felesége, Cili tánt Rózsahegyről, aztán a sopánkodni szerető Tini néni, meg a vagyoniakban legszegényebb és éppen ezért legérzékenyebb Teréz néni, mint legközelebbi rokonok. Hát még a többiek, akik minél távolabb állottak a pénztől s annak örökölhetőségétől, annál kajánabbak voltak. A suhanó állomások fényködén túl látta János papot is megjelenni jól ápolt pocakjával és jezsuita allűrjeivel és hallotta az örökké elégedetlenkedő Oktáv bácsi sötét hangját is, akit épp úgy, mint a feleségét, Teréz nénit, a sokszor nyomasztóan jelentkező pénztelenség tett ingerlékeny.

Mit fognak ezek szólni, ha megtudják? - gondolta. - Vagy talán sejtik is az én nyomorúságomat és tűrik, tűrték?... Tíz év, tíz esztendő, - tagolta magában - boldogságnak is sok lett volna, hát még ilyen megszégyenítő rabszolgaságnak. No, de most majd elválik...

És mintha a bátyja ravatala felől valami friss erő szállott volna feléje, Magda nőni érezte magát. Az éjszakai út nyomot se hagyott rajta. Olyan friss és erős volt, mint talán még soha.

Kint már hajnali ködök ültek a szaggatott hegygerinceken, amelyek alatt döngve, dübörögve törtetett Magyarország felé a vonat. És úgy volt most egyszerre, hogy túl e ködökön és csúcson, messzi messzeségben leng és jár most ő, hazafelé tart, egy kis tőt faluba, ahol egy koporsó körül görnyedten ül a gyászoló rokonság és csak reája vár. De ő csak int és nincsen már gyász és újból int és akkor megjelenik valaki, akire senki sem számított, akit kevesen ismernek csak. A rokonság meg egyre görnyedtebben áll, alig mer rájuk nézni. Az apja kesernyésen mosolyog. Ő pedig boldogan karol Takaró Tibor karjába. A muzsika halkan szól, s ők büszkén, boldogan léptetnek el a násznép előtt...

Magda csak dél felé ébredt fel, amikor már közel jártak az otthonához és kicsit összetörten és csodálkozóan nyújtózkodott a tavaszi nap felé.

4.

A kicsiny turóci állomás, ahol a gyorsvonat csak olyankor áll meg, ha föl- vagy leszálló utasa akad, ezen a délutánon szokatlanul népes lett a vonat befutása után. Ismerősök és rokonok jöttek rajta, mind a temetésre és Magda, alig hogy leszállt, máris egynehány régen nem

látott ismerős arcot pillantott meg. Üdvözlések és részvényilatkozatok hangzottak el és csodálkozó felkiáltások:

- Nézd, a kis Magda! Istenem, be régen láttuk... Milyen szép vagy, drágám... Meg sem ismertem volna, ha nem itt találkozunk...

Aztán:

- Istenem, milyen szörnyű eset!... Az a drága, jó, komoly fiú... Vajjon mi oka lehetett rá... Mi az? Ti nem is tudjátok?

Jani közben a csomagok dolgát intézte. Három kocsi is várta az érkezőket. Kancsalics, az öreg kocsis, két fiatal csikót nyugtatott egyre, amelyek a vonat zakatolása miatt fickándoztak. Nagy harcsabajusza szomorúan lógott a szájába, a szeme könnyes volt, amíg Jani unszoló kérdéseire ki tudta nyögni:

- Bizony meglötte magát az István úr, mellbe... Kint a temetőben, a szegény, boldogult nagyságos asszony sírján...

Janit egészen kiforgatták ezek a részletek. Mikor a kocsiban ültek, rekedten, letörten szólt át Brandtenhez:

- Nem értem, hogy mi oka lehetett... s ilyen romantikusan, a szegény, jó anyánk sírján...

- Az úrsága vitte a sírba biztosan - mondta Brandten.

- Magának nagyon furcsa nézetei vannak - jegyezte meg epésen Magda és amíg a mezei úton a falu felé tartott velük a kocsi, nem szólt többé a férjéhez.

Az állomás jó félóránnyira esett a falutól, amelynek csak egy kis őrháza volt. A friss és korai alkonyat piros fénnel festette meg a hegyek gerincét. Magda táguló tüdővel szívta magába a régen nélkülözött hegyi levegőt és voltaképpen nem gondolt semmire. A szemei megteltek a tíz év óta nem látott, ismerős képekkel és megtelt velük a lelke is. Csak néha jutott az eszébe a kérdés, ha rávélt egy-egy ismerős foltra, egy facsoportra a völgyben:

- Hát ez is itt volt már *akkor*?

Már a falu alá értek s a kicsiny patakon, amely kristálytisza vizével kettéválasztotta a házcsoportokat, lépésben ment át a kocsi. A sekély vízen csak itt-ott vezetett egy palló át. Hídra nem volt szükség. A fűzfahajtások csak a falu két végén göndörödtek ki ritkásan a partokból.

- Milyen szegényes kis fészek ez - ocsúdott fel Magda, akiben tíz év álmodása szélesített ki és díszített fel mindent.

Mégis a kis templom új bádogtornya (Istenem, milyen alkalomból csináltatta ezt apja, a kegyúr?) barátságosan csillant meg néhány késői sugár simogatása alatt.

- Hát ez az *otthon*, a mult, a fiatalságom? - kérdezte önmagát. - Minden így megszűkül, ilyen kicsiny lesz?... Minden?

És egy kis keserűséggel nézte a búbos viskókat, rozzant kis kapukat, régi pajtákat, amelyek mögött a szegénység, a keserű alázatosság lakott.

Ide vágyódtam volna hát, - tépelődött önmagában és már mindent másként látott, mint ahogy álmaiban kitervelte. Már ideges volt egy kissé és a szőke fej okozta varázslat nem tudta a lelke hirtelen támadt redőit kisimítani.

- Mindegy, - gondolta végül - majd meglátjuk. - S amikor a kocsi a kapubolt alatt megállott, Magda is olyan lehangoltnak látszott, mint a többiek.

Most érezte csak, hogy temetésre jött.

5.

A halál mindig váratlanul jön és mindig kétségbeesést hoz a lélekben legközelebb állóknak, amely aztán temperamentum és lelki fejlődöttség szerint tör ki az emberekből. Ilyenformán aztán Mudorovná hangos abajgatásokkal és könnyezve borult a rég nem látott Magda elé, összecsókolta a kezét, a ruháját és egyre azt sikoltotta:

- Mojá krászná! Mojá krászná! Én gyönyörűségem!...

És nem lehetett tudni, hogy a viszontlátás örömeiben, vagy István halála miatt sír olyan kétségbeejtően.

Apját bent találta Magda egy tágas szobában, amelyet régen, ha sok vendégük volt, ebédlőnek is használtak. Rokonok és ismerősök állottak körülötte, akik a közelből hajtottak át, hogy egypár vigasztaló szót mondjanak neki.

Magda minden lehangoltsága mellett is önkénytelenül méltóságos volt, amint apjához közeledett és többen a rokonok közül, akik gyermekként látták utoljára, csodálkozva nézték érett szépségét és csak később ismerték meg.

Az apja fáradtan és egyszerűen ölelte meg, néhány udvarias kérdést intézett hozzá és ismét visszaült a nagy, magashátú karosszékre, amelyben Magda még egyszer régen nagyapát látta ülni. Szemei, ezek a sokszor kemény, sőt szúrós tekintetű, világos vizű szemek, amelyekben régi estéken a boldogság ábrándos visszfénye is tükröződött, ma megtörtek és kifejezéstelenek voltak. Sohase látta még ilyen megtörtnek, öregnek az apját, aki ahhoz a bővérű parasztfajhoz tartozott, amelyben a jóságot a hirtelen gyúló harag s az önkénykedésre való hajlandóság sokszor elfojtja. Büszkének és parancsolónak látta mindig, földesúrnak, aki csak a megyei urak társaságában oldódott föl, míg gyerekeivel szemben, ha aranyos és meleg szívé is volt, de szigorú is tudott lenni. A hangja nyers, a beszéde szaggatott volt. Arcát a legcsekélyebb vélt sérelemre előntötte a vér és a halántékán és a kezein ujnyira dagadtak meg az erek. Nyugodt óráiban aztán arcán finom, piros érzet rajzolódott ki, a vérelmeszesedés egyik fatális jeleként.

Sokat kellett küzöldnie, dolgoznia, amíg a mészáros fiából földesúr lett s mint ilyen a túróci heterogén társaságban talajra talált. De aztán befogadták. Virilista volt, bejárt a megyére és politikával is foglalkozott. A milléniumkor aztán már ő vezette a megyei bandériumot gyönyörű félvér szürkéjén, boldog s nemes parasztként, de már patriciusi göggel.

Ma hatvan éves volt s a fátumot érezte maga körül suhogni.

Mások valahogy készen lesznek egyszer a gyerekeikkel. Az életük késői kora gyönyörködés, vagy bölcs megnyugvás és pihenés. Ma, amikor a legnagyobb fia a szomszéd szobában feküdt arccal fölfelé, ma látta, hogy sohase fog ide eljutni. Mások elhelyezik valahogy a fiaikat, férjhez adják a lányokat, aztán szép lassan kezdenek leszámolni a sorssal, mint amikor valami készen van már. Ma látta, hogy ő sohase lesz készen. Minden gyermeke egy külön probléma, amely a maga befejezetlenségében őhöz hajlik vissza. Négy fiú és egy lány sorsa kunkorodott és vonaglott előtte, mint holmi kígyónyelvek. Egy már lelankadt örökre. Holnap teszik a föld alá, az anyja mellé, ahová úgy kíváncsozott. Holnap...

Jani volt az egyetlen, akiről azt gondolhatta: ez el van helyezve. Akárhol is lesz, meg fogja állni a helyét. Ez a fiú nem vész el... De itt van Matyi, aki mióta Amerikából visszajött, ahol négy esztendő töltött gyárakban és nagy farmokon tanulva az ottani gazdálkodási rendszereket és a gépeket, azóta nem tud itthon maradni. A régi rend, az apai mérték nem smakkol neki, az itteni viszonyok kicsinyesek tén, vagy Gáborral nem fér meg egy földél alatt, nem lehet határozottan megállapítani, de földművesiskolákban tanítóskodik, nagy domíniumokba

szegődik, mint valami ispán, vagy gépész, pedig a súlyos szívbajával vigyáznia kellene magára, hisz néha félesztendőket is fekszik a kórházakban. De ez is büszke, nyakas; magára keres, otthonról nem kér, csak hogy annál kirívóbbá tegye Gábor könnyelműségét, aki csak ideig-óráig juhászodik meg itthon és versengés, tivornya nélkül nem tud megenni itthon sem.

Mitévő legyen ezzel a fiúval? Már túl a harmincon, bomlik, mint egy *örök jogász*, nőülésre kapatni már nem lehet, nincs értelme, hisz a tavalyelőtti botránya, a híres asszonyszöktetés (egy szomszéd birtokos fiának a feleségét szöktette meg és két hétre rá elhagyta), amelynek verekedések, párbaj jártak a nyomában, végképen lehetetlenné tették jó ideig az ilyen irányban való próbálkozásokat. A gazdaságban se sok hasznát látja. Csak lovagolna, kocsizna egész nap, meg csereberélné a lovakat. A komoly munkát meg végezze az ispán, míg ő a kaszinóban tartja a bankot.

Az embernek ilyen késői korban már nincsenek illúziói. Érezte, hogy magaáztatás már minden cél, amit a gyermekeinél meg akar valósítani. De mit csináljon? Ha kenyértörésre kerülne a sor, tán Gábor is úgy járna, mint István és egy szép napon őt is kivihetné. Vagy elzúllene kint, idegenben teljesen. Vagy...

- Nem, nem. Egyiket sem. Hát mit?

Egyre töprengett azon, hogyan lehetne a sors elébe állani. De érezte, hogy már késő. Már régen azelőtt is későn lett volna. Nagyon messzire került ő a gyerekeitől, akik korán vesztették el az anyjukat s így a lelkükben valahogy elárvultak az otthontól s az apai célt továbbvinni nem tudják.

Magda problémáját sem értette egészen. Magda nem írt róla, nem beszélt, Brandten se. Inkább Matyi meg Jani hozták szóba alkalomadtán, húzódozva, némi félénkséggel. Annyit kiérzett a beszédekből, hogy Magda nem tud, vagy nem akar az urához szokni. Ennyi kis idegenkedést maga is látott Magdánál való látogatásai alkalmával, de többet nem.

- De hogy van mégis négy gyerekük? - kérdezte magától parasztlogikával, amely csak a nyers tényekkel számolt és nem látott a lelkek labirintusaiba.

- Ó, majd beszélek vele, - gondolta aztán - elcsitítom. - És lassan, lassan tette utána, szinte attól félve, hogy önmaga is meghallja:

- Ha még nem késő...

A nagy magabízása már régen összezsugorodott, ahogy az élete határköveit egyre közelebb érezte s nem volt miért és hova újból valami újfajta reménységben kitűzni azokat. Remény és cél az életünkben mindig időleges. Ha elértünk valamit, kihúzzuk a dárdát a földből, mint valami olimpiai bajnok s nagy nekiszilajodással hajítjuk tovább a jövőbe. Ezerféle húrok zendülnek meg bennünk ilyenkor, mindent akarnánk a célkitűzés e forró és boldog pillanatában és élettől telítetten, keményen vágunk neki, hogy újból elérjük... A célt? Nem, csak a dárdát, amit, ha még el nem fáradtunk odáig, ha még van erőnk és életkedvünk, újból felmarkolunk és újból előre dobunk a játékos istenség szolgálatában, mely így téteti velünk tartalmassá, céltudatossá kis életünket...

Magda apja a hatvan év mesgyéjére már fáradtan ért. Eddig nem érezte a fáradtságot. A napi gondok elfoglalták, nem ért rá önmagával törődni. Munka közben mindig érezte feszülő erejét s így egyre bízott magában. De amióta István itt feküdt a szomszéd szobában, azóta úgy lelankadtak a karjai, úgy elpetyhüdtek az izmai. Sírni szeretett volna inkább, de nem tudott, csak ült, ült, reményevesztetten, mint valami óriás beteg madár s néha úgy ösztökelte magát: no, most megint föl kell kelni innen, mert jön valaki s mondani neki egyetmást... Ha legalább haragudni tudott volna!...

Csak ült hát és nézte ezt a házában mostanában szokatlan zsongást, sürgést-forgást és olyan idegennek érezte magát egyszerre a saját otthonában. A rokonok tettek-vettek körülötte, zsidongtak a maguk szenteskedő, vigasztaló modorában, az ismerősök búcsúztak, az udvaron kocsik zörögtek, lovak prüszköltek s mégis ez mind nem volt élet.

Ezt érezte. De a gondolatai nem alakultak ki világosan semmiről. Ha egy kis időre magára tudott maradni, vagy elvonulhatott, csodálatosképpen nem a fia halála foglalkoztatta. A saját élete vetődött eléje tompa foltokban, árnyékos, bizonytalan képekben, mint ahogy a gyerekek mesélnek egymásnak alkonyati órákban a kis szoba egyik homályos kuckójában susogva, amikor a legközségesebb, elkallódott szavak is fölgyújtják a fantáziát és minden tárgynak, játékszernek mély jelentősége van, amely kitörölhetetlenül bevésődik a lélekbe. Ha hangosan mondják ki e szavakat, vagy ha a lámpa fénye hirtelen rávetődik a kérdéses tárgyra, játékokra, úgy hirtelen átferdül, jelentőségét veszti minden. Közönségessé válik.

Így látta hát a saját élete egyes szakát, eseményeit, amelyekről nem is tudott volna senkinek hangos szóval beszélni. Tünődött az egymásra toluló képeken, amelyeket nem maga hívott elő. Jelentéktelen apróságok tűntek föl előtte, amelyekre évtizedeken keresztül sose gondolt és közben öntudatlanul folyton a munkás, erős, széles kezeit nézegette.

- Hát persze, - ocsúdott magára - ezek a kemény markok... De sokat összefogtak, tartottak. Csak bírnám még valameddig...

Közben szétkalandozó gondolataiba beletolakodtak a ház körüli teendők is. Így az, hogy az egyik béresasszonynak egy zsák kukoricát ígért valami külön házimunkákért és elfelejtette máig kiadatni. Aztán megint tarka képek következtek, amelyeken el lehetett tünődni, az élete egyszintű és egyhangú vegetációja, amelyből alig egy-két szép szál emlékvirág pillangósodott ki, most már elárvultan, illattalanul, mégis emlékezésre érdemesen.

És miből alakult minden? Évek, évszakok egymásra gyűrűsödéséből, megszámlálhatatlan napok végtelen sorozatából, amelyeknek változatait, jelentőségét a múlt nagy távolságain keresztül már lemérni se lehet. Ó, mert mit jelenthet ma már egy régi nyár érlelő, gazdag és buja forrósága, egy elmúlt kaland, elfelejtett bál, vagy ifjúkori tivornya, egy szép lány feltündöklő emléke, egy vadászat, egynémely pompás ló, vagy a házasság, a család örömei, meghitt beszédek, tervelgetések, nagy célok? És mit jelenthet ma az, hogy egyszer tavasz volt a nagy fák alatt, gyantaillat kerengett s a szíve ott zengett a torkában, mint valami hárfa? És, hogy a nyárra ősz s az őszre tél szokott következni, amely itt a hegyek között rettentő hosszú és unalmas s a jégvirágos ablakok már nem hoznak csodákat a rajzaikban, mert a csodavárás, a csodakeresés eleven kora elmúlt a régi telekkel együtt...

Ó, ma már minden egy öreg sóhajba szorult össze, ez az egész egykor volt eleven élet, felhangoltságaival, árnyaival egyetemben. Csak a hosszú munka nyoma maradt meg mindenütt, kívül is, belül is az egész emberen. És felszabadulás, emlék, gyász, halál, a jelen nyomasztó súlya, a jövő reménytelensége, - ez minden most csak ennyi volt: egy mély és fáradt sóhaj...

Cili tánt gyengéd érintése zavarta fel mély elborultságából.

- Kész a vacsora, gyere Mihály - mondotta gyengéden.

- Igen, igen, - riadt föl az öreg - köszönöm, hogy ilyen jó vagy és mindenre gondolsz. Én bizony egy kicsit fáradt vagyok... nem is tudom miért, de úgy elfelejtetek mindent... Igaz is, van-e Magdáéknak jó szobájuk? Elférünk valahogy?

- Hát hogye. Gondoskodtam már mindenről. Csak ne is törődj most ilyenekkel, sógor - mondta a kis kövér Cili tánt jóakaró vigasztalással. - Gyere csak vacsorázni, már az asztalon is van minden. Neked is szükséged van egy kis erősítésre a mai nehéz nap után...

- Jó, Cilikém, mindjárt jövök. Csak egy kis teát készítessek neked... Mindjárt jövök.

- Teát... - ismételte aggodalmasan Cili tánt, amíg a tevés-vevésben hirtelen magára kapott kendő rojtjaival babrált és egész kis szerény lényét, amely sokban hasonlított meghalt hűgáéra (a sógor rég elhunyt feleségére), önkénytelen hűvös borzongások, féltő képzetek járták át, ahogy a székeből nehezen tápázkodó, hirtelen megrogyant embert nézte. És egyre rázta a fejét, amíg a hosszú tornácon át a konyhára ért, ahol sok segítője akadt Mudorovnának, aki azt se tudta sokszor e nagy zavarban, hogy hol a feje és mihez kezdjen. Mindenki kukta akart lenni a sok tánt és rokonasszony, mivel tudták, hogy nincs asszony a házban és Cili tánt a maga szelíd, úri modorával csak nehezen tudta rávenni őket, hogy bízzák reá csak a dolgokat. Folytonos csoportosulások voltak a konyhában és a Mudorovná mellé berendelt segítők mozogni se tudtak sokszor. Az asszonyok hol itt, hol a folyosókon, hol meg a szobákban találtak egymásra, hiszen igen ritkán esett meg, hogy ennyi rokon kerüljön egyszerre össze egy helyen.

Cili tánt fejcsóválásait is észrevették és Tini néni rögtön mellette termett a tornácon.

- Mi az? Mi az? Baj van talán? Mi az, ami neked nem tetszik? - kérdezte a maga sebes modorában németül, mert otthon, Körmöcön, ezen nevelődött fel és tótul is csak a piacra valót tanulta meg.

Nagy, csontos termetével szinte le kellett hajolnia Cilihez, akit az úri kényelem, a jólét meghízalt és elpuhított. S amíg Cili gödrös, síma arcát, finom hajlású homlokát, nagymunkájú, de őszes frizura vette körül, Tini néni egész megjelenésén a munkához szokottság látszott meg. Nagy, széles varkocsokba font és Gretchen-módra koszorúba csavart vastag, vörös hajában nem lehetett ősz szálakat látni. Pedig egyidős volt Cilivel. Szögletes német arcát, amelyen a csontok erősen kiállottak, szeplők borították. Erős, éles hangja volt és társaságban csak susogva mert beszélni, ami által fontoskodónak tűnt fel. A kezét is túlsokat használta. Szinte kísérteties volt e hosszú sötét alak a kis tömzsi Cili mellett, amint a kivilágítatlan tornácon fölébe hajolt.

Cili udvariasan, szinte hűvösen válaszolt:

- Ez a szegény ember aggaszt. Hogy összetörte István halála!...

- Ja, ja, schrecklich! - vágott közbe Tini néni. - Én is észrevettem, mindjárt észrevettem... Az első percben, ahogy megöleltem Miskát... Ez a szegény, szegény ember! De hogy összement ez a nagy szál ember... De hát borzasztó is. Ez egy tragédia. Tudod, hogy ez egy tragédia, Cilikém! És ilyet csinál a szegény apjának ez az István!

- Szegény István - mondotta halkan Cili. - Ő is sokat szenvedett, amíg erre a szörnyű elhatározásra jutott. Annyi nemes tulajdonsággal, annyi más életvággyal mézárosnak kellett lennie!... Tudod, Tini, nehéz élete volt a szegény fiúnak s én mindig féltem, hogy rossz vége lesz egyszer...

- Hát persze, persze. Ja, ja. Hiszen matúrája volt, matúrája! Egy intelligens, művelt ember és mézáros! Igazad van Cili... Be mégis, látod, ez egy tragédia és én sajnálom a szegény Miskát, hogy ilyet kellett megélnie...

És röviddel azután, hogy elváltak egymástól, már az egész ház úgy tudta, hogy szegény Mihály milyen beteg.

A rokonság így dongott ebben a kipusztuló öreg kaptárban, amelyből az élet kivonulni készült, nem tudni miért; aminthogy azt sem tudjuk, hogy miért jönnek azok a nehéz, sötét felhők, amelyek a felgyújtott napot sokáig eltakarják előlünk...

6.

A régi, mohától zöldülő, reves kerítés fölött kinézett a földekre. Rosszul aludt az éjjel és keveset s most itt járt a nagy szerűs udvaron, amelyet a baromfiak miatt még nagyapa kerítettett be. A palánk itt-ott csorba volt már s a tyúkok zavartalanul járkálhattak keresztül rajta. Igásszekerek állottak szétszórtan a kazlak és boglyák mellett.

Csend volt. Friss reggeli szél járt a völgy fölött.

Magda a fejét, a gondolatait szellőztette, ezt az egész szokatlan zűrzavart, rokonsereget, gyászt, a fölösleges beszédeket.

- Ez itt rozsföld - gondolta. - Legalább így mondták *akkor*. Rozs... Milyen is a rozs? - tünődött. - Már el is felejtettem...

És nézte a friss tavaszi szántásokat, a barna árkokat, amelyeket csak kora tavasszal hánynak fel az ekevasak, mert a mélyükben olyan hideg van, hogy nem tel ki bennük a mag. Ó, most már zsendült a vetés és sok zöldet lehetett látni. De milyen magas volt ez egyszer, *akkor* s hogy kéklettek a búzavirágok mindenütt, hogy integettek a pipacsok! Mennyi emlék volt ez, mind egyszerre, az egész völgy, ezek az elszórt kis faluk, majorok, a hegyek havas csúcsaikkal, jeges csermelyeikkel s ott a messzeségben az a várrom, ahol negyedik Béla király pihent meg egykor a tatárok elől menekülve...

Milyen rég volt, hogy utoljára látta mindezt. Egy egész élet telt el azóta. S lám, minden még a helyén van. Csak valahogy másképp. A tér s a tárgyakhoz való viszonya, a fény, a színek és az árnyékok elevenen éltek benne már gyermekkora óta. De aztán lassan eltemette őket. Most itt a valóságban mindennek más valőrje volt. A régi hembárok, amelyekben egykor játszott, a fészerek, a fák, a bokrok, az állatok hangjai, a csend, még a régi nyelven beszéltek körötte. Most fájt neki, hogy olyan nagyon mélyre zárta magában mindezt, - hogy elfelejtette. Már nem tudott olyan bensőségesen együtt élni e tárgyakkal, amelyek egykor az én-je egy részét képezték. A hangjuk, a levegőjük már messzire tűnt az ő világától.

- Megöregedett minden azóta? - tünődött. - Vagy mi változunk meg idővel annyira?...

Azután leült óvatosan egy gerenda szélére. Azután behúnyta a szemét. A szél a hajában ült. A friss reggeli szél.

És mindenféle illatok, jó szagok jöttek, rohantak el egyszerre mellette. A föld friss lélegzései áramlottak el kifujt, üde arca előtt s úgy futtában rávélt egyre-egyre.

- Ez a gyantaszag, a vastag, százados fenyőkből - villant át az agyán. - Ezt meg a borókák küldik a Sielinkáról...

Megint arra gondolt most, hogy miért múlt el ez a tíz év ilyen gyötrődésekben semmiért. Milyen jó lett volna azalatt itt ülni és ezt a sok jó szagot szívni és közbe forrón szeretni valakit, mint ahogy másokról hallotta, ahogy a regényekben olvasta, ahogy a varrólányok vagy a cselédek szeretnek...

- A szerelemben minden nő varrólány és minden férfi borbélylegény, - mondta egyszer valaki a társaságukban. Ez azóta sokszor az eszébe jutott és mindenkor fájdalmasan állapította meg magáról:

- Én nem tudok varrólány lenni...

Korán kezdett temetni. Még nem is élt, már temetnie és gyászolnia kellett a még felbimbózó vágyakat. Minden az elérhetetlenség fekete ruhájába öltözött. Huszonhat évvel tíz éve asszony, négy gyermek anyja volt és még nem szeretett...

- Igen. Ez a temetés - mondta, hogy felkelt.

És befelé indult.

Az apja még ágyban volt. Tényleg gyengélkedett. Behozta a reggeli teáját és leült az ágya mellé. Most már úgy itta a teát, mint odafönt az oroszok, minden nélkül, üresen, egy szem cukrot szopogatva hozzá.

Beszélgettek. Magda a reggeli hangulatait tördelte; belemelegedett; a viszontlátás megindította a visszaemlékezés gyorsjáratú rúgóit. Aztán, ahogy az már lenni szokott, nem mert hirtelen tovább menni. Egy kicsit elhallgatott.

- Szegény István - sírta el magát egyszerre, ahogy a szomszéd szobára esett a tekintete, ahol a bátyja feküdt. Aztán elröstelte magát, mert nem akarta az apja fájdalmát mélyíteni azzal, hogy a halottra terelte a szót. De most, hogy kibuggyant a könnye, hát elszánta magát és tovább kérdezte:

- Hát nem tudod, apám, hogy mi volt?...

Nehezen, mélyről törtek föl az apja szavai:

- Csak amennyit Gábor is tudott... ő mesélte, de csak tegnap, hogy Pista nősülni akart. A lányt nem tudta... És hogy nem akarták volna neki adni, mert mézsáros...

Itt egyszerre kilobogott a szeme s a keze ökölbe szorult:

- Mézsáros... Hát mézsáros volt, de Vidovich volt és matúrája volt, az istenit!

Magda csitítani kezdte.

- A gyalázatosak - hörögte szinte. Nehezen csitult.

Hogy elterelje a figyelmét, megint magáról kezdett beszélni Magda, kicsit erőszakolva a bátorságát is.

Hogy hónapok óta valami furcsa türelmetlenség, valami kényszerérzés élt benne, mondta, amely mindig errefelé hajtotta a gondolatait. Tudta, hogy rövidesen haza fog jönni. Haza. Ide. Tíz év után. A gyerekektől is alig búcsúzott el, úgy rohant a vasúthoz a sürgönyre.

Most a gyerekekről kellett beszélni. Hogy nagyok már, kedvesek, szépek. Aztán azt is mondta: de nem magyarok. Egy se az. Mind a négy olyan, akár az apja. Szlávok s a fajukat szeretőn szinte már pánszlávok is...

Az apja egészen fölfrissült a beszélgetés alatt, de erre az utolsó szóra megint elkomorodott. Lassan kérdezte:

- Hogy éltek Brandtannel? Még mindig?...

- Gyűlölöm. Öröktől fogva és örökké. Hát mondd, apám, miért volt ez? Miért?...

- Mégis, hogy van négy gyereked tőle, Magdus? Ez nem lehet gyűlölet - merészkedett elő a szóval az apa.

- Nem tudom. Mit mondjak? Asszony vagyok, de szégyellem magam érte. Tudod, szégyellem. Hanem tovább nem bírom vele. Ezért jöttem haza. Ezt mindenkinek itt, most a szemébe kiáltom. Te meg Brandtent kergesd ki a házból... Ezt akarom...

Már sírt is. Csodálkozott egy kicsit magán, hogy ez most így nyersen kirobbant belőle. Hogy merte. De jól esett, végtelenül jól, hogy túl volt rajta, hogy a sok készülődése nem volt hiába, hogy sírhatott, s hogy az apjától már nem félt. Ez mind egy érzés volt most benne s minden hullajtott könnyével magasabban, könnyebben lobogott.

Az apja megdöbbsent. Halkan, fájón mondta:

- Hát minden összedül? Mindent rosszul csináltam?

Szinte sírt ő is.

Magda csak magát hallotta.

- Hát ki akarta ezt? Mit vétettem én, hogy tíz évig így kellett élnem? Egy ismeretlen emberrel, túrni a hideg, nedves kezét, a szakállát, a rossz lehelletét, a kínzó beszédét, megadni magam neki, hogy a bolondokházában térjek észre utána, mégis négy gyereket szülni neki, mert nem volt anyám, aki megvédett volna, csak pénzem volt és az kellett neki... Adtad volna neki a pénzt, úgy kölcsön, ti tudjátok, hogy mi az üzlet, de miért adtál engem el! Jaj, apám, úgy-e nem is te csináltad ezt velem, hanem nagyapa? Hisz mindegy... nem vádollar, nem vádollar senkit, csak most már hagyjatok békén, szabadon...

Sírtak, vigasztalták egymást.

Mint egy gyerek, úgy dadogott az apja. Ez az erős, nagy ember, akitől mindig félt, akinek az öklein olyan vastagra dagadtak az erek, ha felindult, most olyan kicsi és olyan szánalmas volt itt az ágyban. Már sajnálta is, hogy elmondott mindent neki.

Összeborultak. Még ez sose történt meg életükben. De most olyan tehetetlen, olyan öreg volt szegény.

A családért volt minden, mondta. A kinnal, nehezen fölnevelt, anyátlan gyerekekért. Ez a darabka föld, ami az övék, kevés lett volna az öt gyermeknek. Hát így lett Istváné a mészárszék, Gáboré meg Matyié a föld; Janinak úgylis másfelé kellett volna kezdenie, ha Magda nem is lett volna épp a Brandten felesége. De hogy így lett, azt nagyapa tervezte csakugyan. Ám a legjobbat akarták. Csakhogy most minden összedől. Istvánnak vége, Gáboron nem lehet segíteni, Matyi is elkívánczik. Jani meg Magdával idegenben van. Mi lesz most már belőlük?...

Még sokáig beszélgettek. Kint, körülöttük a rokonok sűrögtek. Lárma, zaj, futkosás sűrűsödtek. Abbaahagyták befejezetlenül, siváran.

Mikor apa fölkel és Magda kiment a szobából, hirtelen elébe rémlett a szőke fej, hogy érte volt mindez és nem gondolt rá mégse az egész idő alatt. És semmi kívánság nem volt most se az érzésében, mégis egyszeriben megvidámodott kint, hogy a tornácon átment, mint az iskolásgyerek, ha lerázta a leckék nehezét. Nagyot, könnyítőt sóhajtott, nézte a tündöklő tavaszreggeli napfényt, a fecskék csapongását. Azután pillantása a sarokszoa fekete drapériáira esett, amelyek mögött István aludta örök álmát.

Bement hozzá. Oly idegen volt neki a nagy darab férfi halott merevsége, mert a fájni tudás is hiányzott belőle e percben. Csodálkozott is magán, hiszen a tragédia úgy földúlta s úgy megindította. Enélkül ma nem állana itt. De hogy elébe lendült mindennek a maga sorsa most! Nem tudott szomorkodni. Csak állt hát és végigsimogatta szelíd tekintetével a testvér hideg testét, amint hatalmasan és lomhán elnyúlt; a megenyhült homlokot, melyet most már se bánat, se gond nem felhőzött, az örökre lehunytt fájdalmas szemeket, amelyek talán boldog csodálkozással néztek szét most *odaát* s a kemény száját, amely most is csupa akarás volt még. Sokáig nézte. Aztán a virágokon, a gyászos, nehéz gyertyákon révedezett és szívből, nagyon szeretett volna sírni. Nem tudott. A lelkében hangos lépések kopogtak. Hogy ne hallja azokat, letérdelt és hosszan, hosszan imádkozott.

7.

A temetés után volt, délután. Az a pár óra, amely a temetésre való gyülekezéstől mostanig, amíg kényelembe helyezkedhettek megint, tartott, mindenkit kimerített. Az ismerősök jövőmenése, a részvétkifejezések konvencionális áradata, aztán a hosszú szertartás, a harangzúgás, az ének, a beszentelés, a beszédek keserű és vigasztalan egymásra tömörülése, az a gyilkos diszharmónia, amely a virágok és fák nászi zsendülése és a temetés komor cerimóniái között volt, szordinót rakott a megkínzott telkekre.

Aki csak tehette, mindjárt a szertartás végeztével elutazott. Jóformán csak a távolabbról jött rokonok maradtak itt. De ezek is szobáikba mentek pihenni, kiborulni a gyászból, könnyebbülni.

Magda és Valérka a méhesben ültek. Valérka rokonlányka volt, Teréz néni lánya. Úgy leste meg őt Magda itt a méhesben, amint valami levelet olvasgatott. A kedves, tizenhatéves Valérka ijedten rebtent meg s dugdosta a levelet, hogy Magda megszólította.

Beszélni próbáltak. Eleinte nehezen ment. Magdáról sok hír járt a rokonság között s ez feszélyezte a kislányt. Pár percig úgy állott Magda mellett, mint a szegény rokon a gazdag előtt. Tulajdonképpen csak most ismerkedtek. De aztán összelelegedtek. Valérka kedves lett és csacsogó és csupa meleg csodálkozás áradt belőle Magdára. Pár mozdulás, bizalmas súlyú, belülről fakadó szó rokonná melegítette őket, akiket élet és életkörülmények mérhetetlen távolságban tartottak eddig egymástól. Valérkában, ha Magdáról hallott otthon, a jobb életviszonyokba vágyódástól hevített falak közt, egy egészen más alak jegecesedett ki. Valami merev, hajlíthatatlan és zord keménység, amelyet kelletlenül és kényszeredetten foly körül az arany. Valami emberi vonásoktól ment, szépségében is torz és tragikus alak bomlott ki előtte a beszélgetésekből és elképzelésekből! Most itt, a gyász súlyos cafrangjaitól, fölösleges megszokottságaitól menekülve, feloldódva a meleg asszonyi közelségben, ízibe másnak látta Magdát. Minden meseszerű lefoszlott róla, a kényszerházasság, a tört szív, a szanatórium hősi és tragikus rákendőzöttségei ebben a közelségben megszűntek, leváltak Magdáról, asszony volt, alig tíz évnyi távolságra Valérkától, szépségében, friss ápoltságában diadalmas asszony, akin az élet karmai hirtelen látható nyomot nem hagytak s akinek telt érettségéhez jól esett a meleg macskatest nyújtózkodásával odasimulnia.

Körülöttük az este készülődésébe beleremegtek az élet új megindulásai. A fák nyújtózkodtak, a bokrok friss rügyei halk egymásrahajlásban vallottak, madarak, méhek, bogarak, férgek készülődtek a tavasz dáridójára. A jó szagok odasodrótak a két beszélgetőhöz és Valérka csacsogott:

- Mifelénk, ott az Alföld csücskében, ilyenkor már melegebb van és hosszabbak a nappalok. Itt ezek a hegyek elébe állanak a napnak és korán estét csinálnak. Itt a nyárban lehet csak igazán jó, a forró nyárban, amikor nálunk az ember egész nap csak liheg-lohog, mint a kutya a szekér alatt... Különben csak most látok először hegyeket és roppantul örülök a sok zöldsapkás nagy bolondnak. Olyan jó fenyőszaguk van, mint otthon a karácsonyfának... És szeretem nézni, hogyan veti magát föl a völgy a dombok hátára és a dombok hogyan nyújtózkodnak, erőlködnek mind följebb a hegyekig. Azt hiszem, ez valahogy úgy készülhetett, ahogy a sűrű hab, vagy valami tézstaféle beleszáradna a veidlingba, ha az ember ott felejtene... No, nem?

Magda nevetett a csacsogásán, aztán félkarral magához húzta Valérkát:

- Jaj, te lány, te nagylány, - mondta - tudod, a te korodban engem már asszonynak kényszerítettek és attól fogva nem akadt senkim, akinek így kibeszélhettem volna a csacsкасágaimat... Tíz éve lesz nemsokára... Azóta se láttam ezeket a hegyeket, ezt a vidéket.

- Mondjad csak, - vágott közbe Valérka - milyen is az: asszonynak lenni? A nagyobb lány-barátnőimtől próbáltam megtudni, de mihelyt férjhez mennek a lányok, hát mindjárt hencegnek. Hogy nagyon boldogok, mondják, hogy sok gondjuk van s ha az ember nagyon faggatja őket, hát olyan bádorgópofával tudják mondani: majd megtudod te is, majd rád kerül a sor... Úgy-e, ti komoly asszonyok nem vagytok ilyen hencegősek?

Magda összevissza csókolta a kis fecsegőt és nem tudott neki mást mondani:

- Te kis csacsi, te csacsi...

- No, hát nem igaz? - bontakozott ki bodor fürtös fejével az ölelésből - hát hogyan legyünk mi lányok jó, okos asszonyok, ha senki föl nem világosít arról, mi is az: asszonynak lenni? Az iskolában nem tanítják, a szülők nem beszélnek róla, könyvet csak súlyosan kipróbált és jól bevált erkölcs-csőszöktől szabad olvasni, hát az ember csak a tapasztalatra szorul... Én minden szót, - ezt súgva mondta, nagy bizalmas fölbuzgással - amit így hallok, utcán, egyebütt, tudod: mindent! megnézek ám a szótárban, meg a lexikonokban... De hát ez semmi, - mondta sajnálkozva - ebből az ember még semmit se tudhat igazán...

Magda kedves jókedve egészen beledöbbsent ebbe a furcsa vallomásba és komolyan szólt a lányra:

- Te lány, hát mi lelt téged? Mi hajt erre a korai kíváncsiságra? A te korodban asszony voltam, de nem tudtam érdeklődni az effélék iránt. És ma se teszem. Hát hogy van ez nálad?...

- Na hallod, - mondta Valérka kedvesen duzzogva - te is zokon veszed, ha kérdezlek? Hát minden asszony egyforma?... De azért úgy-e, nem haragszol rám - és kedves ellenállhatatlansággal hízelegte magát vissza Magda szeretetébe.

Magda később mondta:

- Látom, nagyon készülsz az asszonyságra, hát csak rajta. Még jó, hogy ilyen gyerekes a természeted. Így tán könnyebben bírod el majd a nehezét is... Magamról nem sok szépet, álmodásra valót mondhatok neked. Az én életem áldozat volt. Testi és lelki gyötrelmem. Ilyentől óvjon meg az Isten. Más asszonyok életét meg csak felszínesen ismerem... mert nekem nincsenek barátnőim...

A szép hangja komor volt s a mult minden gyötrelme átvibrált rajta, amíg ezt a pár szót elmondta.

S úgy látszott, hogy szavai Valérkába is átlopták az érzéseit, mert az hallgatott.

Csend volt. Illatok szóródtak, sodródtak körülöttük. Hűvösödött.

- Menjünk befelé - mondta aztán Magda.

Útközben kérdezte már:

- Mondd, mit rejtettél úgy előlem, amikor rád találtam? Az is a »készülődéshez« tartozik?

Valérka elpirult.

Egy fiúval levelez, de el ne árulja őt az Istenért - kérte Magdát. Egy költővel. Ott náluk a megyei lap szerkesztőjének a fia. Huszonnégy éves. Párisban is járt már. Nagyon tehetséges fiú, nemsokára doktor is lesz.

- Szeretitek egymást? Lehet belőle valami?

- Nem tudom. Többször táncoltunk és azóta néha verseket küld, meg levelezőlapokat, ahol a bélyeg alá ír. Még sose csókolóztunk! - mondta és nagy, sötét szemeit komolykodva meresztette tágra.

Magdában kétségbeesve döngött minden emlék. Mit nem adott volna, ha ilyen emléke lett volna Tibortól! Vagy egy levél!...

- És mit ír? Vagy ez már indiszkrécio? - kérdezte és arcát kiverte a belső tűz pírja. Szinte szégyelte a kérdést. Mert lealázonak tartotta a maga büszkeségével szemben ezt a más életébe, való kutakodást. De hirtelen fölsodródott a lelkében a maga délibáb-szerelmének halvány csinált virága, amelyet reálopott vágyai, reászeretett érzései növesztgettek. Ó, ha csak annyi valóság élne belőle, mint amennyit ez a csitri érez a magából!...

- Mutassam? Mert nagyon érdekes ám, - csiripelte a kis veréb - egy modern költő levele. Ez az első levele egyébként, a vonatnál csusztatta a kezembe. Inkább lelki differenciáltságok megállapításai, mint szerelmi vallomás - mondta egy kis affektáltsággal. - Olvassam?

És kikotorta a melléből a levelet.

»Valérka! Hidegen és logikusan akarom maga elé teregetni azt a lelket, aki én vagyok, hogy minden félreértésnek elejét vegyem. Mert ismerem azt a kuszált és konzervatív harmóniátlanságot, amely végeredményében, minden nő alfája. Ezzel nem akarom bántani magát, Kedves, csak azt szögezem le, hogy ismerem a nőket, magát, téged, őt, mindnyájukatok...«

»Ismerlek, szeretlek és gyűlöllek benneteket, mert ti vagytok a vágy, amely bennem járkal s amely eldob magamtól. Hogy utánatok kell járnom és meg kell aláznom magamat az első csókokotokért! Ez a borzasztó!«

»És azután? Ki ad vissza nekem benneteket, ha már megcsókoltalak? Mert az én csókom után meztelenek vagytok és sohasem lesztek szűzek többé!«

»Én eddig még mindenkit elvesztettem, akit megcsókoltam és egyedül maradtam minden vihar és minden csók után...«

»Valérka, kis lányom, nézd, én a férfi mindenkor és minden nőnek az abszolút férfit, hogy úgy mondjam, a mindig szűz férfit jelentem. Míg a nő, akár csak a pillangó, ha megfogtam csak egyszer is a szárnyát, már nem tud repülni. Az már vergődés.«

- És így tovább. Hát nem érdekes?

- Voltaképen érdekes, de eddig azt hittem, hogy nem tizenhatéves lányoknak való téma.

- Látod, ez épp a baj. Mindenki azt hiszi, tehát nem beszél erről velünk. Mi meg tudatlanságunkban elosztjuk esetleg az első csókunkat és... és nem tudunk többé repülni...

- Már aki elosztja - jegyezte meg élesen Magda és gőgös volt, hideg és kemény. Egész hirtelen támadt szeretete Valérkához egyszeribe ellangyosodott. Olyan szfinksz-szerű lett ízibe, amilyennek Valérka még otthonról hozta magával a képét.

- De hisz ez mindenkivel megeshetik, - makacskodott a kis csitri - és a nő hamvassága nem olyan, mint a pillangóé! Ez csak költői túlzás. Nem? Egy csók... Hiszen te asszony vagy, hát mondd meg, mi az egy csók?

Már egészen sötét volt. Az ég vetésein csillagvirágok nyíltak. Magda egészen magára húzta a kendőt és borzongva, keserű lihegéssel harapta a szavakat:

- Én nem ismerem a csókot...

Aztán besietett a házba.

8.

Nagy, öblögető hullámzással kavargott benne minden. Egész éjjel nem tudott aludni. Egyre látta maga előtt Valérka pitykefényességű, nagy szeműt, amint magyaráz. Egész új élet-indulások lehetőségét bontotta ki előtte ennek a kislánynak a természetadta merészsége, mássá neveltsége. Ó, hogy sajgott föl benne most újból és minden eddiginél keserűbben és követelőbben álmokkal áztatott egész hiábavaló élete! Hogy húzta, ragadta magával annak a másíknak a fiatalsága az ő roskadását egy új lehetőség sodrába!

Hevesen és követelődzve kellett közelednie ehhez a gyerekhez, hogy átvegyen a fiatalságából, a merészségéből amennyit csak lehet. A sok elringatott életerejé, elaltatott vágya, egész elfojtott élni akarása harsogva és örvénylőn zuhogott föl belőle, mint egy eldugott és fölfakadt bővizű forrásból. Szédülve érezte asszonyi erejének, kedvének új megindulását...

Itthon, a régi ház köveiből, emlékre kápató meghitt tárgyaiból, rokonok beszédeiből csak úgy patakzott egész élete elhibázottságának sok oka. Mégis bizonytalankodott. Lesz-e elég ereje, hogy a döntésig vigye a dolgot? És fog-e apja végezni Brandttenel? Remegtető kérdések voltak. Csak őt, őt hagyják békén! Ne vigyék szócsatákba, erkölcsi magyarázgatásokba, üzleti alkudozásokba. Őtőle elég volt ennyi is, - érezte. És főleg Brandttenel, vagy a rokonsággal ne kelljen majd kofálkodnia...

- És aztán? - gondolta. - De ha szabad lesz? Aztán? Hol van Takaró Tibor? Hol van? Él-e még és ő-e az, aki itt rózsállik álmái tejútján? Tíz év óta nem tud róla. Hova kerülhetett, hisz a temetésre sem jött el, pedig a fiúkkal barátkozott valamikor. És ha nem ő jönne, valaki más... Lehetne-e így?...

Szíve a legnagyobb szükségben volt.

Így fogta el Valérkát másnap többször is, hogy magába lehelje a magáért való akarásait, merész fölszárnyalásait. És elcsodálta a pajzánságát, a bodor barna haját, nagy pitykeszemét, karcsúságát, ruganyosságát. És titokban hozzámérte magát...

Brandten már pedzette az utazást, mert dolga van; kanyargó, sokszálú üzleti dolgok - mondotta.

- Még várjon pedig avval az utazással, - intette Magda - mert itt is akadhat rövidesen dolog, ami talán nagyon érdekelné.

- No, ugyan - vélte Brandten és hirtelen elakadt. Valami rossz sejtés sápadt ki kedvetlen arcára. Magda észrevette ezt és hidegen folytatta:

- Ha sürgősek a dolgai, küldjük föl előre Janit. Nekem is volna üzeni valóm vele. Ám itt még egy kis dolgunk lesz, most, hogy épp tíz évre hazadobott a sors... Csak várom, hogy apa egy kicsit elcsituljon, fölocsúdjon, aztán meg, hogy a levegő is megtisztuljon valamennyire...

A hirtelen felbúgó harag nagyot ütött ezen a hosszú emberen. Nem tudta mit mondjon. A düh tépte, cibálta. Csak úgy befelé rágta magában: Hát most itt kezdjük a birkózást? Hát megint ki akarsz siklani? És hosszú, sovány kezeit öklökké gyötörte. A komizság fellihegett belőle s hogy valamit mondjon, ami fájhat, kajánul odaröhögte:

- Azt ugyan lesheti, amíg itt tisztul... Ezek magyar vendégek, kieszik ezek alaposan az úti-költséget!...

Magdában is felizzott a harag és sújtani akart. De aztán magasat ugrott benne a gőg s kiült a pillantásába, amellyel végigmérte Brandtent. Ez több volt minden szónál. Aztán úgy ment el mellette, mint az utca valamilyen kis piszka mellett, amelyet nem szabad észrevenni, de azért átlépi az ember.

Kint, a nap ledobált fénykévéiben a tavasz hozsannázott. Fiatal lombok lobogtatták üde lobogóikat a tavasz elé és a jó szagok lebukfenceztek a hegyekről és megfürdették hullámaikban a szegény, elkopott kis falut, amely bátortalanul nyújtózkodott bennük. A kis torony, friss bádogruhájában büszkén magasodott a szelíd, csöndes panaszu viskók fölé, mint valami rátarti kakas a maga udvarán. A templom udvarán sudarasodó, nyalka fák állottak haptákban terebélyes lombkoronák, kövér derekú faóriások körül, amelyek szelíd levéltenyereikkel áldóan integettek a nap felé. Alul a füvek között, kicsiny virágok nyitogatták szemeiket a napnak. Szekerek kocogtak végig a falun, nyomukban a por széles karikákat vetett. Libák, pelyhes sárga kis kacsák bátorodtak a csordogáló erecskének. Följebb a vizen tót asszonyok örök idők óta sulykolták a ruhát. Békés, munkás lélegzés áradt a szegénység odvaiból, míg az apai ház, ez az egyszerű, szinte szegényes külsejű, régi kúria, gyászba vert némasággal meredt maga elé.

Magda, pillantása alig-alig szívta föl magába ezt a képet. A lelke más utakon kanyargott; tízéves mult avarában botorkált, ott a távoli és felhőktől füstölgő hegyek jó szagot öntő kanyarodásain, azon a kis hegyoldalba símuló tisztáson, ahol *akkor* a majális friss színei, fiatal fáklyái a szívébe vetették az élet örök paraszát és kusza reménységekkel öltöztették azóta is életének elcsorgó lehetőségeit.

Szinte menekülve sietett Valérkához, hogy annak bohókás fiatalságába beleveszve, elkanyarodhasson a maga érzéseitől. Ám az furcsa újsággal kedveskedett Magdának.

- Úgy látom - mondta - családi tanácskozás készül, még pedig rólatok, mert a Tini néni nagyon fontoskodva suttogott az anyámmal s amikor odafüleltem, hát egyre a Brandten nevét hallottam. Aztán ki is küldtek a szobából...

Magda elkedvetlenedett e hírről. Egy pillanatig se kételkedhetett abban, hogy Brandten előtt elárulva szándékát, az haladéktalanul hozzáfog a család tagjainak megoldozásához, hogy kicsinyességüket és önzésüket felhasználva, szimpátiájukat a maga részére biztosítsa.

- De mit jelenthet ez már egyáltalán? - gondolta Magda. - Az akaratomat nem lehet kersztre feszíteni... Ám Gulliver és a liliputiak? - jutott eszébe hirtelen. És egyszeribe megrázkódott, mert maga előtt látta a nénik és bácsik egymáshoz hajló fejét, a rosszaló csóválásokat, avittas megkötöttségük gesztusait és hallotta suttogásaikat, kispolgári gondolkodásuk szegényes felgőzöléseit.

- Eh, már jó volna túl lenni minden - mondotta hangosan és Valérka, aki már kezdett beleszokni abba, hogy másnak lássa Magdát, hirtelen elcsodálkozott.

- Készülsz valamire? Mire készülsz? - kérdezte némi félénkséggel.

Magda már válaszolni akart, de Matyi jött feléjük. Robusztus emberré fejlődött; amióta a szívbjával kínlódott, kissé lomhának tetszettek a mozdulatai. Nehéz szőke haja oldalra volt csapva. Egy kis nemtörődömséggel nézett maga köré: neki már sok minden mindegy volt.

- Búcsúzni jövök, Magdus - mondotta halkan.

- Hova sietsz olyan nagyon, hiszen alig beszélünk még egymással...

- Tudod, - felelte mosolyogva, - nem jó nekem sokáig itthon lennem, aztán meg a Zima-fiúknak is megígértem, hogy ma átmegyek hozzájuk Mártonba. Valami sok időm sincs, mert holnapután Pécssett kell lennem.

- De mégis, ilyen hamar... Nem gondolod, hogy apának fájni fog?

- Nézd, Magdus, mi már így nem beszélhetünk a dolgokról. Te is tudod az én bajaimat, én is ismerem a tieidet. De én ismerem ezenkívül a jó rokonságot is és ahogy most látom, sokkal fontosabb most nekik, hogy rólad pletykáljanak.

Magda elpirult erre a váratlan hangra. Nem is válaszolt mindjárt, csak később mondta halkán:

- Nagyon keserű lettél, Matyi, amióta nem láttalak.

- Pedig ezen nincs mit csodálkozni. Én megjártam a világot és rájöttem arra, hogy az ember csak önmagáért él. Mit veszel magadnak az idealizmusodért, a szentimentalizmusodért? Csak szenvedsz miattuk. Mire szenvedsz? A szenvedés végre is keserűvé teszi az embert. Így hát én csodálom, hogy te még mindig tele vagy idealizmussal. Azt hittem, hogy te is olyan keserű leszel már, mint én vagyok... Különben nektek már régóta el kellett volna válnotok, - mondta aztán hirtelenül.

- Elválni? - ijedt föl Magda, mintha ez a szó világította volna meg először teljesen a maga merész nyersségében a legbensőbb érzéseit. Mintha egy reflektor hirtelen rányíló fénye esett volna az idegdúcaira, úgy látta meg e szón keresztül tíz év lappangó és tűrhetetlen szenvedéseit, fölviruló vágyérzéseit, megaláztatását és hiábavaló reménykedéseit egészen addig a percig, amíg apja előtt kirobbant belőle a sok lefojtottság. És most itt a bátyjától is hallja ezt a megváltó szót: elválni!

- Hát persze, persze - mondta még egyre tűnődő bátortalansággal.

Matyi mintha észre se vette volna Magda tűnődését, folytatta:

- Nekem különben se tetszett soha ez a szőrös majom, ez a te Pétered. Nem való ez hozzád. Te persze nem merhettél semmit. Gyerek voltál. Talán most is félsz. Mitől? A jó rokonságtól? Ez neked is nagyszerű iskola lesz Valérka - fordult a csitrihez mosolyogva. - Csak a rokonságra kell hallgatni. Ó, micsoda jó tanácsokat tudnak! És micsoda, kenetes frázisú levelek dőlnek ahhoz a szegényhez, aki öellenükre szeretne valamit magával csinálni! Gyönyörűen értik. Az ember úgy érzi, mintha a megszívlelendő sorok kötelek volnának és egyszerre nem tud mozdulni tőlük. Ó, mindenünnen vigyáznak ránk, mint a mesebeli sárkányok, mert a *család* részéről már elvégeztetett, hogy ennek vagy amannak így s így kell lenni. Minden más változás legalább is csapás, de rendesen szerencsétlenség - nekik. Neked meg az, ha rájuk hallgatsz. Eh, - mondta aztán vontatottan, - az embert így is, úgy is falhoz állítja az élet...

- Kár, hogy ritkán találkozunk - mondta Magda. - Nekem kellene valaki, aki... hogy is mondjam csak, bátorít. Igen, bátorít. Így egyedül olyan nehéz mindent megmagyarázni, alkudozni velük...

- Hát ne alkudozzál, mondom, válj el!

Magda tétozott, Valérka közbe csipogott:

És a vallás? Hát olyan egyszerűen megy az?

- Milyen csacsi gyerek ez - mondta Matyi mosolyogva. - Most le kellene üljek veletek ide a nagy fa alá, hogy előadást tartsak nektek Krisztus igazságairól s a papok hamis magyarázatairól, az egyház mesterkedéseiről, amelyekkel az élni teremtet embert gúzsba akarja kötni. De most nem érek rá, a kocsim is vár már, meg aztán nem akarok alkalmat adni János bátyámnak, hogy fölháborodásában mint »szabad gondolkozó«-t újból kitagadjon a családból. Pedig neki is szabad gondolkoznia, csak nem tud, vagy nem akar. De hát ez más lapra tartozik. Most még csak annyit Magdus: légy óvatos és erős. Brandtennél minden arra megy ki, hogy a pénzedet megtarthassa. Alkudozik is már apával erről. De te ne törődj vele. Hisz a magad életéről van szó, egy egész életről s ezt ne add ki a kezedből. Függetlenítsd magad, ha lehet az egész családtól. Menj utazni, tölts vagy egypár esztendőt a külföldön, míg valahol megfelelő hajlékot, vagy olyan életpárt találsz magadnak, aki betölti az életedet. Én körülbelül ezt mondtam apának is és veled is fogok még beszélni. Majd keresek alkalmat arra, hogy rövidesen találkozassunk. No, isten veletek, a kocsim már régen vár.

Búcsúztak.

Matyi olyan nyugodtan ment el tőlük, mintha nem is ő dobott volna tüzes csóvákat Magda szívébe. A kocsira nehézkesen kapaszkodott föl és amikor már fönt ült, a szíve tája felé nyúlt a kezével és csak egy kis idő múlva mondta fáradt hangon a kocsisnak:

- No, mehetünk...

9.

Mindenki túlságosan kedves volt Magdához. Nemcsak a nénik és bácsik, de még Gábor is. Mintha mindenki egy titkos kérést tartogatott volna magában, vagy mintha közös akarattal el akarták volna keríteni valaminek, vagy valakinek.

Ötödik napja volt már itthon. A ház élete lassacskán a rendes kerékvágásba terelődött. A vendégek megfogyatkoztak. Apja is egy kissé erőre kapott megint és dirigálta a mezei munkát, bár utánajárni nem tudott még.

János pap még aznap utazott el, amelyen Matyi. De nem mulasztotta el, hogy séta ürügye alatt vagy két órahosszat ne prédikáljon Magdának a család iránti kötelességekről, a családi élet szentségéről s a válás borzasztó bűnéről. És elutazott Menyus bácsi is a közeli Rózsahegyre, hátrahagyván Cili tántot, aki szükség esetén kellőleg fogja őt is helyettesíteni. Tini néni ma készült haza a déli vonattal, de már hajnal óta talpon volt és egyre kérdezte mindenkitől:

- Jesszusom, nem fogok lekésni? Nem fogok lekésni?

Nagy, csontos alakjával folytonosan keresztül-kasul száguldozta a házat és alig tudta kivárni, hogy Magda fölkeljen. Rögtön mellette is termett és kéretlenül osztogatta a tanácsait.

- Ó, milyen sápadt vagy! Mein Kind! Mein Kind! De miért is ez a fölösleges bánat? Istenem, az életet úgy kell venni, ahogy van. Az ember mindenbe beletörődik. Mán fűgt sich in Alles. Schau mich an, mein Kind. A boldogult férjem így hagyott magamra, mint az ujjamat. És négy gyerekkel! Négy gyerekkel!... Man fűgt sich.

Közben egyre az órát nézte. (Nem fogok lekésni?)

- Mein Kind... Félfüllel hallottam valamit. Én nem tudom, komoly-e és igaz-e a szándékod. Én nem is akarok a belső életedbe avatkozni. Gott behüt! Csak jóakarattal szeretnék figyelmeztetni valamire.

Vöröses-szőke szemöldökei magasra szöktek, vékony, vértelen ajkait összepréselte, egész magatartása valami végtelen magasztosságra engedett következtetni, csontos mutatójára kilendült a többiek közül, aztán előre ugrottak az előbb még összepréselt ajkak és odahajolt Magdához, mintha erre a pillanatra tett volna föl mindent és úgy súgta:

- *Das tut man nicht, mein Kind! Das tut man nicht!* A mi családukban soha, soha!

Aztán, mint aki sikerrel végezte be a feladatát, hirtelen felugrott s mintha csak most jött volna be, búcsúzni kezdett és sokáig búcsúzott, hosszan csókolódzott.

- Ez a törvény, - érezte Magda: egyedül lenni. És ijedt gyerek szemekkel nézett Tini néni után, amikor az kiviharzott az ajtón.

Aztán megint a liliputi népek kísértették, mint gyermekálmaiban is sokszor, a liliputiak, amint összekötözik álmában Gullivert és minden mozdulatára tükkel nyilazzák...

Sírni való kedve volt. De megint kopogtak az ajtón és Gábor lépett be széles hányivetiséggel. Vastag szöghaja frizurátlanul omlott széjjel széles koponyáján s a kemény, markáns arcot bohémesen keretezte. Volt valami meghatározhatatlan kalandorvonás ezen az arcon, amely mindig önelégültséget mutatott, ezen az izmos, hatalmas alakon, amely mindent az izmok erejére igyekezett visszavezetni. Gábor nagy hangon szeretett beszélni és magas problémákkal zsonglörködött az avatatlanok előtt. Amíg a repülés problémája az első sikerek nyomán a világ érdeklődésének előterében állott, folyton ezzel foglalkozott. Könyveket hozatott, maga is próbált skiccelni és számítani. Mereskovszki Leonardo da Vinci-jéből megtudta aztán, hogy ez a probléma milyen ősi és kiérezte valahogy azt is e könyvből, meg a maga próbálkozásainak gyarlóságából, hogy mennyivel nagyobb tudás kellene a legkisebb eredményhez is és abbahagyta az egészet. Csak nagynéha emlegette még, hogy alkalomadtán kimegy Párisba és megtanul röpdülni.

Mostanában a végtelen problémájával foglalkozott és föl-földobálta, mint színes, üres üveg-golyót, ha hallgatóra akadt. Ártatlan filozofálgatás volt ez, amelybe a nagyobb nyomaték kedvéért belekeverte Bolyai nevét is.

- Hát te ezt nem tudtad? - mondta beszélgetés közben Magdának. - Bizony, két év előtt egy szürke angol kanca - gyönyörű dög volt! - nekinyomott úgy a kapufélfának, hogy eltörött a combom. Ájultan szedtek le a nyeregből. Azóta gyöngébb ez a lábam. Nagy darab csontot vágtak ki belőlem. Bizony.

- Nem írtatok erről semmit.

- Hát minek is. Látod, megvagyok így is. Hanem azóta érdekes dolgokon töprengek. Tudod, mikor Pesten operáltak, mondom a tanárnak: Nem engedem magam elaltatni. Én erős ember vagyok, kibírom ezt. Lekötöttek cudar erősen és egyre mondtam: Ne tessék elaltatni, nem engedem magam, nem akarok aludni! Mégis jöttek a maszkkal! Nohát, mondom, az istenfáját, mégse fogok aludni. Meglátja tanár úr, hogy nem fogok. Egyszerre csak olyan furcsát érzek és kérdelem: hát mikor fog már hozzá, tanár úr, mert tölem elkezdheti, én úgyse alszok el. Nagyot nevet erre a tanár: hiszen már régen készen vagyunk - mondja.

- Képzeld, hát kifogott rajtam. Elaludtam mégis. És alvás közben is azon erőlködtem, hogy el ne aludjak. Azóta, azóta tudod Magdus, nem bízik úgy az erőmben. Ez akaraterőfogyatékosság volt. Mindig szégyellem, hogy ez megesett velem. Az akaraterő minden a világon. Én ezzel mindent elértem, aminek nekikészültem. Ez volt az első csalódás...

Sokáig nézett maga elé. Aztán fölnevetett és Magdához ment. Átkarolta a vállát és úgy mondta:

- No, majd meglátjuk a többinél... Hanem Magdus, nem adnál nekem vagy háromszáz koronát, mert nagy szükségem volna rá... apától meg nem kérhetek most, amikor úgy le van törve...

Magda nagyon csodálkozott e váratlan kérelemre, de nem mutatta.

- Hát ilyen kis pénzekért erőlködik szegény? - gondolta. Aztán szótlánul adta át a pénzt. Gábor meg szokatlanul kedves igyekezett lenni. Csak az ajtóban változtatott hirtelen hangot. Részteljes komolysággal mondta:

- És a rossz nyelvekre ne hallgass, Magdus. Brandten az komoly ember. Erős ember. Érti a világot és érti a pénzt. Ne hadd el meggondolatlanul... No, pá Magdus!

Magda nem értette meg hirtelenül Gábor beszédét. Mi köze neki Brandtenhez? Ám ez a pár nap, itt, a rokonság furcsa hangyabolyában különös hangokat hajtott feléje. Meg kellett szoknia a rokonok édeskés szavait, amelyek mindig valami aprócska célt szolgáltak s ha

ennek hízelegtek, úgy amazt bántották. Kis aknák, rejtett török heverték e hízogó szavak sűrűjében, melyek között a régi vadászok biztosan jártak. Csak ő volt itt a vad. Csak ő.

- Vagy Brandten is pénzt adott volna Gábornak? - jutott eszébe, mikor ez már kint volt.

Aztán Valérka bohóságaiban keresett vigasztalást.

10.

Valérka nagy meglepetést tartogatott Magda számára.

- Mudorovnáknak van vetőkártyája! - kiáltotta - és vacsora után fog nekem jósolni.

- Hát te hiszel benne? Hiszen az nem igaz - vetette ellene Magda.

- De úgy tud, mint a cigányasszonyok, az Anca is mondta, aki ránk takarít!

Nevettek. Magda ugratta Valérkát, ez meg alig várta a vacsorát, hogy utána borzongó háttal ülhesse a kis lámpa mellett, amely a kártyákból kiáradó titokzatos jövőre veti fényét.

Magda csak nevette ezt a sorssal való gyerekjátékot, ezt az élet kerekének láthatatlan küllőibe való kapaszkodni-akarást. Idegzsongító semmiségnek szerette volna tudni, de a gyerekkor babonás történetei fölbomlottak benne is, mint valami szunyograj az erdőben a Valérka belelovaló csacsogásai mögött és este már maga is bizonytalankodott az érzéseiben, amikor Mudorovná csontos kezei kevergetni kezdték a zsíros kártyákat.

A lámpaernyő árnyéka az aranyozott gipszramákat érte és a három női fej várakozással meredt a kiterített színes papirlapokra.

- Hát mi lesz meg? - kezdte Mudorovná rossz, tótos kiejtéssel. - Nagyon biztos ám. Ez a katona mit akar? - kérdezte szinte magától és a ráncos arca élvezettel keresgélte a jövő könyvében.

- A kisasszony hírt fog hallani. Mondom, nagyon jól áll a kártyája. Na nézze: *hűség*, az megvan - és megbökte az egyik lapot. - *Ajándék* - és megbökte a másikat. - *Pénz...* betegség által fog kerülni. De ez a katona pedig levelet fog írni. Biztos hír lesz benne... És egy kis ravaszság is van - csettintett a nyelvével. - Ami után vágódik, az beteljesül.

- A *házban* pedig nagyon gyorsan áll az út egy nagy úrhoz. Útra fog kelni és szerencsével gondol a kisasszonyra három férfi. Egyik barna, másik szőke, a harmadik egy idősebb. A kisasszony reménykedik és egy kicsit féltékeny lesz.

- Egy kis bosszúsága is lesz. A házban pedig pletykaság. Ez az özvegyasszony - mutatja a kártyát - nagyon búsul egy halott után. Szerencséje biztosan lesz, ha most nem, hát később. Ellensége által szomorúság éri. Ez a katona pedig nagyon a kisasszony mellett áll és szeretne vígságban lenni a kisasszonnyal.

Valérkában bizsergett minden ideg és minden vércsepp, mintha külön lüktető életre tört volna. Kuncogott a borzongó gyönyörűségtől.

- Jaj, ha anyukám látná, majd adna nekem - nevette a titkolózást.

A vén Mudorovná pedig újból keverte a lapokat és kirakatta Valérkával öt csomóba: *ház előtt*, *házban*, *gondolatjában*, *szívében* és *az idősebb férfi szívében*.

- Hát: *ház előtt* - kezdte újra. - Egy idősebb embertől levél jön, amelyikben beteljesülés van. *Házban*: véletlen öröme van és néha bosszankodik. *Gondolatjában*: pedig nagy vágyai vannak. Mi után? Azt nem mondja a kártya. *Szívében*: itt egy katonát hordoz, akihez hűséges.

Magda megfenyegette:

- Nana! Ezt nem árultad el nekem.

Valérka rákvörösösen tiltakozott, de Mudorovná komolyságra intette és folytatta:

- A katonával vígságban, társaságban szeretne lenni. A férfinál pénz és ajándék mutatkozik. Ajándékkal áll a kisasszonyhoz. A kisasszony pedig szomorkodik ezek miatt. Ám a szerencséje biztos. Jó hírt fog hallani. Most aztán gondoljon egyet a kisasszony és húzzon kilenc kártyát.

Mosolyogva nézte, mint egy vén párka a Valérka izgatottságát s úgy mondta:

- No, már biztos. Hát mire gondolt?

Aztán vetette a lapokat:

- Amire gondolt, az nagyon biztos. De a kisasszony szomorkodik és bosszankodik néha. Ez a nagy úr szeretné a kisasszonyt. Nagyon gazdag és folyton tolakszik a házba... De amit gondolt, az nagyon biztos.

- Hát mit gondoltál? - kérdezte Magda.

- Hát... Nem mondom most meg. Majd ha elrendeztem kicsit magamban ezt a sokféle jóslást.

- Magának is vessek, Magdus? - kérdezte Mudorovná, jóságos tekintettel simogatva kedvencét.

- Jaj, nekem ne vessen. Én nem szeretek a jövőbe nézni...

- Pedig a kártya megmondja ám világosan az igazat. Van aki szereti, van aki fél tőle. És minden eljön ám a maga idején. Az öröm is, a sírás is... No, de megyek, mert a konyhán csak áll a munka, ha én elvagyok.

Hogy magokra maradtak, csönd támadt.

- Gyere ki, - mondta később Magda - ne rostokoljunk itt a szobában.

Csendes tavaszi este feküdt végig a völgyön és a nagy hegyek koszorúján. A hold magasan állott és bágyadt gyöngyházfényével végigtükrözte az estét.

Hallgatagon megültek a méhes mellett egy padon. Gondolataik rejtettek és törékenyek voltak, mint a gyöngyök, melyeket búvárnak kell a tenger mélyéből fölhozni.

Sokáig nem szóltak egymáshoz.

Magda kíváncsisággal és félelemmel tűnődött egy új élet kialakulásának lehetőségein. Láttá az élete kártyalapjait kitergetve maga előtt, próbálta vizsgálni magát, de aztán abbahagyta. Szándékkal másra gondolt. Mintha a félelme nagyobb lett volna a kíváncsiságánál.

11.

Másnap Brandten hazautazott.

Magdát a váratlan elhatározás meglepte. Apjához fordult fölvilágosításért.

- Nézd, Magdus, - mondta az öreg - most már a kívánságod szerint élhetsz. Megtárgyaltuk Péterrel ezt az ügyet és most már tőled függ, hogy milyen mértékben akarsz a függetlenségedet igénybe venni... Ha kedved van, itt maradhatsz nálam, vagy elutazhatsz valamerre, de esetleg haza is mehatsz, amikor a kedved tartja... Az anyagi része is biztosítva van az

életednek. Tudjuk, hogy nem élsz mértéktelenül s így a szükséges pénzt bármikor és bárhova elküldetheted magad után Péter bácsi bankja útján. Csak egy sürgönyödbe kerül...

Töredezetten és szomorúan beszélt az apja. Magda eltűnődve hallgatta és az az érzése támadt, mintha csodálatos lépcsők emelkednének előtte, amelyeken valami ismeretlen szépségű helyre lehet fölmenni. Virághordó kertek, tornyos városok, hegyek és völgyek hullámszó panorámája, az élet nyugalmas és gyönyörűsége kibomlásának minden színpompája fellebegett előtte e pár gondolatnyi időközben.

Aztán visszatért, visszazuhant érzéseiben iskoláslány korába, amikor minden új szeptember friss kedvet, elszántságot, új elhatározásokat, drága és kedves terveket hozott. Friss könyvszagú volt a levegő, az irkák tisztasága boldog jóérzést keltett s a be nem írott, szép fehér lapok álmokra kapatták. Ó, milyen szép írással fogja a dolgozatokat beleírni! Egy ilyen új szeptember érzése lépett a lelkébe. Tiszta, új füzet lesz az élete, amelybe a legszebb írással a legszebb dolgozatokat fogja írni... És ezalatt olyan volt az arca, a kedves, rejtőző mosolya, mint amelyért Lechnowsky valamikor magában Giocondának hívta...

- És a válás? - jutott az eszébe hirtelenül a valóság. - A formáságokat ki fogja intézni és mi lesz a gyerekekkel? - kérdezte.

- Hát kell ez most mindjárt? Olyan sürgős? Nézd, fiam, te azt mondtad nekem, hogy a részletes tárgyalásoktól kíméljünk meg. Hát elégedj most meg azzal, hogy szabad vagy. Téged már csak annyi köt Péterhez, hogy a nevét viseled. De ezt a válás után is viselnéd... Így ez se bánthat. Ám ahhoz, hogy elválhassatok, bizony külön kellene élnetek egy ideig. Ezért is ajánlottam, hogy maradj nálam, vagy utazgass egy kicsit. Válás... - tette hozzá lassan - úgy, ahogy te gondold, úgy nem volna a család ínyére. Még nálunk senki se vált el soha... Ha azonban nagyon ragaszkodsz ehhez, hát ez is meglesz, csak egy kis türelem, mert Péternek a leszámolása velünk nem kicsiség ám!

Olyan bátorosan és tétovázó volt ez a beszéd, hogy nem ismert benne az apjára. Csüggedtség fogta el tőle, mintha a szép új füzetének mindjárt az első lapját betintázták, »bepocázták« volna.

Túlán, a harmadik szobából áthallatszott Valérka éneklése, aki a régi, lehangolt zongorából egy vidám operettnótát préselt ki és közben pajkosan pötyögte:

Babám, ha szeretsz, az enyém lehetsz,
Ha nem szeretsz, mezítláb is elmehetsz...

Gábor lépett be a szobába. Valami örömtől széles volt az arca. Magdához fordult:

- Nem volna kedved egy kis kirándulásra? Fölmennénk a Sielinkára délután és ott töltenénk az éjjelt a vadászkunyhóban. Vaddisznót jeleztek a pásztorok, hát mi kimennénk hajnalban és aztán, délután körülbelül, jöhetnénk vissza. Teréz néniék is kijönnének és így egy szép napot csinálnánk. Apát nem is merem hívni...

- Ma egy hete dördült el István pisztolya - mondta csendesen, mély szomorúsággal az apjuk.

Gábor nagy hangon bocsánatot kért, próbálta vidítani az öreget nyers kiszólásaival. Nem sikerült. Fanyar rosszkedv téblábolt a szobában. Gábor és Magda olyan arcokat vágtak, mintha valami féltett, drága holmit törtek volna el.

12.

Estére szépen összepakkolt ő is. Aztán odaült az ablakhoz, a két kezét ölbe rakta és eltűnődött a kiviruló csillagvirágokon. És a bőkedvű Isten, mintha csak Magda tiszteletére tenné, sűrűn kiszórta velük az egész égi kék mezőt.

Jó volt most így ülni, szinte gondolattalanul, távol a kísértő fájdalmak processziójától, a mindennaptól. Emlékszongások indultak meg, mesetöredékek villantak elő, mint holmi titkos varázslámpák; a képzeletvilág tükrei ragyogtattak föl drága képeket, sorjázva, ahogy régente is mulatni szokta magát velük, ebben az elkótyavetelt tíz esztendőben, amikor kikapcsolódott az élő világból, ott fönt az ura házában, abban a kedves fehér szobában, amit örökké lánynak maradt lelkével módolt ki magának s ami az egyetlen megnyugvást jelentette neki az élettől való horzsolódásai közben, ilyen óráiban a szemei mögé betörendő élet egészen mássá bomlott benne, mint a valóság volt. Mintha csak visszhangja volna, halkuló hárfazenéje a vaskosan zuhogó, otromba és könyörtelen életnek. Mintha megvarázsolt tükrök torzítottak volna benne széppé, jóvá és lehetővé mindent, ami odakint a valóságban csúf, rossz és elérhetetlen volt. A valóságnak egyes letompult, halk hullámverései, ha álmodozásai közben elérték a lelke partjait, minden bizonytalankodó reményét és vágyát csak alátámasztották és megerősítették. Így most is, hogy az elmúlt napok történései beleszövődtek álmodozásaiba, már csak a férjétől való szabadulás diadala zengett benne, szép utazások, távoli országok csábító képei s valami gondolat- és töprengés nélküli nagy megnyugvás ömlöttek el a lelkén. Nyoma sem volt most benne a rokonsereg kedvet rontó áskálódásainak, sem annak az érzésnek, amellyel reggel hagyta el apját: hogy ez csupán félmunka.

Így álmodozott és áltatta magát egyre, míg érzései átsiklottak a mesevilágba.

Álmodozásai közben két hüvös kis kéz fogta le hirtelen a szemeit és összerezzenésére, fölkiáltva szavára Valérka egészséges, bohókás, zengő kacagása cserdült végig a szobán, míg Magda álmái félénken húzódtak vissza, mint a csiga tapogatói valami váratlan érintésre.

- Hát így álmodozunk itt, hercegnő? - pajzánkodott a csitri és sebesen hozzátette: - jaj, én is úgy szeretek néha, különösen téli délutánokon, ha korán sötétül és csak a kályhatűz világítja a szobát... És miket gondolsz ilyenkor? Mondd el nekem, most én leszek a nagymama és te a kis unoka, jó?...

- De kíváncsiak ezek az újdonsült nagymamák - fogta föl Magda a játékot, könnyedén beleilleszkedve, mert jól esett ez a szokatlan féljáték, ez a kis lelki kinyújtózkodás itt, a sötét szoba vastag és puha homályán, felbuzgó álmái körében, Valérka mellett, akinek másszerű felkészültsége, rejtélyes eredetű tudása és tisztánlátása - amelyek csak kedvesebbé élezték ki tizenhatéves profilját - frissítően izgatták Magda zárkózott, félszeg és álmodozó kedélyét.

- De mondd, mégis miket gondolsz? - unszolta Valérka. - Magadról, másról? Vagy csak úgy álmodozol?

- Ó, sok mindenfélét gondolok ilyenkor...

- Szerelemről is?

- Arról is.

- Hát hogyan?

- Hát például a szellő egy virágillatot csap felém. Szép fehér rózsza - gondolom ilyenkor. - Meddig fog virulni? Ki fogja leszakítani? Talán egy fiú. Fekete lesz, nagy homlokú, mély álmodó szemekkel. A lány szőke, törekeny... És így kiszínezem a mesét magamnak.

- Szép. És mást is?

- Mást is. Például vihar jön. A fák reccsennek. Fent furcsa száguldó átváltozásokban gomolyognak a felhők. El lehet sokáig bámulni őket. Meg a villámokat, amik mint kardvágások szelik szét az eget. És mi történik a mezőkön, kis elhagyatott házakban? A gyerekek sírnak. A sok féltett holmit sietve hordják fedél alá az emberek. Ideges feszültség él a lelkekben. Sok helyütt nehezen élik át a vihart. És ha elvonult, kiderülnek az arcok, föllélegzenek az emberek. És este lesz, kiülnek a padkára, a ház elébe. Beszélgetnek a napi dolgokról. És így tovább. Sok szép mese van ám!...

- Nagyszerű! Te így szoktál?... És magadról? Hisz annyi minden áll előtted. Én mindig csak így, előre gondolni szeretek...

- Ó, szoktam én is úgy, magam jövőjéről, lehető szépségekről, amikkel még adós nekem az élet. De ezek asszonyérzések, amik jól el vannak itt, belül. Ezekről nem illenék beszélni soha.

- Lám, ez is furcsa. Megint az illik, nem illik hamis kérdéseit szegezted szembe mindazzal, ami, ha túlnő az álmon, a játék keretén, - látod, milyen komolyan tudom ezt, akár egy nagymama - úgy legfontosabb életalapja a jövőnknek. Nem illik beszélni róla, tehát ne beszéljünk. Pedig magunkba zárva, tán nem is látjuk tisztán: mi is az és hogyan viselkedjünk benne. S így elsiklunk, elcsúszunk, tán valami tragédiába keveredünk, - ó, tudom, az asszonyi pletykák, amiket félfüllel kilestem, csakúgy hemzsegnek a sok tragédiától. Pedig nyílt szóval tán ki lehetett volna kerülni...

- No, nézd a nagymamát! - igyekezett Magda visszasiklatni a beszélgetést a régi mederbe. - Hogy tudja a kis öreg a sok bölcsességet kívülről. Hol olvastad ezt? Ki beszélt neked asszonyi tragédiákról, hisz alig ér a térded alá a szoknyád, csitri...

- De jó, hogy sötétben ülünk, így nem láthatod a szoknyámat, se az arcomat és csakugyan azt kell hinned, hogy nagymama vagyok...

Kacagtak, megcsókolták egymást.

Aztán csönd lett.

Hallgatás után mondta Valérka:

- Monddd, csakugyan visszamégy?

- Hova?

- Az uradhoz?

- Nem. A gyerekekhez megyek. Nem volnék jó anya, ha most elhagynám őket. Még el kell igazítani a sorsukat és még sok egyebet, a magam sorsát is...

- Hát mire szántad magadat! Visszajössz ide?

- Nem tudom - vontatta a szavakat, mintha most gondolna először rá. - Talán utazni kéne... Hisz olyan nagy a világ...

- Jaj, a helyedben én csak utaznék. Mennyi ország, csudavidék, szép nagy város, amiket tán sose fogok látni! - sóhajtott a csitri. - Te is úgy vágyódsz utánuk?...

- Nem tudom. Békét szeretnék leginkább. Magam ura lenni s itt, magyar földön élni valahol... Ki tudja, hogy mi lesz... hagyjuk - intette Valérkát.

A hegyek hűvös lehellete az esti sötétiséggel együtt terült be az ablakon. A gyantás jó szagok olyan bátorítóak voltak.

- Csak így, itt belül tartani mindent és nem beszélni semmiről - érezte. Így jó és elviselhető. Már a gondolatok formája is súlyos ennek a sok álmodozásnak, hát még a beszéd, a kimondott, kemény szavak...

- Most jó. Este van, csönd és sötét, csillagvirágok az égen, jó szagok a levegőben. Minden úgy elsímul, olyan *lehetséges*... Minden. A szőke fej is. Hiszen tulajdonképpen *ez a minden*...

Valahogy ez kavargott Magdában és a csodálatos mosolygás most, a sötétben is ott leselkedett az ajkán. Reménykedett még?

Minden éjszaka után egy napkelte szunnyad a lelkünkben. Ennek a harmata táplál, ennek az üdesége frissít, bátorít. Ennek a sugarainál tudjuk a szemeinket minden reggel kinyitni. Amíg ez a hajnalérzés él bennünk, amíg a napkelte még bennünk szunnyad, addig élnek a reményeink s amíg a reményeink élnek, addig mindig várjuk a napot.

NEGYPEDIK RÉSZ.

I.

A felszabadulás érzése zavarttá tette és nagy szabadságával nem tudott mit csinálni. A tízéves házaselet megkötöttsége láthatatlan békókat rakott rá, amelyek korlátozták mozgásában, szabályozták azt, s amelyeket hirtelenében nem tudott levetni magáról.

A két nagyobb lányát a Sacré Coeur-be adta, fiát pedig Bécsbe vitte egy internátusba. Mindezt persze meg kellett Brandttenel előzetesen beszélnie s ezek a tárgyalások kínosak, de szerencsére elég rövidek voltak.

Sok, sok terv rajzolt az agyában és eleinte úgy határozott, hogy a legkisebb lányát magával viszi és magyarrá neveli legalább ezt az egyet. Valami csöndes bécsi penzióra gondolt, ahol távol lehetne minden rokonságtól, a fiát azonban gyakrabban láthatná. Mintha a családjától való elszakadást ezzel enyhíthette volna.

Brandten nem ellenkezett semmiben, de egy idősebb angol nőt küldött sűrűn a nyakára, aki furfangosan és rábeszélően arra akarta bírni Magdát, hogy a legkisebbet az ő gondjaira bízza.

- Mindössze nyolc-tíz gyermek van nálam, mind a legelőkelőbb családokból. Én és két lányom úgy bánunk velük, hogy senki jobban nem szerethetné ezeket a kis anygalkákat... Csak tízéves korukig vállalom ám őket, amíg az elemi ismereteket s anyanyelvükön kívül persze az angol nyelvet is elsajátítják. Ó, végtelenül kedves volna, ha meglátogatná szép gyermek-penziókat. Egy percre sem hagyjuk ám felügyelet nélkül a kicsiket!... És a pompás kicsi ágyak!... Ha látná őket esténként, amikor lefekszenek, vagy a kertben, amikor játszanak!... Nekem nagy gyönyörűséget okoz a sok apróság.

- És ha betegek lesznek?

- Ó, a leghírnevesebb orvosokat konzultáljuk és külön betegszobáink vannak. Még sohasem történt komolyabb baj, hiszen a tisztaságra a legkörültekintőbben vigyázunk...

- Nem, nem. Sohase tudnék így elválni valamennyitől egyszerre...

És Magda sokáig állta az ostromot. Végül már csak azért se akart beleegyezni ebbe az elválasztásba, mert a férje szándékát érezte ki az egész dologból.

Amíg az elhatározásával küzdött, amíg energiáját szokatlan hévvel eddigi élete berendezettségének föloszlatására és az új felépítésére pazarolta, túlzottan friss volt és eleven kedvű. De az apró dolgok halmazán mégis csak nagy ügyel-bajjal vergődött keresztül. Mit vigyen magával és mit hagyjon itt? És hova vigye azt, amit magával visz? Végre is, mennyi időre megy el innen s vissza fog-e térni e tízéves múlt emlék- és gondtelepéhez, ahonnan eddig is minden anyagi szükségletét beszerezte... És a gyerekeire ki fog gondot viselni? Ruháikat pótolni? - Lám, lám, milyen gondos háziasszonnyá egyszerűsödtem az ábrándjaim mellett is - nevette el magát aztán.

Nem. Sohase gondolta volna, hogy a válás perceiben ilyen gondjai s gondolatai is lehessenek. De ezek - akármilyen fölöslegeseznek is látta sokszor - roppantul elcsigázták és a válás perceit hónapokká dagasztották.

A szobalánya is únta már a sokféle ki- meg becsomagolást és egyre unszolta:

- Csak annyit vigyen magával a nagyságos asszony, amennyi feltétlenül kell. A többi utánunk küldetjük.

- Úgy? És itt hagyjam nyitva a szekrényeimet? És vajon kinek?

- Hát Jani úrfinak - bökte ki a lány.

Magda eltűnődött ezen a lehetőségen, de aztán nem találta jónak.

- Az öcsém is sokat utazik. Sokszor hetekig is várhatnánk talán, amíg valamit elküldhetne utánunk... Eh, sehogy sincs ez jól, - mondta már idegesen. - Miért is van az ember ilyen földi rongyokhoz kötve...

A korai tél is itt lepte meg a férje házában. Ott üldögélt a meghitt bútorai közt és álmokkal takargatta kisebesedett lelkét. A kicsi kert szegényesen, ázottan nézett rá az ablakon át. A szennyes rózsakarók halottan feküdtek a földbe bujtatott bokrok és a szalmába bugyolált fák mellett s az álmos ég csak ritkán derült egy napsütéses, halvány mosolyra. A tavaszi szellő őszi viharra vénülve kopogott az ablakon és bebújt minden résen, hasadékon, a falak pórusain és a kályha kürtőjén át, hogy erejével, amellyel a vizek örvényeit felkavarta, a fákat meghajlította és a mosolyokat megfagyasztotta, megdermessze Magda akaratát és összekeverje terveit is.

Napról-napra nehezebben tűrte az életet. Rettentő éjszakái voltak. A legédesebb álmaiból rettenetes, féléberen érzett elképzelésekbe dermedt. Kezek nyúltak utána, hogy megfojtsák, denevérek kaptak a szemébe, pókok hálózta mozdulatlanná, hogy vérét szívják.

Irtózatossá kiáltotta éberré magát ilyenkor. Megnevezhetetlen és kialakulatlan félelmek reszkettették pirkadásig.

Ezek a félelmek mind közelebb kergették a gyermekéhez. Hiszen a legkisebb most már az egyetlen is lett. És összebújt vele, mint gyerek a gyerekekkel, mesélt, játszott neki, babákat fésültek és öltöztettek s a remegése egészen anyává emelte.

De ez az érzés is fárasztotta.

Ha aztán egyedül maradt, fáradtan és félve meredt az ablakok felé, amelyeken tapogatódzva nyúlt be az éjszaka sötét keze, hogy ijesztő rémeit a szobában és a szívében szerteszórja.

Decemberben mind aggasztóbb lett az egészségi állapota. Ugyanaz az elborulás fenyegette a lelkét, amely mindjárt házassága első napjai után fosztotta meg minden erejétől. E döntő sorsfordulásokkor, amilyen erőszakolt házaselete, vagy a mostani felszabadulása is volt, olyan fájdalmasan surlódott a szentimentalizmus nélküli valósággal, hogy a velejáró megrázkódást ez a szenzibilis és szinte álmovilágban élő lélek, fatális zavarok nélkül nem bírta elviselni. Minden nagyobb változást megsínylett és az életerejével szinte a pusztulásig megfizetett.

Betegségében egyre türelmetlenebb és izgatottabb lett. Szobalánya az önfeláldozásig hűen ápolta s Magda mást nem is tűrt maga mellett. Sokszor volt önkívületben s a ruháit, fehérneműit letépte magáról, míg lázálmain s agyrémeit hadarta, sikongta, mint a félrevert harang.

Néha gyorsan megnyugodott. Tág pupillákkal nézett maga körül, mint aki nem tudja, mi történik vele. Aztán gyönyörködni kezdett magában, cirógatta, simogatta a testét és minden tagját külön megcsodálta.

A szobalányát bizalmasan magához vonta:

- Úgy-e, szép vagyok, Marie? Látja ezeket a gömbölyű karokat? Nézze, még soha senkit sem öleltek szerelemmel! Itt ez az egész fiatal testem - borzasztó, borzasztó! És mégis négy gyermekem van, Marie! Érti ezt? Hogy lehet ez? Én sose akartam, sose. Hogy lehet mégis?

Kitárta magát egészen, felsebzetten és betegen, a vére most támadt lobogásával, amelyet csak hosszú sírások fojtottak el.

Szegény német lány, tehetetlenül és maga is a zokogásig roskadtan vigasztalta, babusgatta asszonyát, míg azt nagy nehézségek közt megint Bécs mellé, a szanatóriumba el nem szállították.

2.

Magányt keresőn és álmodozón, hosszú ideig volt Bécsben a gyógyulása után. Szinte megfiatalodott és megszépült a betegsége alatt. Sötét szemeiből aranyos fények villantak széjjel a világba, amelynek zajgása mögött, valahol a messzeségben a boldogságát sejtette. De vágyai és lázongásai elhalkultak. Nem gyötrődött, nem szenvedett, csak élt napról-napra, csöndesen és zárkózottan. Teljesen belenyugodott abba, hogy legkisebb lánya az angol nő penziójába került s csak akkor voltak nehezebb órái, ha fiát némely vasárnapon magához vette az intézetből. E napokon pazarlón öntötte felgyülemlett anyai jóságát a gyerekekre, megkocsikáztatta, cukrászhoz, színházba, cirkuszba vitte és alig tudott megválni tőle. Ezenkívül a zongora volt minden öröme, időtöltése és vigasza.

A tétlenségében felhalmozódó életösztön azonban az idő múlásával - mely mint egy végtelen folyam, örökké megújuló hullámaival ömlött előre - mind nagyobbakat lökött rajta. És lassankint belecsömörlött e vegetálásba. E csömörrel egyidejűleg természetes kívánczóság fogta el: világot járni. A gyermekeiért való gondjai elültek. Már nem törődött azzal, hogy mit vigyen magával s hogy otthon a szekrényeiben ki turkál. A kis háztartás gondjait, a ruhái gondozását végképen a szobalánya vette át, hogy asszonyát minél teljesebben megkímélhesse az élet súrlódásaitól.

Így aztán egészen impresszionisztikusan engedett hajlamainak és útra kelt.

Elszászba utazott legelőször s bejárta ősi romjait, aztán Flandria síkját, Normandia gyümölcsöseit, a Bretagnet, a Loire-menti dombokat Touraineben; majd átvergődött Auvergne fennsíkján és Provence megénekelte gazdag mezőin. Aztán Párisban telepedett le egy időre s itt egy kicsit belehabarodott a divatba. Nem győzött elég ruhát csináltatni magának. Leutazott Lyonba selymekért, hogy minél eredetibb lehessen. De hamar megúnta ezt és átment Londonba. Végignézte az epsomi lóversenyeket s megútálta a ködöt. Lerándult hát Nápolyba, nap-sütést élvezni. Innen Tirol völgyeibe és fürdőibe látogatott. Majd lábcsókra járult Rómában XIII. Leó elé. Minden templomot végigimádkozott és ájtatossága feltűnést keltett. A katakombákból ereklyéket hozott magával, amelyekkel később az egész családot ellátta.

De nem érte be ennyivel és kényszerű szükségét érezte annak, hogy bejárja a Szentföldet is. A hitét akarta ott orvosolni és a szíve talán még betegebb lett. Visszafelé való útján Konstantinápolyt látogatta meg s amikor annak piszkán eléggé megbotránkozott már, megindult hazafelé.

Rendszertelenül és terv nélkül járta végig útjait. Néhol alig pihente ki az utazás okozta fáradtságot s már újból a vonaton volt, másutt meg hónapszámra töltötte az időt. Különösen a dél ege alatt. Itt jöttek olyan napjai, amikor szinte túlvilági élességgel rajzolódott elébe a szőke fej. Hogy zendült meg benne erre a fájdalmas vágy! Az egész szimfónia végigvágatott rajta és nemcsak könnyekig, de elhatározásokig korbácsolta. És ilyenkor: rajta! Ott hagyott mindent s a legelső vonattal hazairamodott. Rendszerint azonban csak Bécsig jutott el. Itt már a kétségei megint elhatalmasodtak reménységein és erre megállt. Meglátogatta fiát, elkérdezte az otthoni híreket, ellátta magát pénzzel és visszatért megint.

Dél-Tirolt járta akkoriban. Merán, Arco, Riva nyitották feléje csodáikat, amikor apja halála híre elérte. Már a temetésre se juthatott el. Valami csendes melankóliával vette tudomásul. Azelőtt nagyon megviselte volna ez a csapás, most oly távolról érte, mint minden, ami az álmai körén kívül esett. De azért maga elé idézte kék szemeit, szigorú ökleit és hosszasan elbeszélgetett vele az álmai csendjében.

A szokásos formásokat természetesen a világért sem mulasztotta volna el. Csodás koszorút küldött a sírra és az egész rokonságot végigtáviratozta, hogy elmaradását kimentse. Az apja halálán érzett fájdalom csak lassan és későbbi időkben érett meg annyira benne, hogy nehéz könnyeket vert a szemébe.

Most semmivel se tudott komolyabban foglalkozni, ami éles, erősen horzsoló valóság volt. És így eszébe se jutott, hogy apja halála a vagyoni dolgok változását idézte elő s hogy a Brandttenel való leszámolásban is valamilyen fordulóponthoz kellett érni.

3.

Ezek a hosszú vándorévek, amelyeknek kezdetére sem tudott már pontosan visszaemlékezni s amelyekben egyik város a másikat váltogatta s egyik országból a másikba futott, - akárhogy is próbálta magában tagadni: a kétség évei voltak s az egész idő alatt a maga bátorlansága elől menekült. Az ideált, amely álmodozásaiban már határozottan felidézhető vízióvá nőtt, szeretete volna örökre ilyennek látni. Sosem vált még pozitív gondolatná benne: milyen lehet az ideál most a valóságban? Mégis, ha életereje a valóság felé unszolta vágyai keresésével, öntudatlanul is kitérni igyekezett előle, mert álmai homályán, tudata legmélyén ott szunnyadt a félelem s a kétség: hogy a valóság kétségbeejtően mást mutathat neki, mint féltett álmai. S ez a kétség, ez a félelem volt a tulajdonképeni lendítőerő, amely kilódította őt a világba.

De a napjai olyan csendesen, álomszerűen, észrevétlenül folytak, hogy alig látta, mint nyúlik egyik nap a másikba, hogy türemlenek az évszakok egymásba, halkán, mint egy végtelen szimfónia összecsendülő akkordjai. Ha friss fű serkent a tavaszi nap erejére, vagy zimankó rohant tépett mellel, ordító szájjal a vacogó ablakoknak, - ez mind nem zavarta meg álmait.

Tétova vándorlásaiban a világ országútján, a nagy városokban ritkán érte utól otthoni hír, levél, amely a régi életszálakat ismét a lelkébe fűzte volna. Néha mégis, - az egyedüllét nehéz és fojtó óráiban - amikor az álmai elmaradtak, vagy nem elégítették ki s a valóság hideg levegője kétségeket lehelt beléje, ilyenkor nagyon felkívánczolt belőle az anya s maga köré vágyta a gyerekeit, ezt az életet adó örök melegségforrást, amelyről csak most tudta meg, hogy mekkora támasza volt a férje mellett töltött nehéz évtizedben. Felbuzgó, erős kívánságában hosszú sürgönyöket küldött Magdának, a legnagyobbiknak, akit a Sacré Coeur-ben Madelaine-nek hívtak s aki hideg, szenttelen természetével a legtávolabb állott az anya szívé-től és Janeknak is, amely sürgönyökben körülményesen meghagyta, hogy ide s ide azonnal hosszú expressz-levelet menesszenek s minden otthoni dologról beszámoljanak.

Leginkább a kisebb lányairól s különösen Máriáról vágyott hírt hallani s Madelaine-nek volt annyi tapintata, hogy a két kicsivel is hozzáíratott néhány sort a maga leveléhez.

Magda mindig nagy izgalommal várta a leveleket, amelyek üres sorokat, konvencionális híreket hoztak csak, de feléje lehelték mégis a gyermeki szeretet valamilyen halvány illatát s azt a bizonyosságot, hogy még sem áll teljesen elhagyatva a világ zűrzavarában. Ha maga elé képzelte a gyerekeit, - akikről mindig újabb fényképeket sürgetett - Madelaine-t már-már abban a korban látta, amelyben őt férjhez kényszerítették. Ó, Istenem, az évek elfutottak s túl a harmincon már szomorúan és könnyesen búgtak fel benne az élet nehéz kérdései. Mert mit

hozott neki az élet tavasza? Egy belékáprázott álmot, amelyre, ha felmerült benne, még most is kiragyogtak ugyan szemeiből a csillagok, amelyek ott húnytak a mélyben, mint a fény a gyémántban. De ezért az álomért a pusztulásig fájón fizetett. A nyár? Egy-két színt, könnyű életcsodát, amelyet a világ országútját járók mind magukba gyönyörködhetnek, akár csak ő. S most már az ősz felé indulna?

Egy-két örömet pedig szánt még magának. Így kedves gondolata volt, hogy Magyarországot szélteben-hosszában beutazza, hiszen egyik csücskét ismerte csupán. Ez a gondolat - mostanában, hogy visszatérőben volt - annál is inkább foglalkoztatta, mert egy arcai orvos egekig magasztalta előtte a magyar fürdőket, mikor fájdalmas szaggatásait panaszkolta el neki. Mert valami kiránduláson, amelyet még Arco körül tett meg, erősen megázott s azóta a lábai-ban és a vállai-ban heves fájdalmakat érzett. Még a zongorajátékot is gyakran elhanyagolta a fájdalmai miatt.

De útközben semmit se látott Erdély csodáiból s az Alföld termékeny anyaságának végtelen képe elárasztotta. Pedig roppant kedvvel indult neki a »Haza« szent vidékeinek.

És egy júniusi estén, amikor a jázminok bódultan lehelték ki magukból a tavaszt, kikötött a Margitszigeten.

4.

Eleinte egy kis tunyaság feküdt rája. Aztán egy hatalmas, kéjes nyújtózkodásban ropogtatta meg a csontjait és játékos jókedvvel feszítette ki izmait. A sok összegyűlt jóérzése felugrott benne, mint azok az ólommal kiöntött babák, amelyeket lefektetni nem lehet.

Körülötte napfényben fürdött a sziget. A hatalmas platánok, óriás tölgyek éppen hogy megszűrték lombkoronájukon a rózsaliget tízezernyi bimbójának, dús virágának gazdagon ömlő illatfolyamát s aztán egy-egy levélrebbenéssel tovább segítették.

A fenyők derűs örökzöld lombjaikkal szerelmesen integettek a fulladozó jázmin-allée felé és minden zugból örök fiatalság, rejtelmes mosolyú derű áradt.

Lassanként bemerészkedett a városba is. Kocsit hozatott és behajtatott. Nem lepte meg semmi. Újságok, képek már régen belélopták ezeket az utcákat az emlékébe. Egy-egy tér, régi palota ismerős is volt. Szinte az volt az érzése, mintha nem először járna Pesten.

Tudott egy józsefvárosi utcát, ahol rokonai laktak, akikkel néha levelet is váltottak. Csak fényképről ismerte őket. Józsi bácsi kézfinomító krémeket gyártott a drogériájában, Netti néni pedig örökké takarított és felnőtt lányát - egyetlen gyermeküket - dirigálta. Német származású, jovialis emberkéek voltak.

- Aber á szoá Überraschung! - mondta Netti néni és mindjárt a konyhába szaladt uzsonnakávét készíteni. Magdát Jusztikával hagyta, lelkére kötve a lányának, hogy igyekezzék mulattatni a ritka vendéget.

Jusztika húszéves volt, de kicsiny termetű, mint az anyja s ezért tizenhatnak látszott, bár még ennél is kevesebbnek szerette mutatni magát. Nyafogó hanggal vontatta ki magából a szavakat és rettentő kedvesen mosolygott e műveletnél. A beszélgetés megeredt.

- Ó, a papa nemsokára hazajön - mondta Jusztika. - Az uzsonnáját nem engedi el. Különben sincs messze az üzlet...

Netti néni friss kuglófot szeletelt a kávéhoz.

- Ezt meg kell kószolnod. Ilyet úgyse kapsz a szigeten... Aztán jól tes-e a fürdő? - kérdezte. - Egy ilyen fiatal teremtés, - csóválta a fejét - és már reumája van. Látnod, Jusztin mindig mondom neked, hogy vigyázni kell...

Kávéztak. Jó, otthoni kávégőz melegítette beszédessé Magdát is. A régi fotográfiák barátságosan néztek reá a falról. Apját is köztük látta. Lóháton ült, díszmagyarban, ahogy a milléniumkor a bandériumot vezette. Valérka fényképe is ott volt.

- No, ezt jól megnézem - mondta Magda. - Mi lett ebből a gyerekből? Vagy hat éve nem láttam...

- Jé, hát nem tudod? - kiáltották mind a ketten. - Már harmadéve, hogy férjhez ment. Van egy szép kis fiacskája is...

- És ki vette el? Bizony én alig kaptam pár hírt otthonról.

- Egy tanár. Magyarynak hívják. Igen szép szál ember. Főhadnagy volt, de kilépett, mert nem volt kaució és nagyon szerette Valérkát.

- Úgy-e, leszél szíves a címét megadni, Jusztika. Még ma írok neki. Nagyon szerettem a kicsikét.

Csöngettek. Józsi bácsi jött haza kávézni.

- Gott ist gross und der Profet ist von Meyerbeer - kiáltotta, amikor megtudta, hogy kit üdvözölhet a szép asszonyban. Aztán barátságosan megcsókolta Magdát, megszorongatta a kezét és durcásan mondotta neki:

- Végére is kár volt neked idejönni, mert úgyse leszél a kuncsaftom... Akinek ilyen teintje van, annak nem kell az én krémem...

Nevettek.

Később a családról beszélgettek, mert ebben nagy tudós volt Józsi bácsi, aki a családfele- és felmenő ágait kívülről tudta...

- A te apád meg az én apám felesége - mondta. - Nem is. Már a nagyapám...

- Aber gé - mondta Netti néni.

- De a Tini az unokatestvérem! - erősködött az öreg.

- Jesszasz! - kiáltotta most Netti néni. - Nem is mondtuk még neked, Magdus. A Tini is itt van Pesten. Az is reumás. Ő a Lukács-fürdőben lakik, az ott szemben van a szigettel.

- A Tini néni? No, az szép. Meg fogom látogatni.

- Vasárnap mi is kimegyünk hozzá - mondta Jusztika.

- Ti verd szich frein - nevetett Józsi bácsi. - Legalább lesz megint valakije, akinek elsírhatja az összes szaggatásokat és csomagolásokat és a borraivalókat... Tudod, rajtam már nem fog az ilyesmi. Nem tudok neki elég szomorú arcot vágni.

Csöngetés szakította félbe a nevetésüket.

- Ez Pista lesz - mondta Jusztika és szaladt ajtót nyitni.

Karcsú, meleg szemű, huszonhat éves fiú lépett be. Illedelmesen köszönt. Magda előtt kissé zavartan állott meg.

- Ezek se ismerik egymást persze - szörnyűködött Józsi bácsi. - Micsoda család!

És bemutatta őket egymásnak.

- Hisz rokonok vagytok! - kiáltotta, amikor Pista mereven meghajolt. - Donnerwetter! Csókoljátok meg egymást! Majdnem unokatestvérek vagytok és itt etikettíroztok...

Magda is elpirult, de az unszolásra felkelt és megcsókolta Pistát, akit szinte kivert a veríték.

Józsi bácsi nagyot mulatott ezen.

- A te apád, meg a Magda apjának a felesége, tudnod kell, hogy...

- Aber gé - szakította félbe megint Netti néni. - Rokonok és ausz iz.

- No, akkor megyek - kelt fel Józsi bácsi. - Mert a krémet vagy csinálni, vagy eladni kell.

- Nézd, Józsi bácsi, - mondta Magda a búcsúzásnál - Jusztika kijöhetne egy kis időre hozzám a szigetre, lakni.

- No, vasz ten nid, - mindjárt lakni! Majd meglátogatunk ügyis.

- Olyan egyedül vagyok, egy kis társaság nagyon elkelne nekem.

- Ha éppen akarod! De beszélj meg a feleséggel, mert ő az úr a házban - nevetett az öreg s már kapta is a kalapját.

Jusztika csupa láz lett erre a meghívásra. Egy kicsit szerénykedett, de a szeme csak úgy ragyogott az örömtől. A néni is beleegyezett s hamarosan el is határozták, hogy másnap délután Jusztika kimegy a szigetre Magdához.

Pista izgalmas elfogódottságban ült. A szép rokon csókja nagy tüzet gyújtott benne. Egész fiatalságával feléje hajoltan figyelte és magába csodálta finom mozdulatait, megértő mosolyát, minden szépségét, amellyel kiragyogott a szerény szobából, az ódon bútorok, egyszerű emberek környezetéből.

Hírből is keveset hallott eddig Magdáról.

Kora gyermekévei óta mindig távol élt a szülői háztól s így akarva nem akarva sok családi gyengeséget levetkőzött. A szükség s az életkörülmények gondolkozni kényszerítették s öntudatot, értékelési képességet, elhatározottságot neveltek beléje. Ilyenformán kinőtt a családból és elidegenedett tőle. Kevés rokonának történetéről, sorsáról tudott csak s az igazat megvallva, ezek a dolgok igen kevésbé is érdekelték. Csak amióta Pesten volt és Józsi bácsiék házához járt, hallott egyet-mást a családbeliekről s így egy időben Magdáról is.

Pista különben mérnöknek készült s már évek óta kitűnő alkalmazása volt egy nagy cementgyárnál, ami függetlenítette ugyan az anyagi gondoktól, de utolsó vizsgáit is hátráltatta egyúttal. Szabad délutáni óráiban, mert közel is lakott, gyakrabban benézett Józsi bácsiékhoz.

- Ha megengeded, elkísérlek dadogta Magdának, mikor az búcsúzkodni kezdett és halántékáig szökött a vére.

Magda, kit ez a családi, derűs délután enyhítő nyugalommal árasztott el, hosszan, fürkészően nézett a fiú arcába, aki kétségbeesett zavarában az ajkait majdnem véresre harapta s a kezeit öklökké gyúrva kínoztta.

- Ha olyan kedves leszel - mondta lassan, szinte vontatva és szeme aranylámpásai hirtelen csodálatos fényben tündököltek.

Pista megbocsáthatatlan vakmerőségnek érezte a felajánlkozását, amely szinte akaratlanul buggyant ki belőle. De a vágy, hogy Magdához közeledjék, erős tavasz lett benne és kihajtotta belőle, mint a gyöngye rügylet, a félénken dadogott szavakat. Mikor aztán Magda szemeinek aranylámpásaiba nézett, valami nagy melegség ömlött el benne, hogy odaboruljon a lábai elé, hogy átkarolja, hogy egész fiatalságát elébe borítsa, mint a rét a himes pázsitot.

Az utcán még egy kicsit bátortalanul lépegetett, de a zavara oszlóban volt és nagy, kikívánczoló jóság ült az arcára.

- Nem haragszol, hogy így rád kötöttem magam? - kérdezte s valami kedves, tiszta reggeli harangszó csendült a hangjában. - Nem tudom, hogy történt... akaratlan volt. Mert szinte érthetetlen, hogy rokonok vagyunk. Olyan keveset tudok rólad s úgy sodort valami, amikor megláttalak... Nem, nem akarom elrontani ezt a kedves találkozást valami sületlenséggel, - de magam se ismerek magamra most, amikor úgy első intrádára, mindent el szeretnék kérdezni tőled s mindent elmondani neked magamról...

Magda mosolygott. Látszott rajta, hogy kedvére vannak ezek a simogató szavak, amelyekkel Pista maga előtt is tisztázni igyekezett a helyzetet. De csak óvatos szavak bujtak elő belőle.

- Ó, én is régen töltöttem ilyen kedves családi körben a délutánt - udvariaskodott Magda. - Mert Józsi bácsiékat csak most ismertem meg tulajdonképpen. És az is ilyen szerencsés véletlen volt, hogy te betoppantál... Bizony most úgy illik a jó rokonokhoz, hogy megismerjék egymást... De jó volna, kérlek, ha azt a kocsit ott megállítanád, - síklott ki hirtelen s egy cirkáló kétfogatúra mutatott.

Pista meglepődött ugyan, de utána iramodott a kocsinak. Ő csak villamoson szokott járni. Most hát vagy gavallérnak kell lennie, vagy el kell búcsúznia Magdától. Az utóbbira szánta el magát, mert az is átvillant az agyán: hátha Magda csak azért száll kocsiba, hogy könnyebben lerázhassa őt.

Amikor hát Magda végtelen nyugalommal elhelyezkedett a kocsiban, Pista megemelte a kalapját.

Erre elmosolyodott és megint oly fürkészően emelte rá szeme aranylámpásait.

- Hát így kezdjük a rokoni ismerkedést?

Pista halálíg szégyelte magát e pillanatban. Pirulva, röstelkedve vallotta, amíg melléje ült:

- Igazán azt hittem, hogy csak azért kell a kocsi, hogy... hogy... Hát nem ismerlek és bevallom, attól tartottam, hogy így akarsz lerázni...

Magda felnevetett. Csodálatosan szép volt ebben a ritkán kisugárzó pajzán derűben.

Pista látta, nyelte ezt a szépséget és még zavartabban magyarázkodott.

- Annyi ütest kap az ember, hogy már a jóságot is hajlandó félremagyarázni. Pedig olyan jó volna hinni, hinni, ha valami nagy, céltudatos komiszszággal az élet le nem törné mindig a kirügyező kis hitágacskákat...

Magda helyeselt és lassan belesimult a Pista szavaiba. Hogy hinni nemcsak »jó volna«, de egyenesen életszükség s ha csalódások jönnek is, ez az életszükséglet mindig újból kipatazkik s új reményt, életkedvet buzogtat föl - mondta.

És nagy általánosságban folytatták a bölcselkedést, amely egyre közelebb hajtotta őket egymáshoz.

Az este már kinyújtotta a kezét a város fölé, amikor a kocsijuk a Margit-hídra szaladt. A lámpasorok a két part hosszában csillogó gyöngysorokká világosodtak. A Rózsadomb hivogatóan nyúlt a nagy folyó felé, amelynek erős nyári párázása gazdag illatokkal terheltén úszott feléjük.

Pistában bódultan áradt szét a tavasz és szerette volna, ha ez a kocsizás a végtelenig tartana. De Magda a sziget bejárójánál azt mondta:

- Most már én kérlek, hogy búcsúzzunk, mert a szigeten nem tudják, hogy rokonom vagy. Csak azt tudják, hogy magányos asszony vagyok... Ha Jusztika nálam lesz, úgy szívesen látlak minden nap.

Pista zavarodottan szállt ki a kocsiból. S még arra sem volt ideje, hogy borraivalót adjon a kocsisnak, Magda már tovább robogott.

Csak nézett utána hosszan, fájdalmasan. Aztán a levegőbe csapott egyet a kezével, mint aki ilyenformát mond: bánom is én, vagy: most már mindegy, - s aztán lassan, lehorgasztott fejjel hazafelé bandukolt.

5.

Magda Jusztikával és Pistával föllátogatott Tini nénihez egy délutánon. A napsütésnek sok szép szava szólt az emberek szívéhez és az enyhe szellő olyan jószagú volt, mintha láthatatlan virágcsokrokat lengetett volna a sétálók előtt.

Tini néni már az erkélyről rájuk kiáltott, ahogy fölismerte őket:

- Gyertek csak, gyertek!... Ni, a Magdus! Hogy kerülsz te ide?

És türelmetlenségében kipakkolózott a nagy takarókból, amelyekbe a lábait csavargatta, csakhogy mielőbb megölelhesse Magdát.

- No, de ilyet! Hogy kerülsz te ide? - ismételte egyre és vége-hossza nem volt a kérdéseknek, az ölelésnek.

- És ez a Pista! Persze az Anna fia! No, hogy téged is látlak egyszer életemben. Micsoda nagy embernyi ember! Ismertem ám jól az édesapádat is... Majd elmondod, hogy vannak otthon... De te, Magdus! Most aztán elmondj mindent. Látod, úgy ülök itt, mint egy elátkozott várban. Senkim sincs, csak a reumám. Meg néha, ha a Netti meglátogat ezzel a kis fruskával - és megveregette Jusztika arcát.

Kiültek mindnyájan az erkélyre és Tini néni nagy feneket kerítve, töviről-hegyire elmesélte a baját, közben egy-egy kérdéssel belekíváncsiskodott Magda életébe is. Nagyon megöregedett, amióta Magda utoljára látta s a betegsége is erősen megviselte. Csak a hangja volt a régi, amelyet most is suttogóvá kellett tompítania s a fontoskodó arcjátéka, széles és jelentős mozdulatai is a régi énjét tükrözték elevenné.

Magdának is el kellett mondania sok mindent az életéből. De nem tette kedvvel s inkább általánosságban felelt, vagy kitért az éles kérdések elől.

- És sose látod a gyerekeidet?

- Ó, módját ejtem. Majd minden nyáron, a nagy vakációjukban, találkozunk valahol. Janeket többször is látom, ha Bécsbe megyek.

- Hogy bírod ezt az életet - csóválta a fejét Tini néni.

- Most ide várom őket. Írtam Janinak, ő szívesen lekíséri a lányokat, ha az apjuk elengedi majd őket.

- Már miért ne engedné, ha Jani kíséri őket? Igaz, hogy az út hosszú egy kicsit - aggodalmaskodott a néni.

- Az út talán nem lesz ok, inkább az, hogy Magyarországon vagyunk...

- Hát az urad mégis olyan ellensége ennek az országnak? Hisz igaz, beszéltek róla a családban, de én nem értem. Van úgy, hogy az embereknek a vérükben van az ilyesmi és nem tehetnek róla... De azért a gyerekek csak lejöhetnek, különösen, hogy most ez a kúra is ideköt...

Magda nem felelt. A parkban sétáló embereket nézegette, a dajkákat, nevelőnőket a kis gyerekekkel. Egy gloriette alatt katonabanda kezdett muzsikálni és ez zavartta tette.

Tini néni észrevette Magda kedvetlenségét s ezért Pista felé fordult a szavával:

- A nagyapádnak a »párisi ház«-ban volt egy kis üzlete. Olyan kézimunkaüzlet volt az. A nagyanyád s az anyám rokonságban voltak, hát oda jártunk sokszor. Az édesanyád a testvéreivel együtt ott segített. Ők nyomták elő a mintákat a készülő slingelésekhez. Az Anna, a te anyád, mindig olyan komolyan csinálta s nekünk sose engedte, pedig szerettünk volna játszani... Én voltam a »vörös Tini«. Mindig azt mondta: »Die rote Tini verdirbt alles«.

- Anyuskám is szeret visszaemlékezni erre a korra - mondta Pista és egy kicsit elpirult arra a gondolatra, hogy ezek az emlékek talán leszállíthatnák az ő értékét Magda szemében.

- Az apád meg itt jogászkodott, órákat adott és ügyvédi irodába járt. Mégis az ebédje a Hatvani-utca kávéházából telt csak ki. Akárhányszor láttam oda menni, amikor az iskolából jöttem. De szép fiú volt, villogó szemű. S az a hegyes bajusz! - itt nagyot nevetett. - Diese spitzigen Bajuszen! Mindig azt mondtuk Annának, hogy vigyázzon, mert fölnyársalja egyszer... Az anyád nem is akarta őt, jobb szerette az üzletet. És most már, látod, az apád a sírban van... Mikor is halt meg szegény?

- Öt éve volt tavasszal.

Emlékfakasztó, öreg csend feszült föléjük egypár pillanatra. De a csinadratta bántóan harsant föl megint. Jusztika megszólalt:

- Talán sétálhatnánk még egyet...

Búcsúztak. Tini néni kérlelte, marasztalta őket s végre is a lelkükre kötötte, hogy meglátogassák őt, mert meghal ebben az egyedüllétben.

Az erkélyről - s ez elmaradhatatlan volt - még utána kiáltott Magdának:

- A gyerekeket is fölhozzad ám, ha megjönnek...

Pista, ha csak szerét ejthette, mindig Magdával volt. A délutánjait a szigeten töltötte és gyakran ott is vacsorázott már. Magda igen szívesen látta. Pompásan megértették egymást. Fellengős beszédekben egyeztették össze vágyaikat és gondolataikat és egymáshoz hajlásuk oly természetes és tiszta volt, mint két virágé az esteli szellő lehelletében. Magda burkolt szavakkal panaszolta sorsát, sóvárgásait, a meg nem értő embereket; Pista fölfakadó, könnyes jóssággal vigasztalta, melengette őt. Aztán, hogy szétterelje nehéz hangulatait, könyveket hor-dott neki, kikérdezte olvasmányait, vitatkozott, magyarázott s végül újabb könyveket hozott. Felsorakoztatta kedvenc költőit, hangulatokat csiholt a maga tavaszából, káprázatos színekkel ragyogtatott be egy-egy verset, egy-egy sort, amelyben, leginkább magát adhatta a más szavain keresztül és boldog volt, ha Magda szemei felcsillantak s a drága tekintet körülsimogatta az ő izgatott arcát.

És Magda is boldognak látszott ilyenkor. Talán az asszonyi hiúságának, amely remegett a közeledő ősztől, esett jól ez a fiatal rajongás, amely körülsisteregte őt csipkés hullámtarajával; talán a szőke fej emléke halványult el a hosszú utazás kaleidoszkóp-szerű benyomásai folytán? Talán a férfiszavak forrósága, amelyek ezer más értelmén keresztül is csak őt keresték, utat találtak az ő álomvilágán keresztül is a szívéhez és egy új, még egyszer lehető tavasz friss húrokat kötött a tört hangszerre?

Kérdőre vonta magát, ha lefekvéskor a nap eseményei átrajzottak még egyszer az agyán. Számon kérte az elosztogatott jó szavait, mosolygásait, de kiszélesülő jóérzésében nem tudott önmaga bírása lenni. A mosolygás még ott ült egyre az ajkai szögletében akkor is, amikor már aludt.

Egy napon aztán, úgy amint kívánta, megérkeztek a gyermekek is Jani kíséretében. És a boldog anya úgy kivirult belőle; mint egy pünkösdi rózsa. Jusztika vendégszereplése akkorra már letelt, Pistával már előzőleg megértette, hogy e napon szeretne egyedül lenni a leányai-val. Mindegyik részére ajándékokat vett s a nála szinte szokatlan hevesseggel ölelte meg őket. Bájos fejecske volt mind a három, - még Madeleine is, ki évről-évre okoskodóbb és merevebb lett, - különösen, ha a zárdai ildomoság alól kibujva, gyerekek tudtak lenni.

- Maman, à quand viens-tu avec nous à la maison?

- N'est-ce pas, maman, nous restons déjà ensemble? - kérdezték ilyenkor a kisebbek és Magda könnyes szemeket rejtegetett előlük, amíg megcsókolta őket.

Jani alig beszélt az otthoni állapotokról. Inkább Gábor és Matyi torzsalkodásait hozta szóba, kik egy darabig együtt gazdálkodtak apa halála után. Ám Matyi már régebben elhagyta Gábort s Árvába ment valami pusztára. Ott, úgy látszik megerőltette magát, mert azt írta legutóbb, hogy fekszik s a lábai megint dagadnak. Gábor gazdálkodásáról se tudott jót mondani.

Magda ebben a beszélgetésben megint az otthon levegőjét érezte maga körül s mélyében nagy szomorúság ömlött széjjel. Idegen, világi gondok döngő léptekkel verték szét az álmai csendjét s csak azon vigasztalódott, hogy itt vannak a kicsinyei, akikre ráaggathatja elszokott anyai szeretetét.

Másnap s azontúl is Pista megint rendes vendége lett, míg Jani Bécsbe ment s onnan a cseh posztógyárakba, hogy két hét múlva visszatérve üzleti útjáról, hazakísérhesse a lányokat. És Pista társaságában nem érezte fárasztónak a három lánnyal fölszaporodott gondjait, az örökös körültekintést, az otthoni témákat, ami különben mindig elkedvetlenítette.

7.

Magda a díván karfáján ült, Pista meg előtte egy alacsony széken. Ady-verseket olvasott volt Magdának, s most hallgattak. Az ablakon át a júliusi délután nézett be a Dunáról. A forró levegőben nehéz vágyak csapkodtak és Pista, aki a költő minden szavával a maga vergődését tolmácsolta, elszontyolodottan érezte a szegénységét, amikor a könyv kihullott a kezéből. Keszűen panaszkolt:

- Mindig könyv kell a kezembe, hogy valahol megtaláljam magam... Mert mindig olyan egyedül vagyok s ha befelé hallgatok magamra, mintha egy őserdő zúgását hallanám, mikor a szelek nagyanyja vihart ver benne... Mindig vihar és soha egy tiszta hang... És akkor is hallom, amikor a rajztábla fölött bérkaszárnnyák terveit kell másolnom... Most olyan jó, hogy te itt vagy. Veled másról lehet és kell beszélnem, mint a mindennapok vergődéseiről... De ha mindent, mindent elmondhatnék!

Magda lassan kinyújtotta a karját s a kezét belemerítette Pista sűrű, fekete hajába. Először történt életében ilyen s a mozdulata annyira benső, annyira öntudatlan volt, hogy nem lepődött meg rajta később sem.

- Kedves fiam - mondta halkan.

Pistát villámként futotta át Magda cirógatása. Lángolón nézett Magdára s megfogta a cirógató kezét. Ajkai reszkettek. Nem tudott szólni. Lehajtotta a fejét s arca Magda térdére hullt. A vihar sokáig tépte s csak nehezen ült el benne.

Amikor fölemelte a fejét, könnyörgő jóság ült a szemében.

- Látod, egy simogatás és az elveszett fiú megint előkerült... - mondta halkan. - Mert ahogyan növünk és elváltozunk a külső testi formánkban, ahogyan a nagyok beszédét, szokásait, mozdulatait majmoljuk, vagy egészen el is tanuljuk: minden mozdulattal, minden komolykodó szóval úgy takarjuk el magunkban az örök gyereket... Mért mosolyogsz? Hát az emberek talán nem nagy gyerekek? Szeretném meglesni az öntudatuknak azt a tiszta percét, amelyben levetkezik magukról a külső embert; amikor a nagy államférfi, a pénzember, a családapa, a kereskedő nem államférfi, nem pénzember, nem családapa és nem kereskedő, hanem ember, aki egy pillanatban fölérzi az örökkévalóságot s a maga játékeletének lehelletnyi könnyűségét; amikor - talán az elalvás előtti percekben - múlt és jövő előre hajolnak benne s a végtelen horizont előtt összecsuclik minden, ami tervnek, munkának, emberi érdemes erőfeszítésnek tetszett előtte; amikor a rossz ember megsiratja a rosszságát s amikor a jó ember megsiratja a tehetetlenségét. Az örök gyermek sír ki ilyenkor mindenkiből, az örök gyermek, aki jónak született, de akit a körülmények tépáztak meg, amikor Isten jóságával a szemeiben kezdte nézni a vergődő emberek gyarlóságait... Mindenkiben vigyázva ül az örök gyermek, a ráncok, pápa szemek, tar koponyák, komoly ruhák mögött és Isten örök jóságát őrzi. Van, aki fél tőle s elhallgattatja; van, akiben csak a szerelem, vagy a bor kelti éberré, de sokan vannak, akikben örökké éber. Néha egy virágillat, néha egy napsugár, néha egy szó, egy simogatás kell csak és az elveszett fiú, az örök gyermek megint előkerül...

Elhallgatott. Magda nehéz lélegzettel figyelte volt, mint egy kinyilatkoztatást. Benne minden szónak sok útja volt s kevés talált el hozzá. Ezek igen.

Pista megint lehajtotta a fejét s a női öl közelsége megint vihart vert a vérében:

- Merni kellene - suttogta szinte. - De amikor nem ismerlek. Amikor nem tudom, nem döntöm-e le szavammal az álmaidat s amikor az álmaid drágábbak nekem az életemnél is...

Magda szemeiben az aranylámpások remegő fénnel égtek. Lehajolt hozzá, megkereste az ajkát és hosszan rácsókolta első csókját.

Pista rémülten és mámorosan kapott feléje. De Magda nyugodtan felállott, eltolta a fiú kezét s átment a másik szobába.

Az ajtóból még visszaszólt:

- Hogy egy örök emléke legyen az örök gyerekek...

Pista bódultan ténfergett az ablakhoz. Nem látta a fák zöldjét, az aranyló napsütést, a járkáló embereket. Mint egy örök refrén, zúgott az agyában folyton:

- Hogy tud csókolni ez az asszony! Hogy tud csókolni!...

8.

Ahogy az ajtót betette maga után, kiáradó nagy jósága, amely hullámaival egy közeli boldogság lehetőségei felé hajtotta, egyszerre megszakadt.

- Egy csók! - rengett föl benne az önvád és félénk mozdulattal simította végig még rózsálló arcát, mintha valamit meg nem történtté akarna tenni.

Sokáig maradt magában és elgondolta minden következményét akaratlan kitárulásának. Nem vette észre, hogy a szomszéd szobából Pista már elment s azt se hallotta, amikor a lányai, akik kint jártak a szabadban, bejöttek. Egy arc csodálkozott föl előtte a messzi multak mélyéből, egy arc, amely nem a Pistáé volt. Mintha szelíd szomorúsággal intett volna feléje, de mintha azt a mindenbe belenyugvó s ezért minden vádnál marcangolóbb lemondást is kiolvasta volna a szomorú szemekből: hát lehetett ez másként?

A lekaszált pázsit sarjúillata bekódorgott az ablakon és elébe hozta az otthoni hegyeket, a majális remegtető káprázatát, a házaselete elgyötrő tíz esztendejét s az azóta céltalanul elkódorgott éveket. S a régi álmodozások víziói is, mintha egyszerre valósággá rázták volna magukat benne, nagy, ítéletes számonkéréssel meredtek rá. Hát mit keres itt? Mért futott mindig távolabb attól a helytől, ahol Tibort megtalálhatta volna! Mért lankadt el mindig az ereje, ha már visszatérőben volt? S mért volt ez a csók? - riadt végül magára.

S ahogy elmúlt élete avarját így felkotorta s ide-oda tévelygett álmvilágának labirintusai és a valóság között, egyszerre, mint a hajnali derengés, úgy nőtt meg nappallá benne a tudat, hogy Pista, ha más arccal is, tulajdonképpen mégis csak Tibor megszemélyesítője volt a valóságban. Mert egyetlen emléke nem táplálkozott Pistából. Mind a Tibor köré fonódott valóságokból és álmokból sodródott eléje. Ó, most már megértette a feléje révedő szemeket: Hát lehetett ez másként?

De most már meglelégedést olvasott ki belőlük és szívében az öröm dobosa verte ki a marsot. Hiszen az a csók Tibornak volt szánva!

Az a vonzódás, mely mint egy vágyerecske a lelkéből eredve egy régi tavaszon megindult és Takaró Tibor felé vette az útját, sokáig bujkált a hegyi csermelyekhez hasonlóan mélyen a föld alatt, míg a házaselete nagy kopárságában a felszínre bukkant. El-eltűnedezve s újra meg újra felbukkanva, ez táplálta és csitította is tikkadt, gyötrő szomjúságát, mint a Karszt el-tévedettjéét. Most egyszerre; várva is, váratlanul is, úgy bukkant föl, mint erősen sodró, magának utat követelő folyam. És magával ragadta őt. S ahogy eddig is követte földalatti útjait, úgy most még inkább vitette magát vele. És fölzöldellett a part, ahol az első csók termett a számára...

Mint a csínytevő gyermek, mosolygott is és kétségbeesett, ha idáig ért káprázatában. Aztán nagy, hevülő buzgalommal fogadta:

- Csak nem lehetek hűtlen hozzá!

És egyre váltogatta képeit a multról és jövőről, talán hogy elcsitítsa szemrehányásait, amelyek pirulással verték az orcáit, talán hogy tette serkentse, bátorítsa magát. És a tizenhétéves mult árnyai és céltalan ábrándozásai mögött megint a reménykedés pillangói szárnyaltak fel benne, hogy újabb útra segítsék benne az örök gyermeket, az örök asszonyt...

Ezen az éjszakán nehezen talált nyugalmat. Egyre az ablaknál állott s majd a vizet figyelte, amelynek hullámai a partot pacskolták nyári, szerelmeskedő kedvveléssel, majd aombok suttogását hallgatta, amint az éjszaka nyelvén beszélgettek. A víz nagy fényeket ringatott a hátán s a hullámok játéka néha oly mélyről tükrözte vissza a ragyogást, mintha az mélyen lentről, a vízitündérek országából volna hívó üzenet.

De a gondolatai mindig egy helyen kötöttek ki. Az éjszaka határtalan bőséggel hajtotta be ablakán a fák, bokrok, virágok üde és tiszta lélegzetét. Néha bódító jó szagok söprödtek be s szinte fájt belelegzeni. Ilyenkor érezte, mintha szárnyakat hajtana ki az ifjúsága: még egyszer repülni!

De aztán visszatért magához s a gondolatait makacsul elhatározással kovácsolta.

9.

Jani megjött s Magda úgy búcsúzott a lányaitól, hogy most már gyakrabban fogják látni egymást. Nem magyarázatott nekik semmit, de nagy biztatásokat ölelt rájuk. Janinak említette csak, hogy rövidesen Turócba megy, mert Matyi állapota is aggasztja, de Gáborral is szeretne már elszámolni, hiszen az apai föld most mindnyájuké s ő csak a testvérek akaratából gazdálkodik azon. Meg a Brandttenel való elszámolásoknak is végére akar már járni.

Jani egy paksamétát vett elő a kofferjából.

- Én nem akartam szóba hozni, de mivel látom, hogy foglalkozni akarsz a dologgal, átadom neked a számadásokat. Egész világosan áttekinthető kimutatások ezek a te vagyondról. Ha valamire még felvilágosítást kívánnál, fordulj csak hozzám.

Magda megígérte, hogy átvizsgálja a számadásokat.

Mikor Jani s a leányok elutaztak, maga is útra készülődött. Még egyszer meglátogatta Józsi bácsiékat és Tini nénit is.

- Hát ilyen hamar befejezted a kúrádat? - kérdezte ez. - Akkor én is jobban tettem volna, ha a szigetre megyek. Mert még egyre tartanak a fájdalmaim s bizony vagy két hétig itt kell még maradnom. Persze, persze, ha én is olyan fiatal volnék, már régen meggyógyultam volna.

- Bizony én is szívesen maradtam volna, de sok mindent kell elintéznem még ezen a nyáron - mondta Magda. - Eleget voltam már a világban s a gyerekek dolgát is szeretném végre tisztázni. Hát úgy lesz a legjobb, ha először hazamegyek...

- No, csak hogy ezt is hallom. Én akkor is mondtam neked, szegény István bátyád temetésekor: »Das tut man nicht.«

Magda az egész családot érezte Tini néni hangjában s megint, mintha kötelek fonódtak volna köréje. Tiltakozni akart. Megmondani, hogy nem az urához akar visszamenni, csak a lányait akarja megkapni. Akkor elválik és Tibort fölkeresi, hozzá megy.

De összeszorította az ajkait. Minek beszélni? - gondolta. Melegen és bensőségesen búcsúztak egymástól. S a család mindent-megbocsátása volt Tini néni ölelésében.

Pistáról majd megfedkezett. Ez, szerelmes alázatosságában alig mert hozzá közeledni az utolsó napokban. Mintha az a csók tilalmas és örök emlékü gyönyörűségében, amikor bódultsága lezajlott, »megállj!«-t kiáltott volna fölgyújtott vágyainak, hogy annál mélyebb emlék maradhasson. Ezért csak jó későn, alig pár szóra köszöntött be Magdához, vagy kiüzente, hogy nem mehet, dolga van. De Magda egész viselkedéséből e napokon, rejtélyes mosolyából, a gyors elutazásból kiérezte mégis, hogy nem neki szólt az a csók.

- De azok a szavak? - vergődött magában.

Mert az a délután fájdalmasan mélyre égett benne és a fölágaskodó kietlen kétségek megmarták, a csók forró emléke meg kiszikkasztotta örömeinek kútját.

Félreállt, mint egy eldobott játék, csak az örök gyermek szemei sírtak ki belőle kétségbeesetten.

Éjszakánkint úgy látta az asszonyt, mint tündöklő üstököst a horizonton, amely az ő életén is átfut. És úgy dadogta csak magában:

- A ti utatok más, szép, fényes bolygócsillagjai a földnek... Nagy fényeket, nagy hiteket dobáltok az emberek szívébe és kiváló emberek jegyzik fel káprázatos utatokat... Szép csillag, ha még egyszer erre visz a sorsod, nézz széjjel. Egy szerény kis állócsillag akkor is lesni fog rád...

Mikor utoljára kezet szorítottak, Pista remegve próbálta szavakká gyúrni fájdalmas búcsúját. De Magdában már nem vertek utat az elhullatott szavak. Rejtelmes mosolya néma volt. Könnyen intett Pista felé és szemeiben az aranylámpások már új, csodás távolokba világítottak, ahol a valóság összefolyt az álmok vizeivel, amelyeknek legtetetjén, diadalmas gályán, a szőke fej s a hívó kék szemek tündöklöttek oly közelről, hogy szinte elérhetőek voltak...

És Magda az utolsó stáció felé kitárt lélekkel indult el.

ÖTÖDIK RÉSZ.

1.

Mint néhány hét óta már annyiszor, Magda ezen a reggelen is befogatott az apja öreg hintájába, hogy áthajtasson a másfél órányira fekvő városba. A két vasderes is az apja nevelése volt még és Kancsalics, az öreg kocsis, keményre húzott hegyes bajuszával, még az ő gyerekkora idejéből való volt.

Ahogy az öreg kúria széles kapuboltja alól kikanyarodtak, Magda mostanában mindig idegenül nézett széjjel. A zsuppfedeles, elárvult házak, düledező, kormos vályogfalaikkal, amint rendetlenül kicsapva sorakoztak a gyorsvizű kis patak fűzekkel szegett két partján, a magányosan ágaskodó templom, a kalapjukhoz emelt kezű parasztok, a patakban sulykoló asszonyok, egy ezerszer látott képként éltek ugyan benne, amely azonban mostanában sehogy sem tudott átélt emlékké melegedni.

Valami hiányzott mindebből, hogy életté elevenedve benne, ismerős mosolyt melegítsen az ajkai köré. És ezt a valamit kereste most itt a faluban, ahol a szülői ház vénülve, romladozva bár, mégis csak az otthon tetőjét borította föléje, amely alatt született s amely gyerek-sikongásainak és első zokogásainak visszhangját őrizte. Szerette ezt a falut, ahol a nagyapja s az apja után most a bátyjai gazdálkodtak a széles kiterjedésű birtokon, szerette a gyönyörű vidéket fenséges hegyeinek kemény szépségeiben, a gazdag illatú kaszálókat, a sugdosó erdőket, a faluvá bujog szegény kis viskókat, amelyek közt minden kiejtett magyar szóért harcolni kellett.

És mégis idegenül nézett mindenre most.

Tizenhétéves házaselete, négy gyermeke, a gondok, gyötrelmek és vágyódások, amelyek egy gyűlölt férj oldalán, idegen országban, annyiszor szántották föl a lelkét, csodálatosan megkímélték mégis a szépségét és megóvták sötét szemeinek lebilincselő beszédességét, gyönyörű hajának selymes puhaságát. Harminchárom évével fiatalnak és üdének látszott, csupán arcának lágy kifejezését tette komolyabbá az utóbbi időkben a kemény belső elhatározás.

Kétkedő, reménykedő, harcos élet, hosszú utazások kábító évei után gyötrődött újból véreselevenné benne a vágy: haza, haza! Mert ez volt az otthona, az apai ház, nem a férje idegenországbeli háza. Itt káprázott beléje az élet tündéarca először, innen remegtek elő a jövő felé az élet apró örömei és dárdás szúrásai, hogy multtá símuljanak benne, amelyet itt tudott csak egészen elevenné idézni tizenhétévi házassága zavaros tükrén keresztül is. Itt érezte a legkiáltóbban az anya hiányát, akit sosem ismert, nem ismerhetett. És fájón, keserű emlékezéssel itt idézte élővé leginkább apját is, ki most már évek óta szintén halott volt. És látta maga előtt a derűs nefelejtseké szemeit, kiáltóan hangos egészségét, hallotta morduló hangját, ha a düh öntötte el és kemény kezeit öklökké gyűrte. Látta a mozdulásait, amint tesz-vesz, a földekre készül kilovagolni, vagy az istállóban jár s kedves lovait becézi, a külföldről importált bikákkal, tehennel büszkélkedik valami szomszéd előtt; látta, amint a méhesben szorgoskodik, vagy a pálinkafőzőnél vizsgálódik és az örökös gondtól, munkától csak ritkán szabadul a gyerekei közé.

Az apjára különösen sokszor gondolt mostanában és ilyenkor valami neheztelésféle keveredett az érzéseibe. Ha a temetőben járt, ahol a sírok már egész családdá nőttek az évek kérlelhetetlen rohanásában s a fájdalom már könnyeket vert a szemébe, még mindig érezte azt a szorongatást az apja fejfája előtt. Nem tudott vádolni most sem, sohasem. De élete elhibázottsága mindig *azt* az öklöt mutatta neki s *azt* a parancsszót harsogta feléje: *akarom!* Igen, ő akarta, vagy ő *is* akarta a Brandtannel való házasságot, akárhogy megbánta is később... Pedig *előbb*, a korai gyermekévek, derűvel voltak tele! Olyan szívesen idézte magába őket, olyan meghittén bujt alájuk, mintha még egyszer gyermek lehetne közöttük. És az otthon

képei közt látta megint az apját, aki a nyár ezer dolga között is talált időt a gyerekei számára s jóformán az egész telet velük töltötte és minden tőle telhetőt megtett, hogy ne érezzék túlságosan az anya hiányát. Meg aztán ott volt Mudorovná is, aki ebben segítségére volt. Igaz, paraszttasszony volt, de ügyelt mindnyájukra, mosdatta őket, foltozgatta a ruháikat, veszekedett is velük eleget, meg rémes mesékkal is ijesztgette, ha valami rossz fát tettek a tűzre.

Igen, az apja megtett értük mindent, hogy jó nevelésben részesüljenek. A fiúkat internátusba adta, ő pedig a zárdába került. És az iskolai évek alatt, csak a szünidőben kerültek haza. De micsoda boldogság volt mindnyájuknak kiszabadulni a sok nyűg, szabály és fegyelem alól és hancúrozni a szérűskertben, kijárni a halastavakhoz, meg a hegyi legelőkre, ahol a vrickói tótok kaszálták az illatos hegyi szénát; micsoda öröm volt az itt-ott kiálló púpokon hempergőzni, vagy bujósdit játszani a fiúkkal, epret, meg málnát keresni és fönt a magas hegyeken, a vadászkunyhó környékén borókabogyót szedni. Lovagolni és hajtani a harcsaszájú Kancsalics felügyelete alatt, esténként fejni a lányokkal és az aratási ünnepeken velük énekelni... És az apját is boldoggá tette az ő örömük.

Persze a zárdai élet egyhangúsága az ő élénkségével nem egyezett meg. De a vágyakozásai, tervezgetései kiszínezték a múlt éveket. És tizenhatéves korában milyen remegő szívvel tért vissza a szülői házba; ezer és ezer tervvel telten, amelyekkel részint a gyermekéveit akarta megtoldani, részint már a nagylányi életre készült. Még akkor egyre fészülgette a babáit, de Mudorovná dolgába is beavatkozott és egy csomó dolgot magára vállalt. Megtanult sütni és főzni, de csintalan, gyerekes tréfái mindennaposak voltak. Még nem restelkedett a fiúk előtt és akárhányszor versenyt mászott velük a fákon, de közben áhítattal készült az első »igazi« majálisra és elfogódott szívvel próbálgatta a ruháját.

És ez a majális, amelyen először táncolt férfiakkal, örök emléke lett.

Évekkel azután is a lelkében érezte még az öltözködés lázas sietségét, a kocsizás izgalmát s látta a fenyő- és tölgygallyakkal díszített lombstrák színes lampionjait, amelyek együgyűségükben is valami tündéri fényt árasztottak a táncolókra. Valami mámorító volt annak az estnek a hangulatában és soha többé nem érzett ahhoz hasonlót. Mintha valami mesében olvasta volna, úgy gondolt rá most is és szinte látta az udvariasan meghajló fejeket, amint fölkérték egy-egy mazurkára. Egy bűgő, fájdalmasan fölsíró bosztonvalcer visszatérő foszlányai pedig most is szívenütötték gyakran.

Különösen a szelíd, szőke fejre emlékezett erős és fájdalmas akarással. Milyen csodálatos dolgokat suttogott a fülébe a lengyelke lágy muzsikája közben! Szinte érezte, amint finoman s talán kissé merészen ölelte át a derekát a bosztonvalcernál, négyes közben meg forrón és jelentősen szorította meg a kezét és a vágtyól szinte könnyes szemeivel úgy nézett reá, hogy Magda egész életén keresztül azt érezte, mintha az a szőke fej az egész világot ígérte volna akkor neki és kész volna azt bármely percben elébe is hozni.

Maga sem tudta, hogyan történt, de akkor egyszerre csak arra eszmélt, hogy ő már nagy lány tulajdonképpen s ettől fogva nem volt többé kedve fákra mászni, versenyt futni s a fiúkkal hancúrozni. Mélázóbb lett, sokat töprengett és gondolkozott és minden szónak értelmét kereste. A szőke fej képe pedig ott úszott a lelke tetején és sohasem merült a többi emlékek alá. Nagy és apró események, kedves és rossz emlékek szívódtak föl benne az évek hosszú során, de a szőke fej képe ott uszált a zavaros bugyborékok fölött és tizenhétéves házaselete alatt, s ha néha el is mosódott egy kissé, mindig fölmerült előtte, ha rá akart gondolni. És ilyenkor úgy látta, mint akkor, tánc közben, maga felé hajolva, ragyogó szemekkel, halvány ajkain a drága, világot, boldogságot jelentő szavakkal.

Vajjon van-e az a világ, amely egy estén belesugárzott a tizenhatéves kis lány lelkébe? Tizenhat év óta kérdezte ezt magától s ha csüggedtségei valahogy új reményre kaptak, nekiindult újra, hogy tovább keresse.

Most is csak azért jött. Reménykedni és keresni. Néha csak egy letörölt álomnak tűnt a tizenhétéves házaselete s úgy érezte: csak egy lépés még és megtalálom. És még mindig a kislány szemérmes félénkségével suttozta maga elé a nevét: Tibor.

Pedig azóta se látta. Néha egy-egy futó hír jutott a füléhez, de úgy érezte ilyenkor, hogy nem szabad érdeklődni és tudakozódni. És megkötötte, félénken valami csodára várt. Aztán meg szinte túlvilági élességgel tűnt elébe a megkötöttség végtelen éveinek minden gyötrelme és vágyakozásának hiábavalósága.

Most minden akarását összegyűjtötte és összeszorított ajkakkal vágott neki, hogy megkeresse Tibort, aki azt a világot jelentette neki.

És ezért ült mindennap kocsiba, amióta megint hazajött. Odabüvölte maga elé a szőke fejet. Mert. Akart.

Néha a napsütésben lehúnyta a szemeit. *Most* meghallotta a hintó gördülését, a szerszám zörgését az egyenletesen ügető lovakon s Kancsalicsot, amint egyre hessegette ostorával a szemtelenkedő legyeket. Nem hóbort ez, nem esztelenség? - kérdezte magát fölriasztva. És érezte már, hogy fog a szíve fölreszketni, ha majd beérnek a városba s ő belép a cukrászdába, a boltokba s hogy szalad majd ki a szívéből minden vér, ha remegve befordul egy utcasarkon: hátha most toppan eléje azzal a nézéssel s ajkain azokkal a boldogságos szavakkal? És ma, ma fel mer-e majd nézni az iskola ablakaira, amelyek mögött Tibor tanárkodik?... És ha egyszer szembe találná magát Tiborral, mi lenne?

Nem tudta elgondolni, csak félt, hogy megdermedne a rettegett és várt boldogságtól, vagy még rosszabb történne vele.

Százféleképen látta ezt a találkozást megtörténni. A vér piros foltokat vert az arcára, amíg szégyenérzetével, becsvágyával és tizenhétéves álmodozásainak egymásra toluó képeivel birkózott. És közben boldogtalan volt, mert önmagával foglalkozott s mert csak ez az egy szegény reménye volt, amellyel életét boldogabbá tehetné. És ez a remény, amely az évek során annyira megizmosodott, hogy a józan ész minden ellenvetését eltörpítette és arra bírta őt, hogy hosszas, tétova készülődések után elhagyja a családját, - most, itt, a célhoz közeledve, mindenkor annyira meggyöngült és megfakult, hogy szinte lehetetlenségnek látszott. A valóság hideg és lelketlen világossága elhalványította képzeletének színes lámpásait és ilyenkor sírni szeretett volna.

Rettentően szenvedett mindig a kocsizások alatt és majd azt hitte, hogy elkésett mindentől és megrémült; majd meg azt, hogy rá sem ismernének egymásra annyi idő múltán. Kicsinyhitű lett és gyámoltalan, a vágyódása hirtelen összezsugorodott s ő szégyelte és korholta magát mindezekért. Sokszor meg szándékosan kínoztatta magát ilyenféle képzelődésekkel, csak hogy megbüntesse magát, amiért a gyerekeit elhagyta. Vezekelni akart ez önkínzásokkal, de rendesen megnyugodott utánuk és ilyenkor végiggondolta újból és újból az életét, csupán azért, hogy a vágyódását is erősebb életre kapassa és önmagát ismét meggyőzze tettének helyességéről és jogosságáról.

2.

Nem volt semmi dolga a városban.

Néha bevásárolt egyetmást. De nem voltak előkelő boltok s az ő kényes ízlését nem tudták kielégíteni. Így mindazt, amire szüksége volt, vagy amit nélkülözhetetlennek vélt, meghozatta és szinte naponta bekocsizott e boltokba, hogy megsürgesse a dolgait.

A kocsi rendesen korán ért be s így előbb is a fürdőbe ment. A tót fürdősasszony csupa jajgatás lett az örömtől, ha meglátta. Azt se tudta, hogyan köszöntse boldogságában, mert ha kényesnek tudta is s még a kilincset is meg kellett előtte törölnie, mielőtt belépett volna a fürdőbe, de egy ötkoronás ezüst, vagy néha egy tízkoronás arany volt a jutalma érte.

A fürdőből leggyakrabban egyenesen a templomba ment. Magda igen ájtatos asszony volt, de mostani lelkiállapotában maga sem tudta, mivé váltak bensőséges imái. Nagyokat fohászkodott és megszokott, régi imákat mormolt az ajka. Megpróbálta a Boldogságos Szűzet maga elé képzelni régi festmények után, mély kékszínű köntösével, de alighogy e kép megjelent előtte, máris átfarmálódott s legkisebb leánya, Mária állott előtte. Ezt szerette legjobban a négy közül. Bájos, szőke teremtes volt, nyugodt, tiszta tekintettel, vérpiros, finom ajkakkal. Ez a kép elvezette gondolatait az imádságoktól és rendesen kielégítetlenül, erősen elégedetlenkedve önmagával, lépett ki a templomból, hogy megszokott körútját folytassa a boltosoknál.

A cukrászdában már várták a reggelivel. A bő borraivalók s előkelő különcsége, amely mindenkit figyelmessé tett, nagy előzékenységet biztosítottak neki. Sokszor hosszasan elüldögélt itt és elnézte az utca mozgását. És figyelt.

- Takaró Tibor - suttogetta maga elé. Majd pedig: - Takaró Tiborné.

- Nem is volna rossz. Takaró Tiborné.

Kicsit mosolygott. A mosoly fájdalmas és kissé bizonytalan volt. A szőke fej újra feltündöklött előtte hivogatóan, egy új jövő nagyszerű távlatában.

Lesütötte a szemét. Nem mert kinézni az utcára.

Az új jövő ködlött benne fantasztikus és aprólékos részleteivel és lekötötte egész belső erejét. De tápot keresett magának egy gesztusban, egy kívülről zendülő hangban, valami egészen apró, jelentéktelen eseményben, amelyet hirtelen magába olvasztott és felszívott abba a csodálatos ábrándvilágba, amelyben élt.

És tudta a férfiről, hogy itt él e kisváros vajszagú, áporodott levegőjében, hogy ez utcák köveit tapossa, ezekben a boltokban vásárol, itt tanárkodik az iskolában, e kávéházak füstjében lustul, vagy ábrándozik, itt züllik e kiskocsmákban, vagy a kaszinóban kártyázik Gáborral, Matyival, kik szintén gyakran jártak át s tán a cukrászlány vagy a kasszírosnő (egy pirosképű, fiatal, kalapban járó lányra gondolt itt, akit egy alkalommal az utcán egy csinos férfival látott együtt) a szeretője...

- Vajjon ráismer-e első tekintetre? - tündött magában s egy kis szívdobogást érzett. - Milyen ruhában jár? Puha kalapot hord-e vagy szalmából valót? Fehér pikémellényéhez egy bordó, fehérpettyes, lazán kötött nyakkendő bizonyára jól állana... - Itt aztán eszébe jutott, hogy az urára sohase tudott ilyen gondolatokkal gondolni.

Az utcán járt, lassan, tündödvé meg-megállt. A kocsi egy ismerős házában várta. Egyszer előtte két csitri iskoláslány kacagott, vitatkozott, erősen tót akcentussal hadarva a magyar szavakat. Hirtelen nagy robajjal buffant ki az egyikből:

- De á Tákáró is mindig így mondtá...

Mint a villám, úgy csapta meg e név. A falhoz kellett támaszkodnia, hogy megállhasson.

- Istenem, mi volt ez? Mi volt ez? Remegett. A napernyőjére támaszkodva is alig tudott járni.

Aznap roppant kimerülten ért haza.

3.

Volt idő, amikor a fölszaporodott mezei munkák miatt nem nélkülözhatték a két vasderest egy-egy napra. Ezeken a napokon otthon maradt, vagy kísért a közeli mezőkre. Szeretett gyönyörködni a szélben hullámzó vetésekben, a hajladozó fákban, egy-egy ragyogó foltban, amit a nap vetett valami távolabbi ház falára. Szerette a völgyet kísérő nagy hegyek megmetszakadó vonalát. A hegytetőkre vágyakozva nézett fel és teli tüdővel szíta magába a friss, illatos levegőt. A nap ott játszott a völgy felett csudálatos ragyogásával, amelyet pazar kedvvel szórt a lombok közé, a domboldalakra, a házakra és az utakra.

Magda pihentette a fájdalmait. Ragyogó, nagy nyár járt erre és a boldogság ígését minden ablakba és minden szívbe behajította. Reményei erősebbek voltak, mint azelőtt.

A nagy udvarház sűrűsége-forgása kevésbé érdekelte. A bátyjai gazdasági vitáit és magyarázatait nem tudta végighallgatni. Gábor és Matyi, akik hol elválva, hol meg újból összebékülve a gazdaságot vezették, különben is folyton kellemetlenkedtek egymásnak. - Vitatkozásaik rendszeren heves személyeskedéssé fajultak, mivel Matyi az Amerikában szerzett tapasztalatait, az új gépeket, új eljárásokat akarta meghonosítani, Gábor pedig a saját találmányait, jobban mondván kitalálásait részesítette előnyben. Magda tehát inkább a hűs szobákban járkált, amelyeket tüllfüggönyök védtek a legyek elől és innen hallgatta a szekerek nyikorgását, zakatolását, a kiabálásokat, a lovak patáinak csattogását, amely különféle zajok az öblös kapubolt alatt mennydörögve zúgtak.

A szobákban valami különös csend terpeszkedett, amely minden zajt, hangot idegenül fogadott. A vén, zömök bútorok s a falak áporodott, nehéz szagot szívtak fel magukba már két elmúlt generáción keresztül s a harmadiknak minden törekvése, hogy ezt kiűzze belőlük - hiábavaló maradt. Nem jól érezte magát közöttük. A bútorok - bár mindegyikhez fűződött valami emléke - minden ízlés nélkül, a szükségnek megfelelően voltak elrendezve. Itt is törött volt, amott is szakadt volt valami. A falakon pókhálós, sárgult fotográfia lógtak. Némelyik mögött egy összeszáradt, porló barkaág. Másutt valami emlékül szolgáló rózsafüzér. Csorba üvegek mögött Napóleon és Garibaldi még mindig ott ültek a széles gipszramákban. A zongorán, pamlagon, karosszékeken, vánkosocon s a molyette vén szőnyegekben valami rosszszagú fásultság volt érezhető. De mindez nem kedvetlenítette el. Reményei és vágyai kárpótolták őt mindenért.

Sokszor egészen valószínűtlennek találta a mostani helyzetét. Egy gyermekkori álmokép után futni? - gondolta. És szemben vele, meg körülötte a búbos kis viskók kíváncsian néztek rá sötét szemekkel, mintha kérdeznék tőle: hát mi lesz már most? Mikor átkocsizott a városba, a patakban sulykoló asszonyok szemében is ezt a kérdést látta. És tizenhét év előtt, mikor az eljegyzése napján Brandten előtt az erdőben bujkált, ezt kérdezte tőle a fák susogása, az éjszakai erdő minden hangja, a távoli tüzek fel-fellobbanása is.

Milyen világosan látott most mindent! De a kérdésre még mindig nem tudott megfelelni. Talán nem is akart. Az elhatározás ott fészkelte ugyan a lelke mélyén, de a valóra váltását, mintha még most is késleltetni akarta volna. Az álmaival foglalkozott a legszívesebben és boldog tudott lenni, ha a szőke fej megjelent előtte, ajkain azokkal a csodálatos szavakkal. És a majális képe is mindig megjelent, a messziről feltörő emlékek minden szépségével, amelyek úgy lebegtek a magányos asszony felé, mint drága színes kendők a kedves ablakából.

4.

Olyan szép, csöndes napok derültek a völgyre, hogy aranyos mosolygásukkal felszívtak minden rossz emléket, fájdalmat s a lelkekre valami boldog ürességet leheltek, amely hasonló volt a test jóllakottságának érzéséhez, amikor minden gondolat szunnyad s a boldog mozdulatlanságba kötött testet az élet jóságos nedvei járják át. Azt lehetett volna hinni ilyen napokról, hogy élni a legfőbb jóság és ennél különbet a leggyötröttebb koldus sem kívánhat. Vagy voltak talán más napok is ezelőtt, amikor az égbolt kékje nem volt ilyen közel s a horizont nem ilyen tiszta és végtelen?

Magdának úgy tetszett, hogy a legtávolabbi fenyőnek is minden ágát tisztán látja és biztosra vette, hogy amott, azon a tenyérnyi kis tisztáson, a boróka körül rigókat lát lakmározni. Az ég kékje pedig mintha egy végtelen folyamban símán és zajtalanul áradna feléje, hogy keresztül-ömljön rajta...

Igen, ez volt most minden, az egész élet, amelynek nincs multja, és nincsen jövője, mert az emlékezés megdermedt a nap hulló aranyában, az eláradó derűben és csöndben. Megfoghatatlan volt most az a gondolat, hogy elmúlás van, amely ebben az órában is életeket olt ki, mint ahogy a természet új életeket is fakasztott, amikor a jelen el nem múlható mozdulatlansággal bővölte magát Magda lelkébe.

A méhes előtti padon ült Matyival, akit betegsége hazahajtott. Óraszámra hallgattak, mint ahogy bennük is hallgattak az élet vágyai és fájdalmai. Néha egy-egy hazatérő méh feléjük vette az útját. Ez volt most minden mozdulása az életnek. Mögöttük a kaptárok egyhangú zümmögése, mint valami ritmusos távoli zene zsongott, mint az élet szívdobbanása.

- Te, Matyi, - mondta egyszer Magda - emlékszel, amott a fészerben egy csomó hasábfá állott gyerekkorunkban. Sose volt szabad ott játszani. Azt beszéltek, hogy üres hasábok azok és nagyapa fegyvert rejtegetett bennük. Igaz volt az?

Matyi arca puffadt volt és erős árkok szaladtak a szája körül. A lábait, vízzel telődő beteg lábait, egy széken nyugtatta. A szemeiben félelem imbolygott. Amikor a szíve ijedten félrevert, a félelem, mint egy szörnyű árnyék ült ki a szeme ablakaiba s csak lassan, nehezen húzódott vissza odújába, mint a dühös véreb. Különösen az éjszakái voltak rosszak. Így nappal, az áradó fényben fürödve, a megnyugvás szelíd hullámai őt is elérték, de azért mindig befelé figyelt, a szívére, ahol a bomlott harang akármikor megszólalhatott.

- Hallottam én is. De az Isten tudja, hogy igaz volt-e? Már rég nincsen meg az a fa... Hogy jutott ez az eszedbe?

- Csak úgy... - odázta el Magda a feleletet. És ültek tovább a csöndben.

- A fene ezt a Gábort - kezdte másszor Matyi. - Hogy nem adja meg a pénzemet. Megint egy évi bérrel és még hatszáz forintommal tartozik, amit úgy kért kölcsön... Most nincs egy vasam se, hogy kórházba mehetnék, pedig cefetül érzem magam...

- Hát csak egypár napig várj még - türtőztette Magda. - Amíg a termésért a pénzt megkapja... Én is már sürgönyöztem Bécsbe pénzért - mondta erős pirulással, mert röstellte, hogy annyira nem törődött a pénzügyekkel s a magáé is elfogyott, hogy legutóbb a városban járt. Szeretett volna Matyi segítségére lenni, mert tudta, hogy Gábortól alig fog pénzt kaphatni még most. Az a »pár nap« sokáig eltarthat.

- Tudod, már nem is a pénzt bánom, hanem hogy nem tudok erőre kapni. Ha bírnám, hát én vállalnám a gazdaságot s Gábort kitenném. Mert mindent tönkretesz. Neked se, Janinak se fizeti a bért soha, hát hova teszi a pénzt? Apa öt gyereket nevelt ebből a földből s mindig

megszerezte még egy darabbal. Persze, hogy nem is kártyázott, mint a kedves bátyáink... Én meg, amilyen balek vagyok, hagyom magam...

- Megállj csak! Most jut eszembe, van énnekem még valahol pénzem, csak hogy rubelekben - vágott közbe a huga. - Ha azt beválthatnók a városban, akkor holnapután utazhatnál is. És ha kevés volna, küldök utánad még.

Olyan örömmel mondta, hogy Matyi is szinte fölvidult. De aztán megint házsártos lett.

- Nem, Magduskám, köszönöm. Nekem az én pénzem kell. Mert ha Gábor megtudja, hogy te kölcsönöztél nekem pénzt, akkor az én pénzemet megint elviszi az ördög...

De Magda nem hagyta abba a dolgot. Beszaladt a szobába, megkereste a pénzt. Hét darab szásrubeles volt.

- Elég lesz-e egyelőre? - kérdezte és kedveskedve addig erőszakolta Matyira, míg az el is fogadta.

Aztán megint elhallgattak örömmel és jóssággal telten. A csönd harangja zengett csak a roppant kék boltozat alatt.

5.

Matyi is rászánta magát, hogy bemegy a városba Magdával. Ismerte ugyan a baját, de szeretett volna doktorral beszélni, mielőtt a kórházba megy megint.

Ahogy nagy nehezen a kocsiban elhelyezkedett s beteg lábait, mint holmi idegen dolgokat a kis ülésre rakta, ránevetett Magdára:

- Ilyen deli legénnyel se igen kocsizhattál még életedben.

Kicsit jobban érezte magát arra a gondolatra, hogy holnap estére már Pesten lehet a kórházban. S ahogy előre szimatolt a levegőbe, mintha az ismerős orvosságok szagai áramlottak volna feléje a földekről is. A jó, gondtalan elnyújtózás bizsergett a tagjaiba s az orvosok óvatos és biztatást rejtegető szavait hallotta már a lovak egyenletes ügetésének zajában.

Magda előre meredő arccal ült mellette s az a különös nyugtalanság, mely mindig elfogta, ha a városba indult, ma szokatlan hevesseggel játszott idegein. A reménykedések és kétkedések, a szemrehányás, hogy erős elhatározását szinte el tudta felejteni az utóbbi napok könnyű tétlenségében, felostorozták a szunnyadó víziókat benne. Az orcáira piros rózsákat vert az izgalom, míg képzelete hétmérföldes csizmákkal száguldott a sors elé.

A hegyek távolú mellel nyújtóztak a napfénybe s fejüket a kék égboltna fúrták. Néhány pufók felhő felbátortalankodott fehér szárnyával a sötét erdők szegélye mögé. A földekről a cséplés pora szállt fel. A tarlókon varjak sétáltak, kis halmokról a magas fű közül fűjek kiáltása hallatszott. Az út hosszában, a magas jegenyék sorában fecskék nyilaztak.

Magdában felharangozott a Pistának adott csók emléke is és zúduló lázzal kergette meg a vérét. Szinte könnyek ültek már a szemében. Nem is látott semmit maga körül, pedig a völgyek nyílásain át a Sielinka a régi esztendő üzeneteit küldte feléje.

De benne most vadul ugrott fel, mint egy ostorcsapásra a sorsa valódi képe. Ha lerázta magáról a káprázatok könnyű fátyolát, olyan kifosztottan állott a lelke, mint vihártépett fa az őszi pusztában. Mert volt-e valahol egy meleg zug a világon, ahol őt várták? Volt-e valaki, akinek mindent adó érték lehetett az ő személye? Volt-e valami is, amiért idáig is érdemes volt elkínldnia, öröm, szerelem nélkül? Hát miért futott át a félvilágon, miért robotolta le az

esztendőket, ha ezután se mondhatja el senkinek elfulladás, részeg szenvedéllyel, akaratlanul is a szívéből kiszakadóan: »Szeretlek, szeretlek, szeretlek!«... Hisz *ez a minden* ezen a világon! Ezért ölnek, ezért háborúskodnak, ezért gyújtogatnak, ezért halnak meg az emberek. És ő még senkinek se mondhatta ezt, neki még egy boldog órája nem volt szerelemben, gyönyört nem ismert, csak lángokat, amelyek őt magát égetik, pusztítják, melyek kiszikkasztják az agyvelejét és az álmait is, amelyekkel kábította, locsolgatta magát...

És megváltozhatik-e minden most egyszerre, hogy az álmodásoknak igazuk legyen? Milyen lehet most az a Tibor, akit még tizenhét év előtti ifjúságában őrzött meg magának? Két idegenvilágú ember volnának tán, akiket sose lehetne már összehangolni? Tán meg is nősült régen s ha megtudná, hogy ő most valóban van, kérdezné-e sokat, hogy miért? Prédának nézné, mint annyi más férfi, aki körülcsikázta az ő magányosságát... (Ennél a gondolatnál Lechnowsky távoli alakja merült föl előtte és csodálkozva merengett el egy percre, hiszen annyi év óta nem gondolt rája.)

- Lehetetlen - érezte most világosan. Soha ők ketten nem találkozhatnak már abban a régi érzésben... És az ő felgyűlt sok kincses érzése, amikkel rája várt, a forró mozdulatai, amik benne szunnyadtak, sok drága gondolata, új érzései, amik *majd azután* születnek, ha mindezt már ráaggatta a férfira, - ó, jaj, - mit csináljon e benne elhaló teherrel?

A hintó kerekei már a város macskafejes kövezetén rázkódtak és Kancsalics hátraszólt, hogy hol is álljon meg.

Matyi kérdőleg nézett Magdára:

- Talán előbb a bankba mennénk?

- Mindegy - válaszolta Magda s ezzel magának is felelt. De aztán összevonta a szemöldökeit, a tekintete elszánt lett, mintha a lehetetlennek is neki akarna vágni.

6.

Mikor az orvostól lejöttek, Matyi csendes örvendezéssel mondta és a mély árkok egy kissé elsimultak puffadt arcán:

- Látod, nem is állok olyan rosszul, mint gondoltam. Persze, kórházi ápolás kell... De most nem is jövök ki onnan, amíg teljesen ki nem gyógyítanak, ha fél évig kell is ott feküdnöm.

Magda sötéten nézett maga elé, mert az orvos neki szánt szavaiból és jeleiből sokkal többet tudott meg és sokkal rosszabbakat. De azért Matyi szavaira biztatgatva felelt. Úgy látszott, hogy Matyi szívbaja nagyon előrehaladott és talán rövidesen katasztrofális lehet. De ezt a gonosz sejtelmet titkolnia kellett.

A postára mentek még, hogy a kórháznak sürgönyözzenek. Kijövet a kapuban egy köpcös, szőke úr köszönt rá Matyira, akit Magda egy fél lépéssel megelőzött.

- Szervusz Mátykó! De régen láttalak...

- Szervusz öregem - kiáltott Matykó, akit jó reménységek béleltek, mióta az orvostól lejött. - No nézd, hát hogy vagy? Ejnye, Magdus, gyere csak...

Magda visszafordult.

- Á, kezicsókolom! - mondta a köpcös úr széles mosolygással s egyik kezével egy virzsíniát szorított nagy óvatossággal a leemelt kalapjához, a másik kezét előre nyújtotta és Magda felé mozdult.

Takaró Tibor volt.

Magda kutatva és csodálkozva nézett magába, amíg kesztyűs kezét elfogulatlanul nyújtotta Tibornak. Valami nagyszerű fölindulást várt ettől a perctől, amelyet annyiszor színezt ki magában s amelytől - mentől közelebbnek hitte, annál jobban remegett. A gyötrő tusakodások és gyönyörű káprázatok hosszú esztendei után azt várta, hogy az egész, fájdalmas és zengő vágyakkal itatott mult fölrozsállik benne, vagy hogy a fölgyült öröm, a rejtegetett kincses érzések egy kiáltó, zúduló rohamban fognak kitörni belőle. Figyelte magát. Csak valami különös hidegséget érzett. Se a keze, se a hangja nem reszketett.

A férfira emelte tekintetét.

Egy kissé köpcös, kissé lihegő úr állott előtte. Pecséteket látott a szürke nyári kabátján, amelynek kissé vidéki szabása volt. Erősen kopaszodott és az arca színe sárgás volt. A virzsíniát úgy tartotta a kezében, mintha az valami illetlen dolog volna. Magda majdnem mosolyogni is tudott. Azt kérdezte:

- Emlékszik, egyszer egy nagy majálist csaptunk a Sielinkán?

Takaró erősen tót akcentussal beszélt és közben vagy a bajuszát sodorgatta, vagy a homlokát dörzsölte. Azt mondta:

- No bizony, hogyne emlékeznék. Ákkor még csak olyan kicsi lányká tetszett lenni, olyan kis bábuská. Ő kérem szépen, ázóta is sok májálisokát rendeztünk, de mindenkinek az első legjobban megmárád emlékezetében. No bizony, ákkor nemsokára férjhez tetszett menni, olyan várátlánul és most tálán meg sem ösmertem volná, há nem Mátykóval tetszik lenni...

- Annyira megváltoztam azóta? - kérdezte Magda s a hangját figyelte Tibornak, hátha a régi szív lüktet fel benne.

- No kérem, áki ázóta se láttá - nevetett fel Takaró. - Pedig István sokszor beszélt nekem kegyedről, mert jó pájtások voltunk Istvánnál, - hogy az is olyan meggondolatlánul végzett mágávál szegény...

- Mért nem volt a temetésén? -

- Én kérem? - s egészen meglepődött a váratlan kérdésen. A homlokát dörzsölte. - Hol is voltám! Bizony az is már régen volt... Igen, Erdélyben vákációztám ákkor s csak igen későn tudtám meg...

- Lehetetlen - érezte Magda a férfi minden szava után. És úgy tetszett neki, mintha ezzel el is végződött volna minden benne s a társaságbeli asszony kíváncsiságával nézte már a férfit. Egy kis gúnnnyal kérdezte aztán:

- És mi lett a költészettel?

Takaró fülig pirult, mint egy diák. Matyi nagyot nevetett:

- Látod, az asszonyok megjegyzik a régi bűnöket.

- Ó, kérem, - nevetett Takaró is - juvenus ventus...

Magda próbálta a víziók kék szemeit, a szőke fej báját, a tizenhétéves régi varázst még egyszer magára idézni, amíg Tibor és Matyi tovább diskuráltak. De a káprázatok valahogy nem engedelmeskedtek s a csöndes hidegség egyre nőtt csak benne. Mintha valami nagy, mondhatatlan félelem jeges keze lassan letörült volna mindent, amit reménykedések és rettegések közt a végtelennek tetsző évek alatt az álmok a lelke táblájára írtak.

- Hát minden összeomlott, minden elveszett - jajdult föl benne az első félénk sikoly. De összeszorította a fogait, hogy a sikoly ki ne csússzon az ajkain, keményen egymásba kulcsolta

a kezeit, hogy a remegésüket észre ne vegyék. És rázott egyet magán, hogy lehulljon róla ez az elviselhetetlen teher s majd később, otthon, ahol senki se látja, ott próbáljon vele végezni. De nem tudta levenni a szemét Tiborról. Tekintete rákapcsolódott és egyre a régi, az elveszett fiút kereste a maszk alatt, amit az évek ráaggattak.

Takaró mondta:

- Hiszen há én tudtam volna, hogy itthon vágy és betegeskedsz, no bizony felkerestelek volna... Mert tudom, Gábor, há egyedül ván, sohá nincs otthon...

- Most más, hogy Magdus otthon van, mégis családiasabb az élet. Gábor se megy úgy el. Én ugyan reggel Pestre utazom, de tán Magdus se fog kidobni, ha éppen be akarsz kukkantani hozzánk...

- Igázán? Há szabádná tiszteletemet tenni - és hajlongott.

- Azt hiszem, elkésett, kedves Takaró - reszketett föl Magdából a hang oly idegenül, hogy maga sem ismert rá. - Mert egy két nap múlva én is elutazom.

- Elutazol? - csodálkozott föl Matyi. - Hát hová? Hiszen nem szóltál eddig egy kukkot sem.

Egy pillanatra dac villant föl benne, - mint a gyereken, aki feleselni akar, - hogy Matyi naivságát megtorolja. De aztán összecuklott hirtelen. Olyan fáradtan mondta:

- Minek mindenről beszélni...

Búcsúztak.

A kocsiban nem bírta leleplezni a reszketését. Matyi ijedten kérdezte:

- Mi bajod van Magdus? Mi bajod? Megállj! - kiáltott a kocsisra. - Menjünk a doktorhoz? Rosszul vagy? Szólj!

Magda csak a fejét rázta, hogy ne faggassa őt Matyi s intett a kezével, hogy: gyerünk haza.

Az ajkai fehérek voltak s a szemei körül szederjes kék gyűrűk futottak hirtelen. És egyre reszketett.

Matyi ijedelmében gyámoltalankodott. Segíteni akart. De Magda mindenre csak a fejét rázta. Nem tudta hát, hogy mit tegyen és ezért egyre Kancsalicsot biztatta, hogy gyorsabban, gyorsabban! És nagy aggodalmában is valami jóérzés volt benne, hogy segíteni akar valakin, aki e percben még nála is betegebb.

És a derűs hegyek, mosolygó völgyek közt a koci úgy rohant, mintha elátkozott lelkeket vinne.

7.

Az egész délutánon és az egész éjjelen át egyre tartott a reszketése. És nem használtak a jóféle házi pálinkák és a különböző teák sem, amiket a jó öreg Mudorovná sok zsörtölődés között belédiktált. A forró fedők, téglák, amiket az ágyába tettek, a fullasztó hatalmas dunyha, amivel betakarták, mind nem tudták azt a jeges érzést elmulasztani, amely onnan belülről, a szíve tájáról áradt szét az egész testébe. Ha egy kicsit elengedte magát: összekoccantak a fogai s a kezei, a lábai egyre rángatóztak.

Matyi döbbenettel és tehetetlenül szemlélte ezt az érthetetlen és rettentő reszketést. Mudorovná meg egyre pirongatta őt, hogy nem szóltak be az orvoshoz, ha már ott voltak a városban.

De Magda tiltakozott.

- Nem kell orvos... Nem kell senki... hagyjatok egyedül, majd elmúlik...

Magára hagyták.

És ő csak feküdt és reszketett. Nézte a plafon cikornyás virágait, az éjszakára meggyújtott lámpa imbolygó fénykörét és nem tudta, mit néz. Semmilyen gondolata sem volt. Csak az a mondhatatlan hidegség.

Mudorovná Matyit is ágyba parancsolta estére, mert hogy reggel utaznia kell! Aztán lopva többször is bekukkantott Magdához és mindig egyformán találta.

Gábor későn vetődött haza. Most, hogy Magda is itthon volt, alaposabban végezte a dolgát. Ott lábatlankodott a cséplésnél egész nap, ügyelt a részesekre s eligazította sok olyan dolgot, amivel máskor sose törődött. A pálinkafőzdet is pontosan ellenőrizte, végigjárta az istállókat, a tej szállításáról intézkedett, mintha sok évi hanyagságát e pár hét alatt pótolni tudta volna.

Ahogy Magdát meglátta, mindjárt kész volt a városba lovagolni a doktorért. Jó sport lett volna, s legfeljebb egy ló bánta volna meg. De Mudorovná lebeszélte.

Az öreg asszony ott töltötte az éjszakát a Magda ajtaja előtt és az aggodalma egyre nőtt, hogy olyan változatlanul látta Magdát.

- Ha legalább nyögne, vagy fájlalna valamijét - gondolta.

Reggelre kelve, Matyi búcsúzni ment Magdához, mert Gábor és Mudorovná is mindenképen követelték, hogy útra keljen. Ez az éjszaka nagyon megviselte. Arca puffedtebb volt, mint máskor, szemei véraláfutásosak. A Magdáért való aggodalom s a maga baja egyaránt megkínózták.

Az ágy elé ült. Nehezen bírta szóra magát.

- Magdus... Hogy vagy? Nézd, búcsúzni jöttem, merthogy azt akarják, hogy elutazzam... pedig szívesebben maradnék, amíg jobban leszel.

Magda a hideg reszkető kezét kinyújtotta a paplan alól.

- Úgy-e, jobban vagy? - mondta Matyi, megörülve e mozdulatnak. - Úgy-e jobban? Mondjad, Magdus. Én azt hiszem, hogyha kiülnél a napocsára, egykettőre összeszednéd magad...

Magda most ráemelte a tekintetét Matyira. Látta annak meggyötört arcát, az egész beteges, nehéz testet s valami roppant szánalom fogta el: az első érzés tegnap óta, amelyről tudott. Azt mondta:

- Szegény fiú, csak utazz el gyorsan.

Azzal csuklott egyet, a szemeibe nagy mélységből könnyek szivárogtak fel, mint valami megváltó melegség és elkezdett lassan, szinte egyenletesen zokogni.

Mudorovná beugrott a szobába:

- Hála Istennek! Sír! Hála Istennek!...

Aztán kituszkolta Matyit a szobából.

- Most már aztán Isten áldásával útra kelhet az ifiúr és csak magára gondoljon. A fiatal nagysága most már az én gondom... Nem kell nekünk ehhez semmilyen doktor már, majd meglátja. És vigyázzon magára, hogy az a jó Isten áldja meg, mert én addig meg nem halok, amíg az ifiúr is meg nem házasodik s az első kis fiát nem ringathatom a térdemen...

Nevetett, de a szemei elhomályosultak, amíg a gördülő hintó után nézett.

8.

Nehezen ment.

Eleinte olyan nagyfokú érzékenység vett erőt rajta, hogy minden gondolat, amely az agyába ötlött, minden külső jelenség, amely érzékeny gondolatkörébe ért, megindította a könnyeit.

Nézte a csoportosan keringő fecskéket, amint a tetőkön, boglyákon gyülekeztek. Mert az őszt már erre járt, titokzatosan és láthatatlanul. Ecsetjével megfestette a bokrokat, cserjéket s nagy pirosuló foltokat lopott a fák lombjai közé is. Esténként a hegyek már könnyű fátylakba takaróztak és reggelre kelve lecsusztatták ezeket egészen a völgyekbe. A nap melege csak nehezen tört utat magának s a levegő olyan sűrű és jószagú volt, mintha minden virág, növény még egyszer sietve lehelné ki sok jó szagát, mielőtt téli álmra hunyná a szemét. A déli fényben ökörnál sodródott és belegabalyodott a kopaszodó ágakba. Néha egy könnyű szél hűvös sóhajtása faleveleket zörgetett már az udvar porában.

A fiatal fecskék el-elcikáztak előtte, aztán az öregek közé vegyültek s hallgatták a nagy útra szóló tanácskozásokat. Mintha minden zsindegy meglelevenedett volna az istállók és szérűk tetején, akkora nyüzsgés volt ott.

- Készülődnek, mennek, - fájt belé - nekik is van hova...

És a könnyei feltarthatatlanul indultak meg.

Vagy valamelyik béresgyerek rávágott botjával a tehenekre, mikor délben itatni mentek.

- Ne bánts, fáj neki - kiáltotta Magda és újból megeredt a könnye.

Nem volt ez rendes sírás. Hangtalanul, szinte könnyen csordultak ki a könnyei, mint valami csordultig teli kehelyből. Egész valója csupa seb volt e szörnyű megrázkódtatás után s a végső magányosság zordsága lehelt feléje. Nem gondolt határozott gondolattal se Takaróra, se a hiábavaló víziókra, amelyekkel egy életen át áltatta magát. Nem is tudott még gondolni. Végig fájt benne minden ideg, minden izom és minden gondolat. A külső világ képei és elvesztett hite, reménye, az élete fölismert céltalansága és üressége egyformán sajgatták meg a fájdalmát, mintha a fájdalom már egy külön szerv volna benne, nagyobb, hatalmasabb a többinél, amelyeket egyszerűen birtokba vett.

Matyi megnyugtató sorokat küldött haza, hogy jobban van, aludni is tud s az orvosok szépen biztatják.

Ezen is sírni kellett.

- Szegény fiú, ki tudja meddig húzza... Ez csak olyan látszólagos javulás.

- De ha írja, hogy az orvosok biztatják - vetette ellene Gábor, akit dühített a sok értelmetlen sírás és sehogy se tudta Magda állapotát megérteni.

- Azt én jobban tudom. Nekem a Krüger doktor megmondta, amikor Matyit vizsgálta, hogy nem sok reménye van.

- Az csak a Krüger. Mit tud az a Krüger! Egy ilyen vidéki orvos... A pestiek csak többet értenek hozzá... Aztán mit sírsz folyton? Ezt is meggyógyíthatná az a Krüger, ha olyan híres orvos! Ezt az örökös sírást...

Az ilyen beszédek csak még jobban elkeserítették. Már nem is ebédelt együtt Gáborral, hogy meneküljön előlük. Csak Mudorovná maradt meg neki. Ez ajnározta, mint egy kis babát, mesélt neki, kártyázott vele és elterelte egy-egy kis időre a fájdalmát.

Lassacskán rá tudta venni egy kis sétára is az udvarban, vagy a szérúskertben. És ilyenkor fecsegett ez a vén, kopott, húséges madár kéretlenül is, csakhogya »kibeszélje a fejéből a szomorúságot«. Előhozta az apját, a nagyapját, a gyerekkorukat s mint színes kis hatosos léggömbjeit az egykor volt életnek, úgy bocsátotta föl előtte a régi kedves emlékeket. Egy kis életet lehelt Magda köré, hogy megmelegítse ezt a didergő lelket. Elhessegette vén szavaival a friss valóságot, hogy az ismeretlen, mély sebek mielőbb behegedjenek.

9.

Még volt egypár szép nap. Mintha a nyár nem tudna elválni a szelíd völgytől. A fák megtépett lombjai kifényesedtek a napsütésben s a vén törzsek megrázták magukat, mintha mondanák:

- No, legények vagyunk ám azért még.

A napmeleg szelíd forrósággal bujt még egyszer az emberek vérebe, de a kis patak vize hideggel harapott a gyerekek meztelen lábába, ha átgázoltak rajta. Az ég tiszta és mély volt, mint nyár derekán, csak a horizont szélén leselkedtek komolyabb felhők, mintha a völgyet kémlelnék az esős napok idejére.

Magda most már kimerészkedett Mudorovnával a halastavakhoz is, de leginkább a temetőbe vágyott.

A vénséges, elhagyatott falusi temetőben egy hársfa épített kriptát lombsátorból a földben gyülekező család fölé. A sírok között baromfi szemelgetett; nem messzire vén fűzfák alatt parasztyerekek farigcsáltak sípot, míg a juhocskák a rét fűvét legelték. A patak itt kanyarodott a temető sarkában délnek és szelíd kis fodraival elfecsegte a messzi hegyek üzenetét a síroknak.

A nagy csöndbe egy-egy kolomp szava hangzott, vagy egy tehén bödült el. Békés és szelíd volt az életnek ez a pár ide türemlő hangja és megnyugtató az örök nyújtózásnak ez az egyszerű kertje, ahol a halottak orral fölfelé, talán még a földi dolgok felé szimatolnak olykor.

Magda mindig talált díszíteni, babrálnivalót a sírokon, amelyeket alig gondozott valaki. Csak halottak napjára hordtak ki virágot meg gyertyát a cselédek, mert a testvérek ritkán voltak itthon, Gábor meg nem sokra tartotta az ilyet.

- Látod, - mondta Magda egyszer Mudorovnának - itt a nagyapa sírján áll: Vidovich Márton, élt 82 évet. Az apám már 63 éves korában halt meg, szegény anyám 28 volt csak, István 34 évet ért meg. Most Matyi van soron. Az sincs még negyven. Így pusztul ki a család...

De nem volt benne semmi félelem, semmi kétségbeesés már. Mudorovnával együtt azt tartotta:

- Ami még hátra van, azt le kell élni.

És nem rémítette már a kérdés: hol és hogyan?

A szomorúság szelíden ágyazta magát örök érzésül a lelkébe s amíg a temetőt látogatta, gyakran merült föl benne, hogy itt van ő igazán otthon, a »földalatti« családánál. És ez is megnyugvás volt, bizonyosság és orvosság. De nem hatalmasodott el benne vágyódássá. Csak élt, tengett, mint a többi muszáj-érzés, mint az egész élete, mióta a boldogság elfordította tőle az arcát.

10.

Matyi sorai mindig bizonytalanabban jöttek. Néha csupa biztatás áradt belőlük, néha meg valami reménytelen kapaszkodás az életbe.

Azt írta: »Megvan-e még a barna csíkos felöltőm? Az előszobában lógott a fogason. *El ne adjátok*, mert a tavasszal viselni akarom«.

- Hiszen sose szoktuk a viseltes ruhát eladni - dörmögött Gábor. - Az mindig a cselédségnek jutott. Hát mi az ördögöt akar ezzel?

Máskor meg: »Karácsonyra okvetlenül hazajövök. Szeretnék egyet-mást lehozni magammal, amire itt szükségem van. Az íróasztalom bal felső fiókjában van anyáknak egy fényképe. Küldjétek el expressz.«.

Gábor nem is mutatta már Magdának ezeket a kártyákat. Már tudta, hogy Magda valami nagy lelki válságon vergődött át s így lehetőleg kímélni kell és azt is érezte, hogy az öccse a végét járja. Számított tehát arra, hogy Pestre kell utazni Matyihoz. De Magdának azt kezdte emlegetni, hogy gazdasági dolgokban kell majd elutaznia s akkor meglátogatja Matyit is.

Az ősz végtelen szálakban fonta az egyhangúság esőfátyolát a völgyre. A hegyek sűrű ködöket izzadtak föl. A felhők, mint tépett gyolcsok feküdtek a hegyek mellén. A kis patak megáradt és szennyes hatalmaskodással, majd a házakig nyújtózkodott. Minden élet a viskók füstös falai közé zsúfolódott. Az asszonyok fehér háziszőtteket teregettek magukra, ha az ég alá merészkedtek. A férfiak zsíros, föltúrt kalapkarimája, mint tepsi, úgy fogta föl a vizet. Alig lehetett egy-egy kurjantást hallani. Már négy órákor éjszaka volt.

Mudorovná vastag harisnyákat kötött, Magda régi »Über Land und Meer«-eket lapozgatott és gyakran talált valamely megjárt vidékről ismerős képet bennük.

- Látod, itt is jártam - mesélte aztán. - Nézd, micsoda nagy paloták vannak itt s ilyen lapos tetejük, hogy nyáron ott hűsölhet az ember éjszaka...

- Hát szép is az. Így legalább tudja, hogy mire töltötte a szép életét. Látja, én ki se voltam a határból, no de az ilyen parasztnak mindegy, csak a jó Isten velünk legyen...

- Hát abban igazad van, hogy az a fő, hogy a jó Isten velünk legyen. Akkor mindegy, hogy tölti az ember az életét...

Gábor benyitott.

- No, csak megvagytok, látom. De én reggel Pestre indulok ám.

Magda hirtelen becsukta a könyvet és erős nézéssel rámeredt.

- Isten, legyen irgalmas hozzá! - Hát meghalt?

Gábor kedvetlenül húzta félre a vállát.

- Hát már régen mondtam neked, hogy le kell mennem Pestre. Most aztán lemegyek...

Magda hosszan nézte Gábort. Halkan mondta:

- Mire való ez? Én úgy is tudom. Vagy engem féltesz? Mikor elbúcsúztunk, *akkor* reggel itt az ágyamnál, már akkor is tudtam, hogy csak meghalni mehet szegény Matykó. Hát *most* már ne félts...

Mudorovná jajgatott csak fel:

- Ó, Jézsis, Jézsis! Hát igazán meghalt?... Szegény ifiúr!

És végtelen sírását, jajgatását kivitte a konyhába.

A két testvér visszatartott könnyekkel ott maradt az árva estében. A pusztuló család képe egymáshoz sodorta őket és Magda odament Gáborhoz, anyás szeretettel megölelte és sírva mondta:

- A »földalatti« család egyre nő és erősödik, hívja magához az élőket...

Gábor összeszorította a fogait és az ablak felé nézett. A végtelen őszi eső sírt az éjszakában.

11.

Ezek megint nehéz napok voltak. De túlestek rajtuk is.

A rokonságból alig volt itt már valaki. Menyus bácsi és Cili tánt Rózsahegyről még eljöttek, János pap is. De Tini nénit a reumás lábai nem engedték, Teréz néniék pedig túlmesszi laktak. Barátok, ismerősök is mind kevesebben jöttek, mert azt a sok szálát, amellyel Vidovich kötözte a családot az élethez, lassan elrágta az idő, Gábor és Matyi hánykódó legényélete meg nem volt alkalmas arra, hogy gyökerekkel ágazhasson széjjel a társadalom folyton újuló rétegeiben. Így aztán az ősi kaptár mind elhagyatottabb lett s most, hogy új gyász kongatta feléjük a szomorúságot, csak igen kevesen ödöngtek a tágas udvarházban.

De megérkezett Jani és eljött Takaró is a temetésre.

Magdának eszébe jutott, hogy mikor Istvánt temették, többször is félve kereste Takarót s milyen erős volt még akkor a hite, milyen mondhatatlan szépek voltak az álmái! Most már nem volt se hite, se vágya, a mesék gyökerei is kihaltak benne, mint a rossz, köves talajban. De még felfájtak benne a nehéz sebek és felsírtak a régi húrok.

Az apja volt szobájában öreg csontfeszület lógott, leborult elébe és buzgón fohászkodott.

- ...Te, Uram, Te tudod, miért van mindez, én nem tudom, nem panaszkodom. Fáj, fáj és sírnom kell előtted, de nem tehetek róla, mert nem vagyok kőből. De ha már így kell lennem a keresztrefeszített életemmel, add, Uram, hogy valami jóért legyen ez...

És hosszan, odaadóan imádkozott.

Aztán fölkelt, letörülte könnyeit s a vendégek közé ment.

Szinte egykedvűen szorított kezét Takaróval és csendesen, megindulás nélkül hallgatta.

Csúnya és gyászos volt a nap. Az ég bakacsin felhői mélyen ráfeküdtek a völgyre és ontották magukból a végtelen szálú esőt. A hegyeket alig lehetett látni. A szürkesség bénítóan feküdt a lelkekre s a nedves levegő a csontokig rázkódtatta az embereket.

A temetés roppant egyszerű volt. A kapubolt alatt szentelték be a koporsót. A pap egyhangú szavai vigasztalanul áradtak a komor lelkekbe, a gyertyák félve libbentek és sercegetek s a halott virágok búcsúzó illata félelmesen és nehezen kavargott a nedves levegőben.

A temetőbe kocsikon mentek. Az egész szertartás, a be- és kiszállás, a cerimoniális dolgok, a koporsó leeresztése a sírba, minden szó és minden mozdulat végtelen, kétségbeejtő lassúnak tetszett a folyton szakadó esőben. Mindenki siettetni szeretne volna a dolgokat és mindenki türelmetlenkedett. Csak Magda sírt egyformán hangtalanul, omlós, nehéz sírással az egész idő alatt, míg a többiek csak a sírnál törülgették meg szemeiket vagy úgy tettek, mintha szükséges volna megtörölni azokat.

És Matykó is levándorolt a földalatti családhoz.

12.

Másnap estére egyedül maradtak Janival. De ő is már idegenül érezte magát a vén falak közt s más levegőhöz, környezethez, munkához szokva, csak ódöngött a hideg szobákban, elunatkozva a régi bútorok és képek közt. Magda szobája fűtve volt, mégis nehezen vette oda magát. Mit is beszéljen vele - gondolta. - Annyira más minden ott Brandten mellett, az üzleti élet egészséges, erős lüktetésében... Meg el is szoktak már nagyon egymástól, ők ketten.

Gábor is kint járt folyton, mintha kerülni akarna minden rokoni diskurzust a testvérekkel. Olyan vigasztalan volt ez az egész helyzet.

Estére mégis összeültek a vacsorához. Magda arca sápadtan világított a bánat örök szorítása alatt. Csak a szemeiben világított a fény, mint a gyémántban.

Jani mondta:

- Máskor ilyentájt délibb vidékekről küldtél kártyákat...

- Igen. De azt hiszem, annak vége... Mi van a gyerekekkel? Rég nem írtak már.

- Jól vannak.

- Azt hiszem, ideje lenne, ha már hazamennék... Mit gondolsz?

Jani is, Gábor is csudálkozva néztek Magdára.

- Ha komolyan gondolod...

- Komolyan. Hisz nem nőhetnek úgy fel anya nélkül, mint én... Legalább volna, aki a csalódásaik, a szenvedéseik elébe állna - mondta halkan.

A két fiú arcára lassan felrózsállott az öröm, mintha megtaláltak volna valamit. És a beszélgetés mind bensőbb lett és testvéribb. Gábor nagyon helyeselte Magda szándékát és Jani elmondta most már az ottani újságokat, az egész életet, a lányok üzeneteit, akikkel csak ritkán, vasárnapokon találkozhatnak Brandten és ő, s hogy mennyire vágyának mindnyájan az otthoni élet után.

A nyomasztó és rideg hangulat úgy elsodródott, mint egy tavaszi felhő és hárman sokáig beszélgettek és tanácskoztak.

Mikor Magda aludni készült, Jani még egyszer megkérdezte:

- Hát igazán Magdus? - No, ez pompás. De hát mikor? Én a holnap déli gyorsal megyek. Nem jöhetnél velem már?

- Talán... De hagyjuk még egypár napig. Jobb lesz, ha a hírt te előre megviszed s én majd utánad jövök.

- Így is jó. Én majd szépen előkészítek mindent s úgy várunk téged...

Összecsókolóztak és lefeküdtek.

De Magdában most is, hogy már elmondta szándékát, még nehéz seb volt az élet.

- A gyerekekért! Csak a gyerekekért!... Muszáj! - kalapálta egyre magában. - Mert mit ér az én életem? Tovább hányódjak cél, remény nélkül? Vagy itt aszalódjak Gábor mellett, mikor a család már mind lefelé költözik?...

De az igazi otthon, a föld, a magyarságnak kis szigete mind visszasírt benne, míg ő a muszájt kalapálta magában, hogy ne hallja az emlékeket, hogy ne lássa a visszahívó képeket. Erős és nehéz küzdelem volt ez, itt az utolsó stációnál, ahol már tettel is bizonyítani kellett, hogy vége mindennek.

A régi fotográfiák fájdalmasan bámultak rá s az anyja képéről mintha biztatás sugárzott volna. De jöttek félénken a régi emlékek is. A Sielinka erdeje mintha kószolót küldött volna a tavaszi illatokból és felpillangósodott a májusfa gazdag sudara is még egyszer, hogy a szőke fej babonás varázsát kibontsa a haldokló remények között. Az idegeiben is remegett még az emlékezés.

De megint jött a muszáj és kopogott az akarat vas-szava, hogy a kérlelhetetlen életet ráeressze a már csatát veszített álmok erőlködő seregére.

Nehezen ment.

Napokig tartott a belső küzködés. Egészen lefogyott közben. Szép kerek arca megnyúlt s a szemeiből félelmesen kiabált a vergődő lélek az élet minden ütésére. De összeszedte magát. Összemarkolta életerejét az utolsó erőfeszítésre. És elbúcsúzott mindentől. A földalatti családtól, Gábortól, Mudorovnáától, az apja nevelte állatoktól, a szérűskertektől, a halas-tavaktól, a nyomorult kis falutól, a magyar földtől, az egész csodaszép hétszínű világtól.

És egy csúnya ködös napon, amikor a hegyek tetején már hó kavargott, befogatott a régi hintóba. A bakon Kancsalics ült, elől a két szürke ügetett. Magda összeszorította a fogait és arcát a Sielinka felé fordította. Sűrű köd feküdt azon is és eltakarta a régi emlékeket. A tündöklő májusfa ott fuldoklott a ködtenger mélyében valahol és ott a szőke fej s az álmok csodálatos, sokszínű pillangói is és a régi valcer felbúgó, férfisírású melódiáját már az őszi szél se cipelte a szárnyain.

De Magda arrafelé nézett még akkor is, amikor a vasúti kocsí már messze járt vele, ám a boldogság nem nézett vissza rá.